

Marie Berg

”Folk som sier *må nødt til* virker så uintelligente.”

En studie av modalkonstruksjonene *må nødt til/for* og *har nødt til/for*

Masteroppgave i nordisk språkvitenskap

Institutt for språk og litteratur

NTNU

Trondheim, våren 2017

Takk

Nå som dette masterprosjektet er ved veis ende, er det mange personer som fortjener en stor takk. Først og fremst ønsker jeg å takke min fantastiske veileder Kristin Melum Eide for idéen til denne oppgaven. Hun takkes også for grundige og gode tilbakemeldinger underveis. Denne prosessen hadde ikke vært den samme uten henne.

Dernest ønsker jeg å takke alle som har stilt opp som informanter. Jeg er virkelig takknemlig for at dere tok dere tid til å svare på spørreskjemaet mitt. Uten dere hadde ikke denne oppgaven vært til.

Videre ønsker jeg å takke min samboer Sindre Sæther og min gode venn Øyvind Witsø Jacobsen for svært god hjelp. Jeg er evig takknemlig. Uten dere hadde analysering av data og redigering av båndopptak trolig virket som en uoverkommelig oppgave. Jeg ønsker også å takke Mona Sæther for innspilling av båndopptak på Hamar-dialekten og for god hjelp til å skaffe informanter.

Til sist vil jeg takke mine gode studievenner. Takk til Hanni Geiger, Anne-Lise Frøland og Anette Greger Norheim for gode diskusjoner, både faglige og ikke-faglige. En spesiell takk *må nødt til* å rettes til min kjære venn Hege Skifjeld- uten deg hadde studietiden og syntaks aldri vært det samme. Takk for at du (nesten) alltid svarer på telefonen når jeg ringer og for at du holder ut med mine utallige spørsmål. Takk.

Trondheim, mai 2017

Marie Berg

Innhold

Takk	iii
Innhold.....	v
1. Innledning	1
2. Teori.....	5
2.1 Del 1	5
2.1.1 Perfektive hjelpeverb	5
2.1.1.1 De perfekte hjelpeverbene <i>være</i> og <i>ha</i>	5
2.2 Del 2	6
2.2.1 Modalverb	6
2.2.1.1 Modalverb: Hovedverb eller hjelpeverb?	8
2.2.2 Grammatikalisering	9
2.3 Del 3	11
2.3.1 Verb	11
2.3.1.1 Perfektum partisipp	12
2.3.1.2 Verbpartikkel.....	12
2.3.2 Substantiv	12
2.3.3 Adjektiv	12
2.4 Del 4	13
2.4.1 Jespersens syklus	13
2.4.2 Sosiolekt	14
2.4.2.1 Register	14
2.4.3 Språklig innovasjon versus språklig endring	14
2.4.4 Ungdom som språklige innovatører	15
2.4.5 Synkrone generasjonsstudier	17
3. Metode	19
3.1 Datamateriale fra internett	19
3.2 Spørreskjema med grammatikalitetsvurdering	20
3.2.1 Hvordan forhindre feilkilder	23
3.2.2 Utforming av spørreskjema med grammatikalitetsvurdering	24
3.2.2.1 Spørreskjema 1	24
3.2.2.2 Spørreskjema 2	25
3.2.2.3 Spørreskjema 3	26
3.2.2.4 Båndopptak.....	26
3.2.2.5 Instruksjon	27
3.2.2.6 Kalibreringstest	28
3.2.2.7 Skala	28
3.2.2.8 Tilleggsskjema	28
3.2.3 Informantutvalg.....	29
3.2.3.1 Krav til informantene og informantgruppene.....	30
3.2.3.2 Informantgrupper	30
4. Empiri.....	33
4.1 Mine funn.....	33
4.1.1 Må nødt til	33
4.1.2 Har nødt til.....	35
4.1.3 Er nødt til	36
4.1.4 Preposisjonen <i>for</i>	37
4.1.5 Jeg nødt til å gjøre jobben min	39
4.1.7 Enkeltindivider	39
4.1.7.1 Ungdom Hamar	39

4.1.7.2 Ungdom Trondheim	40
4.1.7.3 Voksen Trondheim	40
4.2 Oppsummering av funn.....	41
5. Analyse.....	43
5.1 Del 1	43
5.1.1 Variablene +/- geografisk område	43
5.1.1.1 Må nødt til og har nødt til.....	43
5.1.1.2 Preposisjonen for	44
5.1.2 Ha og være.....	45
5.1.3 Modell for språkendring	47
5.2 Del 2	48
5.2.1 Synkrone generasjonsstudier	48
5.2.2 Variabelen +/- alder	49
5.2.3 Jespersens syklus	50
5.2.4 Epistemisk og deontisk modalitet.....	52
5.3 Del 3	54
5.3.1 Er nødt til/for	54
5.3.2 Må nødt til/for	55
5.3.3 Har nødt til/for	58
6. Konklusjon	61
Litteratur.....	63
Vedlegg	1
Vedlegg 1: Spørreskjema med akseptabilitetsvurdering.....	1
Vedlegg 2: Tilleggsskjema.....	1
Vedlegg 3: Kalibreringstest	1
Vedlegg 4: Svar fra spørreskjemaet voksen Trondheim	1
Vedlegg 5: Svar fra spørreskjemaet ungdom Trondheim.....	1
Vedlegg 6: Svar fra spørreskjemaet ungdom Hamar	1
Sammendrag	1
Relevans for virket som lektor	3

1. Innledning

Dette masterprosjektet er en undersøkelse av modalitet og språklig innovasjon. Nærmere bestemt er dette en studie av modalkonstruksjonene *må nødt til/for* og *har nødt til/for*, jamfør setning (1)-(4).

- (1) Jeg *må nødt til* å skjerpe meg.
- (2) Det *må nødt for* å være noe galt.
- (3) Jeg *har nødt for* å utsette foreldresamtalene.
- (4) Dette er noe vi *har nødt til* å ta tak i før neste sesong.

Disse setningene er hentet fra internett, og noen søk på Google gir til sammen 7924 treff¹ på disse konstruksjonene. I alle språk finnes det normer for hva som ansees som god og dårlig språkbruk, og nye språklige innovasjoner er ofte gjenstand for en viss stigmatisering. Denne studiens aktuelle modalkonstruksjoner er intet unntak. De omtales av en del språkbrukere som ”barnespråk”², og enkelte mener at de som benytter seg av disse konstruksjonene virker ”uintelligente”³. Denne stigmatiseringen kan indikere at dette er et relativt nytt språklig fenomen. Ungdommer har en sentral rolle som språklige innovatører, og det kan derfor være naturlig å anta at det er ungdom som er innovatørene for disse modalkonstruksjonene.

Auwera (1998: 9) peker på at det ikke finnes en enkel forklaring på språklige endringer og innovasjoner. Det kan være vanskelig å vite hvorfor ulike innovasjoner vokser frem, og hvilken retning språkutviklingen vil ta. Det man vet er at språklige endringer og innovasjoner ofte er geografisk betinget. Gjennom en del søk på internett og diverse diskusjonsforum ser dette også ut til å være tilfellet for konstruksjonene *må nødt til/for* og *har nødt til/for*. Disse faktorene danner grunnlaget for denne studiens hypoteser:

H1: Modalkonstruksjonene *må nødt til/for* og *har nødt til/for* er geografisk betinget.

H2: Modalkonstruksjonene *må nødt til/for* og *har nødt til/for* er mest utbredt blant ungdom.

Disse konstruksjonene omtales som modalkonstruksjoner i denne studien fordi de er med på å angi modaliteten til en proposisjon. De fleste er nok enige om at ett av språkets hovedfunksjoner er å fungere som middel til å utveksle informasjon. Når man bruker språket skaper man mening, og benytter språket til å kategorisere verden. Videre kan man da tenke seg at all kunnskap et menneske har om verden ”er lagret og representert som språklige enheter i hjernen.” (Eide 2015: 135). I den forbindelse er begrepet proposisjon sentralt, fordi det betegner et subjekt-

---

¹ Disse tallene er hentet 21.04.2017.

² Fra diskusjonsforum på nett: <http://vgd.no/samfunn/spraak/tema/1736372/tittel/ae-maa-bare-noedt-te-aa> Hentet 27.04.2017

³ Fra diskusjonsforum på nett: <http://forum.kvinneguiden.no/topic/520784-må-nødt-til-å/> Hentet 27.04.2017

predikatsforhold. En proposisjon består av et subjekt og et predikat som sammen beskriver et potensielt saksforhold i verden. Det er også her modalitet kommer inn i bildet. For å kunne avgjøre om en proposisjon er trolig, pålitelig, sann eller reell blir ofte modus- eller modalitetsmarkører benyttet (Ibid). Dette kan gjøres på flere måter (Faarlund et al. 2012: 579):

- Man kan bruke ulike morfologiske kategorier av et verb (konjunktiv, imperativ eller indikativ).
- Man kan bruke leksikalske uttrykk som for eksempel adjektiv og adverb.
- Man kan bruke syntaktiske konstruksjoner som inneholder modalverb + infinitiv.
- Man kan bruke enkelte verbforbindelser slik som *bli*, *ha*, eller *være* + infinitivskonstruksjon.

Når man snakker om modalitet er det to viktige hovedkategorier, rotmodalitet og ikke-rotmodalitet. Tilhørende til kategorien rotmodalitet er deontisk modalitet og dynamisk modalitet, mens i kategorien ikke-rotmodalitet finner man epistemisk, evidensiell og metafysisk modalitet (Eide 2005: 6). Jeg kommer ikke til å fokusere på alle de ulike modale lesningene i denne oppgaven, og i det videre vil fokuset være på epistemisk modalitet satt opp mot deontisk modalitet.

Modaliteten er epistemisk hvis språkbrukerens holdning har å gjøre med sannhetsverdien av innholdet i et utsagn (Faarlund et al. 2012: 580). Dersom et utsagn handler om hva taleren, autoriteter eller samfunnet generelt ser på som ønskelige fremtidige situasjoner, er det snakk om deontisk modalitet (Eide 2015: 156). For eksempel:

(5) Norge må vinne denne håndballkampen.

Dersom man leser denne setningen med epistemisk modalitet vil man kunne tolke den slik: Taleren ser at Norge leder med flere mål og at det bare er igjen noen få minutter. Basert på tidligere erfaringer vil taleren anse det som nødvendig, eller i alle fall svært sannsynlig, at Norge kommer til å vinne håndballkampen. Velger man derimot en deontisk lesning av denne setningen er det ikke sikkert at det er sannsynlig at Norge kommer til å vinne kampen, men det er et ønskelig utfall sett fra talerens side.

Modalitet er et domene som er svært lånbart i språkkontaktsituasjoner (Eide og Hjelde 2012: 347). Det kan dermed tenkes at modalitet er et domene som er utsatt for språkendring og innovasjoner. I forbindelse med fremveksten av nye språklige innovasjoner vil språklige normer brytes, og utypiske konstruksjoner kan oppstå. I normert norsk regnes *nødt* til ordklassen adjektiv, og opptrer ofte i konstruksjonen *er nødt til*. Adjektiv er ikke en ordklasse som man skal forvente at modalverbet *må*, det perfektive hjelpeverbet *har* eller hovedverbet *har* tar som utfylling i standard norsk. Det vil derfor være interessant å se nærmere på hvilken funksjon *nødt* har i studiens modalkonstruksjoner. Disse tankene danner utgangspunktet for oppgavens forskningsspørsmål:

F1: I hvilken ordklasse opptrer *nødt* i modalkonstruksjonene *må nødt til/for* og *har nødt til/for*?

Oppgaven er delt inn i fire hovedkapittel. Det første kapitlet er teorikapitlet. Her vil jeg presentere bakgrunnsstoff og teorier som utgjør grunnlaget for analysen av oppgavens forskningsspørsmål og hypoteser. Det neste kapitlet omhandler metode. I denne studien har jeg valgt datamateriale fra internett, samt spørreskjema med grammatikalitetsvurdering som metode, og jeg vil i dette kapitlet diskutere valg av metode og informantgrupper. Det tredje hovedkapitlet er empiri. Her vil jeg legge frem det innsamlede datamaterialet fra spørreundersøkelsen gjennom bruk av tabeller og tekst (de fullstendige resultatene finnes i vedlegg 4, 5 og 6). I oppgavens fjerde kapittel vil jeg analysere disse resultatene ved å knytte dem opp mot teori. Avslutningsvis vil jeg komme med en konklusjon på oppgavens hypoteser og forskningsspørsmål.

2. Teori

Dette teorikapittelet er delt inn i fire hoveddeler. Del 1 tar for seg noen sentrale hovedpunkt for perfekte hjelpeverb. Her er det spesielt verbet *ha* som blir vektlagt, ettersom det er dette verbet som benyttes i modalkonstruksjonene *har nødt til/for*. Del 2 i dette kapittelet redegjør for norske modalverb og hva som kjennetegner dem. Her vil jeg også diskutere om modalverb skal regnes til kategorien hovedverb eller hjelpeverb, og se nærmere på grammatikaliseringen av modalitet. Disse punktene vil være nyttige i forbindelse med modaluttrykkene *må nødt til/for* som inneholder modalverbet *må*. De vil også være sentrale når man skal se nærmere på konstruksjonene *har nødt til/for*, ettersom også disse konstruksjonene uttrykker modalitet. Videre vil jeg se på ulike ordklasser i del 3. Siden modaluttrykkene *må nødt til/for* og *har nødt til/for* trolig er et resultat av språklige innovasjoner i nyere tid, vil det være interessant å se hvilken ordklasse ordet *nødt* tilhører i disse konstruksjonene, jamfør oppgavens forskningsspørsmål. Her er det spesielt tre ordklasser jeg ønsker å se nærmere på: verb, substantiv og adjektiv. I den siste hoveddelen i dette kapittelet, del 4, kommer jeg til å se på teorier om språkendringsprosesser, sosiolekt og ungdom som språklige innovatører. Denne teorien vil være relevant i forbindelse med oppgavens hypoteser.

2.1 Del 1

2.1.1 Perfektive hjelpeverb

I norsk består gruppen perfekte hjelpeverb av verbene *bli*, *være*, *få* og *ha* (Åfarli og Eide 2008:131). Disse verbene tar et verb i perfektum partisipp som utfylling, noe som skiller dem fra modalverbene som krever at verbet som følger etter står i infinitiv (Åfarli og Eide 2008: 141). Hvilken bøyingsform på verbet et hjelpeverb tar som utfylling, styres av hjelpeverbenes kontekstkrav. Dette innebærer at det første verbet i en verbsekvens får tempus ved kjerneflytting til T. Hos de påfølgende verbene i verbsekvensen bestemmes formen til verbet av verbet før. Et perfektivt hjelpeverb vil altså overføre trekket <perfektum partisipp> til verbet etter via styring, mens et modalverb overfører trekket <infinitiv> til verbet etter via styring (Ibid).

2.1.1.1 De perfekte hjelpeverbene *være* og *ha*

I denne masteravhandlingen vil det være interessant å se på de perfekte hjelpeverbene *være* og *ha*. Hjelpeverbet *ha* blir benyttet i modalkonstruksjonene *har nødt til/for*, mens *være* blir benyttet i konstruksjonen *er nødt til*, som er den konstruksjonen som er tillatt i standard norsk. Konstruksjoner med verb som tar hjelpeverbet *være* har vist seg å være sårbare for endringer. Dette har ført til en diakronisk endring som gjør at verb som tradisjonelt har tatt hjelpeverb som *være*, har utviklet seg til å ta hjelpeverbet *ha*. Dette ser man flere eksempler på i romanske språk (Sorace 2000: 860). Det har vist seg at det ofte er en tett sammenheng mellom visse egenskaper ved verb og hvilke hjelpeverb de tar (Ibid). Sorace (2000) argumenterer for en gradering av

verb, og at det er interaksjon mellom telisitet⁴ og agentivitet⁵ som påvirker om et verb ansees som ergativt eller inergativt. De ergative verbene, det vil si de teliske ikke-agentive verbene, velger gjerne hjelpeverbet *være*, mens de inergative, det vil si de agentive ateliske verbene, gjerne velger hjelpeverbet *ha*. Disse verbene representerer hver sin ende av hierarkiet. De verbene som befinner seg på midten av dette hierarkiet er de verbene som kan variere mellom å ta hjelpeverbet *være* og *ha* (Sorace 2000: 861-861, 886). Disse verbene er typisk statiske og ikke-agentive, og er mest utsatt for variasjon på tvers av ulike språk (Sorace 2011: 70).

Det er også verdt å påpeke at hjelpeverbene *ha* og *være* har leksikalske versjoner. Det vil si versjoner hvor de oppfører seg som et hovedverb med en egen argumentstruktur. For eksempel:

- (6) Hege har en lillebror.
- (7) Simen er sliten.

I setning (6) tildeler *har* en ekstern theta-rolle til subjektet *Hege* og en intern theta-rolle til objektet *en lillebror*. *Har* tilordner også kasus til DP-en *en lillebror* via styring. Kopulaverbet *være* i setning (7) har en annen argumentstruktur. *Være* er et innholdstomt verb, og settes inn når det er nødvendig for predikasjonen (Åfarli og Eide 2008: 185). *Være* tildeler verken en ekstern eller intern theta-rolle, og i likhet med hjelpeverb tilordner det heller ikke kasus (Ibid). *Være* ansees likevel som et hovedverb i moderne norsk, og opptrer ofte som det eneste verbet i en setning.

Til slutt vil jeg også nevne at undersøkelser viser til at det er regionale forskjeller rundt bruken av hjelpeverbene *ha* og *være*. I disse resultatene ser man at *ha* står sterkere enn hjelpeverbet *være* i Trøndelag og på Østlandet, sammenlignet med resten av landet (Faarlund et al. 2012: 522-532).

2.2 Del 2

2.2.1 Modalverb

Til norske modalverb regner man ofte med *kunne*, *skulle*, *ville*, *måtte* og *burde*. Noen regner også med *tore* og *få*, i tillegg til de nynorske verbene *lyte* og *turve* (Lie 1993: 61). Eide (2005) argumenterer for at *trenger ikke* og *behøver ikke* også har modal status. Videre i dette underkapittelet vil jeg se nærmere på hva som skiller modalverb fra andre typer verb i norsk. For det første uttrykker modalverb gjerne at noe er nødvendig eller mulig. Under denne kategorien

---

⁴ Telisitet er en type aspekt som fokuserer på slutten av en hendelse, situasjon eller tilstand. Telisitet knyttes gjerne mer spesifikt til en verbalhandling som er bundet eller avgrenset (Eide 2015: 152). For eksempel ”Hege spiste opp maten” eller ”Simen druknet i havet”.

⁵ Agentivitet viser til ”verbets evne til å kombineres med den semantiske rollen agens” (Uio 1996). Agens er rollen til den deltakeren som utfører en handling, eller som er opphav eller årsak til en hendelse eller prosess (Faarlund et al 2012: 47).

kommer både epistemisk modalitet (nødvendig eller mulig) og deontisk modalitet (tillatt eller påbudt). Man kan si at noe som er tillatt er normativt eller moralsk mulig (Lie 1993: 62). Derfor havner begge disse formene for modalitet inn under kriteriene for noe som er nødvendig eller mulig.

Modalverb i norsk kan ta ulike utfyllinger. De kan ta infinitiv verb, altså infinitiv eller supinum, eller retningsadverbial som utfylling (Kristoffersen et al 2011: 66). For eksempel:

- (8) Hege måtte reise til Oslo (infinitiv).
- (9) Simen skulle reist på mandag (supinum).
- (10) Hege måtte til byen (retningsadverbial).

Fra et diakront ståsted er det mulig å anta at konstruksjoner med modalverb etterfulgt av et retningsadverbial har oppstått som en variant av modalverb etterfulgt av et infinitiv verb (Ibid). Dersom man ser på den første konstruksjonen, der modalverb tar infinitiv som utfylling, ser vi at modalverbene kan styre infinitiv uten å. Denne regelen i seg selv er ikke nok til å kunne kalle et verb modalverb, i og med at det også er andre verb som styrer infinitiv uten å, men det er en faktor modalverbene har til felles (Lie 1993: 61).

Når det gjelder konstruksjonen med modalverb etterfulgt av et retningsadverbial, kan man regne med et underforstått bevegelsesverb som hovedverb (Faarlund et al. 2012: 527). For eksempel:

- (11) Hege må (reise) til Aure.
- (12) Simen skal (dra) hjem.

Det forekommer også konstruksjoner med modalverb uten et hovedverb som komplement, selv om det ikke er snakk om retningsadverbial som utfylling. Også i slike setninger kan man se for seg at det er et underforstått hovedverb (Nygård et al. 2013: 177-178). For eksempel:

- (13) Aller først må lyset (skrus) på.
- (14) Denne greina skal (deles) i to.

I eksemplene (11)-(14) kan man se at det er naturlig å sette inn et hovedverb, uten at setningens betydning endres i særlig stor grad. Hovedårsaken til at man i disse tilfellene kan regne med et fonetisk tomt verbal er at modalverb gjerne blir regnet som hjelpeverb (se kapittel 2.2.1.1), og en del av selve definisjonen på et hjelpeverb er at det ikke kan stå som det eneste verbet i en setning (Nygård et al. 2013: 178). Det er dermed naturlig å regne med at modalverbene i disse eksemplene tar et hovedverb som utfylling. Når et ledd i en setning er utelatt, der man ellers forventer at det skal være tilstede, kaller man det for *ellipse*. Man kan derfor regne med en verb-ellipse i disse tilfellene (Nygård et al. 2013: 172).

Likevel er det uenighet omkring dette. Noen språkforskere mener at det aldri har vært noe verb der, og at det er urimelig å regne med verb-ellipse (Eide 2005: 61). Det er også en mulighet at modalverbene i denne typen konstruksjoner er hovedverb, og at dette er årsaken til at de står som det eneste synlige verbet i en setning. Eventuelt kan man anta at det finnes et spesialisert verb i vårt mentale leksikon som blir fremstilt som en fonetisk tom infinitiv. Denne fonetisk tomme infinitiven har semantisk innhold, selv om det ikke har noe fonetisk uttrykk (Nygård et al. 2013: 178).

Norske modalverb som står i preteritum tar verbale komplement i supinum eller perfektum partisipp (Eide 2005: 58). For eksempel:

(15) Hege burde (ha) vært på skolen.

Her tar altså modalverbet et finitt verb som utfylling. I disse tilfellene kan man også regne med verb-ellipse, en såkalt *ha-stryking*. Det er mulig å sette inn infinitiven *ha* mellom modalverbet og verbalet i perfektum partisipp eller supinum. Det er som nevnt vanlig å regne med at modalverbet tar infinitiv uten *å* som komplement, slik som verbet *ha* (Eide 2005: 59). *Ha* er et perfektivt hjelpeverb, noe som innebærer at det tar perfektum partisipp som utfylling (Åfarli og Eide 2008: 141). Følgelig vil det være naturlig for *ha* å ta verbalet *vært* som utfylling.

Jeg vil også kort påpeke at modalverbene stort sett ikke forekommer i imperativ eller passiv, men det finnes unntak.⁶ Det er altså flere ulike faktorer som er med på å bestemme om et verb er modalverb eller ikke. Det er heller ikke slik at det er en enkel definisjon som er med på å skille modalverbene fra andre verb. Her er det flere forskjellige faktorer som spiller en viktig rolle. Det finnes også en del unntak, men til tross for disse unntakene er det tilstrekkelig med fellestrekk som gjør at enkelte verb kan kategoriseres som modalverb.

2.2.1.1 Modalverb: Hovedverb eller hjelpeverb?

Et mye diskutert tema rundt germanske modalverb, også de norske modalverbene, har dreid seg om hvorvidt disse verbene skal regnes som hovedverb eller hjelpeverb (Eide 2005: 53). Faarlund et al. (2012: 516) skriver at ”Mens alle typer verb med leksikalsk betydning kan fungere som **hovedverb**, er det et begrenset antall verb med grammatisk betydning som opptrer som **hjelpeverb**”. Det at et hjelpeverb har grammatisk betydning viser til at de fungerer på lignende måte som en bøyingsending, og dermed angir visse grammatiske forhold ved en setning. Dette kan for eksempel være tid, diatese og modalitet (Ibid). Når det kommer til modalverb angir de modaliteten ved en setning, og Faarlund et al. (2012) karakteriserer modalverbene som hjelpeverb.

---

⁶ Se blant annet (Faarlund et al. 2012: 526) eller (Eide 2005: 21).

Öhlschläger (1989) avviser påstanden om at modalverb mangler leksikalsk betydning. Han argumenterer for at det er et hierarki blant modalverbene, hvor epistemisk modalitet er nærmere å ha status som et hjelpeverb enn dynamisk modalitet. Grunnen til dette er at dynamisk modalitet har mer leksikalsk innhold sammenlignet med epistemisk modalitet (Eide 2005: 53-54). Eide (2005) argumenterer for at statusen til modalverbene som hovedverb eller hjelpeverb bør bestemmes ut ifra etterprøvbar distribusjon og formelle kriterium, og ikke bare ut ifra om de har leksikalsk eller grammatisk betydning.

Tidligere i denne oppgaven har vi sett at modalverb tar infinitiv uten *å* som komplement, mens de fleste andre verb som kan ta infinitiv som komplement, krever infinitivmerket *å* foran infinitiven. Det å kunne ta nakne verbale komplement er en egenskap som modalverbene deler med perfektive hjelpeverb (Eide 2005: 58). Det at både modalverb og perfektive hjelpeverb tar nakne verbale komplement brukes gjerne som et argument for at modalverb skal regnes som hjelpeverb i norsk (Ibid).

En annen ting som kjennetegner hjelpeverb er at de som regel ikke kan bli gjentatt med proverbet *å gjøre* (Faarlund et al. 2012: 517). Dette gjelder også for de norske modalverbene. For eksempel:

- (16) Må du hjem nå? Ja, jeg må det.
- (17) Drar du hjem nå? Ja, jeg gjør det.

Her ser vi at modalverbet i setning (16) blir gjentatt av seg selv, mens hovedverbet i setning (17) blir gjentatt av proverbet *å gjøre*. Dette er en indikasjon på at modalverb fungerer som hjelpeverb. Et unntak er verbet *å få*, som både kan bli gjentatt av proverbet *å gjøre* eller av seg selv (Faarlund et al. 2012: 517). Det samme gjelder i elliptiske konstruksjoner. Her blir modalverb og hjelpeverb gjentatt av seg selv, mens leksikalske verb, altså hovedverb, blir gjentatt av proverbet *å gjøre* (Eide 2005: 65). For eksempel:

- (18) Simen skal lese og det skal Hege også.
- (19) Simen leser og det gjør Hege også.

Sett ut ifra disse testene kan det se ut til at modalverb innehar en del av de samme egenskapene som andre hjelpeverb, og det kan være nærliggende å anta at modalverbene skal regnes med til kategorien hjelpeverb.

2.2.2 Grammatikalisering

Språk vil alltid være i endring, og det vil være nesten umulig å se for seg hvilken retning disse endringene vil ta. Dette gjelder både ordtilfang og grammatikk. Nye ord kan vokse frem i løpet av natten, mens endringer i grammatikken gjerne tar flere år. Nettopp fordi språk alltid er i endring, bør man ha et dynamisk syn på språk, og ikke et statisk syn (Crystal 1996: 15-16). En

viktig del av den stadige språklige endringen er grammatikalisering. Dette er en term som viser til den historiske utviklingen ord gjennomgår når de mister sin leksikalske betydning, og ender opp med en mer grammatisk funksjon (Fløgstad & Hagemann 2016). I forbindelse med konstruksjonene *må nødt til/for* og *har nødt til/for* vil det være interessant å se nærmere på grammatikaliseringen av modalitet. Mye av forskningen som er gjort innenfor modalitet dreier seg om det engelske språket. Selv om denne studien omhandler modalitet i det norske språket, er det likevel nyttig å se til engelsk forskning. Norsk og engelsk er to språk som er i nær slekt med hverandre, og som har mye til felles også når det kommer til modalitet (Eide og Hjelde 2012: 351).

De siste 35 årene har det vokst frem mer og mer litteratur som omhandler grammatikalisering av modalitet, og Ziegeler (2011: 595) mener det er vanskelig å ta for seg grammatikalisering uten å referere til modalitet. Modalitet er et felt innenfor grammatikken med en omfattende terminologi, noe som har vært opphav til diskusjoner og uenighet. Mye av diskusjonen har dreid seg om de ikke-epistemiske modalverbene. Forskning gjort av Talmy, Sweetser og Coates på 1980 og 1990-tallet tilskrev alle de ikke-epistemiske modalverbene rotmodalitet (Ziegeler 2011: 596). Nuyts (2011) synes denne klassifiseringen ble for generell, fordi den ikke skilte mellom modaliteter pålagt subjektet fra en ekstern kraft og modaliteter som stammer fra selve subjektet. Mange har dermed forsøkt å skille mellom modaliteter på bakgrunn av subjektets rolle og *den modale kilden* (Ziegeler 2011: 596-597). Kort fortalt kan man si at det er en kilde til all modalitet. Dette er noe som skiller modalverbene fra andre verb og hjelpeverb. Modaliteten kan enten pålegges av en ekstern kilde, eller den kan pålegges fra en intern kilde (Eide 2005: 271). I setningen ”Jeg kan snakke engelsk.”, er modaliteten intern. Her har subjektet evnen til å snakke engelsk. I setningen ”Du kan godt snakke engelsk.”, er modaliteten derimot ekstern. Her er det ikke sikkert deltageren har evnen til å snakke engelsk, men en ytre kilde gir deltageren tillatelse til å snakke engelsk. Dersom en ekstern modalkilde skal kunne pålegge slike krav, må deltageren i setningen være et rasjonelt vesen eller i det minste et intensjonalt subjekt (Eide 2005). Det er dermed tydelig at mange har ment at semantikken blir vel så viktig som syntaksen i klassifiseringen av modalitet.

Innenfor den diakrone forskningen har det også vært interessant å se nærmere på utviklingen til de ulike formene for modalitet. Mange språkforskere er enige om at den historiske utviklingen av modaliteter typisk går fra å være deontisk, til også å omfatte en epistemisk lesning, selv om det oftest er uenighet rundt når den epistemiske modaliteten oppstod i hvert enkelt tilfelle (Bybee et al. 1994: 240-241). Det at den deontiske lesningen utvikles før den epistemiske, ser man også i forbindelse med første- og andrespråkstilegnelse (Eide 2015: 157). I historisk sammenheng ble det etter hvert vektlagt at modalverbene i mange tilfeller var tvetydige, noe som åpnet for den epistemiske lesningen (Ziegeler 2011: 598). Historisk sett kunne modalverbene kategoriseres som dyadiske, og man kan si at de var

subjektorienterte. Det var en tett forbindelse mellom modalverbet og subjektet og modalverbet og predikatet. Modalverbene måtte tildele både en ekstern theta-rolle til subjektet og en intern theta-rolle til predikatet. Et eksempel kan være som følger: ”Hege må spille.” Her er det en tett forbindelse mellom Hege og Heges forpliktelse, og verbet *må* tildeler en ekstern theta-rolle til subjektet Hege. Etter hvert ble den tette forbindelsen mellom subjektet og modalverbet oppløst. Dette førte til at modalverb i enkelte tilfeller kunne være monadiske, og de trengte ikke lenger å tildele noen ekstern theta-rolle. Det var ikke lenger noe krav til subjektet, og modalverbene kunne godta eksplisiver, altså semantisk tomme subjekt. Det at setningen ”Det må spilles mange kamper.” anses som grammatikalsk i dag, er et eksempel på nettopp dette.

Det finnes flere teorier rundt hvordan denne glidningen har skjedd (Eide 2005: 274-275, 296). Man kan tenke seg at det på et tidspunkt har oppstått en misoppfattelse mellom taleren og mottakeren i enkelte modale uttrykk. Et eksempel kan være ”Pakken må ligge på lageret”. Her kan man tenke seg at taleren opprinnelig har ment å uttrykke at det er *nødvendig* at pakken ligger på lageret. Videre kan man tenke seg at mottakeren har trukket en slutning om at dersom det er *nødvendig* at pakken ligger der, må det også være *sant* at den ligger der. Det kan være lett å tenke at dersom noe er nødvendig må det også være sant. Denne utviklingen førte til polysemi i en del setninger, noe som åpnet for den epistemiske lesningen i enkelte modalkonstruksjoner. Før hadde alle modalverbene vært dyadiske, og setningene var dermed entydige, men etter hvert som den monadiske lesningen utviklet seg, kunne enkelte modalkonstruksjoner både ha en dyadisk og monadisk tolkning. Det er dette som er bakgrunnen for at enkelte modalkonstruksjoner både har en deontisk og en epistemisk lesning, slik som vi så i setning (5) ”Norge må vinne denne håndballkampen”. Det er dermed slik at den epistemiske lesningen har utviklet seg fra den deontiske lesningen.

2.3 Del 3

2.3.1 Verb

Ordklassen verb kjennetegnes først og fremst ved at de har tempusbøyning (Faarlund et al. 2012: 465). Verbet utgjør kjernen i en verbfrase, som enten kan bestå kun av det tempusbøyde verbet, det tempusbøyde verbet pluss adledd, eller det tempusbøyde verbet pluss en ny verbfrase som utfylling (Ibid). Verb utgjør en åpen ordklasse i sin helhet. Det er altså en ordklasse som det stadig kommer nye ord til, og det er i prinsippet ingen grenser for hvor mange verb et språk kan ha (Faarlund et al. 2012: 21). Det er også slik at de fleste verbene er leksikaliserte ord, noe som innebærer at et enkelt verb har én eller flere betydninger. De har altså et semantisk innhold (Faarlund et al. 2012: 466).

I norsk skiller vi mellom finitte og infinitte verb. Et finitt verb kan stå som verbal alene i en setning, mens de infinitte verbene forutsetter at et finitt verb inngår som en del av predikatet. De finitte formene i norsk består av presens, preteritum og imperativ, og de infinitte

formene består av infinitiv og perfektum partisipp (Faarlund et al. 2012: 468). Dersom ordet *nødt* skal fungere som et verb i modalkonstruksjonene *må nødt til/for* og *har nødt til/for*, vil det kunne fungere som et infinitt hovedverb med tanke på hjelpeverbenes kontekstkrav.

2.3.1.1 Perfektum partisipp

Perfektum partisipp blir brukt både som adjektiv og verb i moderne norsk (Faarlund et al. 2012: 472). Når perfektum partisipp er en form av verbet, kan man regne med at den inngår i omskrevet passiv (*Er funnet* og *ble sagt*), eller som perfektum i verbale konstruksjoner (*Har slått* og *er gått*) (Faarlund et al. 2012: 345). Når denne typen ord står som adledd i substantivfraser regnes de til ordklassen adjektiv (*En låst dør* og *oppsagte arbeidere*) (Ibid).

2.3.1.2 Verbpartikkel

En verbpartikkel er et småord som er semantisk og syntaktisk knyttet til hoved verbet i en setning, men som ikke fullt ut er en morfologisk del av verbet (Aa 2015). Eksempler på dette er *kaste ut* og *få opp*. I norsk vil det være mulig å ha ett eller flere ord mellom verbet og verbpartikkelen, som for eksempel ”Hege kastet samboeren ut.” og ”Få den hersens døra opp!”. I denne oppgaven vil jeg definere konstruksjoner med et verb etterfulgt av en verbpartikkel som et komplekst verb.

2.3.2 Substantiv

Et substantiv utgjør kjernen i en substantivfrase, og de kjennetegnes først og fremst ved at de har bestemthetsbøyning. Dette innebærer at de kan ta bestemt artikkel som suffiks: *trangen*, *behovet*. De fleste substantiv har også tallbøyning. Det vil si at de har ulike endelser i entall og flertall: *trang- tranger*. Substantivene er også, i likhet med verb, en åpen ordklasse og vi får stadig nye substantiver i det norske språket (Faarlund et al. 2012: 137).

Substantivene kan deles inn i to hovedklasser: appellativer (fellesnavn) og proprier (egennavn) (Ibid). Appellativene kan enten være konkrete eller abstrakte. I denne studien er det de abstrakte appellativene som er mest interessante. De abstrakte appellativene har ikke noe konkret gjenstandsbetydning, men betegner ulike forestillinger eller abstrakte begreper (Ibid). Disse substantivene er ikke-tellelige, og forekommer vanligvis ikke i flertall (Faarlund et al. 2012: 144). Eksempler på denne typen substantiv er: *trang*, *tendens*, *hang* og *behov*.

2.3.3 Adjektiv

Adjektivet utgjør kjernen i en adjektivfrase, og er ofte ord som kan beskrive et substantiv eller en substantivfrase. De fleste adjektiver kan gradbøyes, og har ofte også genus-, tall- og bestemthetsbøyning (Faarlund et al. 2012: 345). Mange adjektiv er avledet av perfektum partisipp, og forholdet mellom perfektum partisipp og adjektiv er komplisert. I bokmål kongruensbøyes adjektivene, mens dette gjelder ikke for partisipper.

2.4 Del 4

2.4.1 Jespersens syklus

Språkendring kan skje på ulike måter og gjennomgå forskjellige prosesser. En mulig prosess er en teori om en språkendringsprosess kalt *Jespersens syklus*. Denne språkendringsprosessen ble først forsket på av Jespersen (1917), og har blitt forsket på og videreutviklet i nyere tid. Enkelt forklart tar Jespersens syklus for seg en språkendring med fokus på setningsnegasjoner. Prosessen er som følger: Først blir den opprinnelige setningsnegasjonen svekket, deretter blir denne setningsnegasjonen ansett som utilstrekkelig i seg selv, og har derfor et behov for å bli styrket. Dette skjer vanligvis ved at det legges til et ekstra ord. Etter hvert kan dette tilleggsordet bli ansett som *the negative proper*, og kan derfor over tid stå igjen som den eneste setningsnegasjonen (Jespersen 1917: 4). Denne prosessen fremstilles på forskjellige måter. I denne oppgaven ønsker jeg å se nærmere på sekstrinnsfasen av Auwera (1998: 4). Det er viktig å påpeke at det i virkeligheten ikke er snakk om brå overganger hos språkbrukerne i et språk-samfunn, og at dette kun er en skjematisk fremstilling. Jeg vil også understreke at ulike språkbrukere kan befinne seg på forskjellige stadier, og benytte seg av flere konstruksjoner om hverandre.

Videre i dette underkapittelet kommer jeg til å bruke de franske setningsnegasjonene *non*, *ne* og *pas* som eksempel, og sette disse negasjonene opp mot sekstrinnsfasen til Auwera:

Fase 1. *non*NEG

Fase 2. *ne*NEG

Fase 3. *ne*NEG... *pas*X

Fase 4. *ne*NEG... *pas*NEG

Fase 5. *ne*X... *pas*NEG

Fase 6. *pas*NEG

*non*NEG er den opprinnelige setningsnegasjonen. Deretter oppstår *ne*NEG som en formelt svekket form av *non*NEG, og i fase 2 er det bare denne svekkede *ne*NEG som forekommer. Mellom fase 2 og 3 blir *ne*NEG ansett som utilstrekkelig, og dermed styrket gjennom et ekstra ord, nemlig *pas*. Denne forsterkningen er både formell og semantisk, i den forstand at et ekstra ord fører til en ny formell setningsstruktur og det ekstra ordet har en egen semantisk betydning. Ordet *pas* har enda ikke blitt en setningsnegasjon, og det er derfor markert med X istedenfor NEG. I denne 3. fasen har strategien med et forsterkende ord utkonkurrert det single *ne*NEG i fase 2. I den 4. fasen vil det ekstra ordet *pas* tilrane seg den negative betydningen til *ne*, og dermed er den forsterkende effekten til *pas* borte. Man kan tenke seg at på dette stadiet vil ikke begge setningsnegasjonene være nødvendige, og negasjonen *ne*NEG er på vei mot å bli faset ut. Mellom fase 4 og 5 vil den siste negasjonen begynne å bli ansett som *the negative proper*, og denne prosessen blir fullført på det semantiske plan i fase 5. Dermed er det nå *ne* som vil være tilleggsordet til *pas*, og fraværet av ordets negative funksjon markeres også her med X. I fase 6 er prosessen fullført også på det formelle plan. Det ikke-funksjonelle tilleggsordet har

falt bort, og man står nå kun igjen med det som opprinnelig var det forsterkende tilleggsordet, nemlig *pas*.

2.4.2 Sosiolekt

Sosiolingvistikk søker ofte å beskrive hvordan språket kan variere hos ulike grupper og individer, eller hos ett og samme individ (Mæhlum et al. 2011: 18). De siste årene har man blitt mer og mer opptatt av å studere språklig endring, og hvordan og hvorfor slike endringer skjer (Ibid). Det er vanlig å skille mellom dialekt og sosiolekt. Mens dialekt gjerne viser til en varietet som blir snakket innenfor et avgrenset geografisk område, viser sosiolekt til den språklige variasjonen som finnes innenfor ett og samme geografiske område (Mæhlum et al. 2011: 24).

2.4.2.1 Register

Register ”viser til situasjonsavhengig variasjon i språkbruk” (Mæhlum et al. 2011: 28). En og samme person kan bruke ulike språklige uttrykk i forskjellige typer situasjoner for å uttrykke så å si det samme meningsinnholdet. Register viser altså til at man uttrykker seg på ulike måter til ulike personer i forskjellige type settinger. Et eksempel på dette kan være bruk av banneord eller slang. Denne typen språkbruk kan være helt naturlig for en person å bruke i uformelle sammenhenger med for eksempel venner, mens det vil kanskje være utenkelig for den samme personen å banne i klasserommet foran læreren, eller bruke slangord til å kommunisere med sin bestemor. Hva man snakker om, hvor samtalen utspiller seg og hvilken relasjon man har til den eller de man snakker med, er dermed avgjørende faktorer for hvilket register man benytter seg av (Mæhlum et al. 2011: 29). Denne variasjonen i språket hos en og samme person omtales gjerne som intraindividuell variasjon (Mæhlum og Røyneland 2012: 20). Det er også vanlig å snakke om interindividuell variasjon. Dette begrepet viser til at individer fra det samme lokalsamfunnet, men med ulik kulturell- og sosioøkonomisk bakgrunn, kan ha til dels svært forskjellig språkbruk (Ibid).

2.4.3 Språklig innovasjon versus språklig endring

Milroy og Milroy (1985) opererer med et skille mellom *språklig innovasjon* og *språklig endring*, og mener at det er tre mulige utfall for spredning av en språklig innovasjon (Milroy og Milroy 1985: 347):

- Utfall 1. En språklig innovasjon kan mislykkes i å spre seg utover den enkelte språkbruker.
- Utfall 2. En språklig innovasjon kan spres til et område hvor den enkelte språkbrukeren har kontakt, men ikke videre.
- Utfall 3. En språklig innovasjon kan spres til et område hvor den enkelte språkbruker har kontakt, og deretter spres til andre områder via ytterligere en innovatør som har bånd til begge de relevante områdene. Når resultatet av denne prosessen er fullført, snakkes det ofte om en språklig endring.

Man kan dermed se at det er et skille mellom innovasjon og endring, og at ikke alle språklige innovasjoner nødvendigvis fører til språklig endring. Hos Milroy og Milroy (1985) kommer det ikke frem i hvor stor grad en språklig innovasjon må være utbredt, før den kan kalles en språklig endring. Det nevnes bare at den må være spredt til to eller flere områder. Det kan imidlertid være problematisk å definere hvor store disse områdene må være, og i hvor stor grad en varietet må være utbredt, før den kan omtales som en språklig endring. Dette er en prosess som kan ta lang tid. Det er gjennom en rekke innovasjonshandlinger som innebærer aksept, tilegning, innlæring og bruk, at nye ord og konstruksjoner vinner terreng og skaper konkurranse til de tradisjonelle bruksformene i et språklig fellesskap (Røyneland: 80). Kanskje er det slik at man kan snakke om en fullført språklig endring først når den språklige innovasjonen ansees som en akseptert norm i det aktuelle språkfellesskapet.

Videre er det også viktig å påpeke at en språklig innovasjon kan ansees som en akseptert norm i ett register, mens den vil avvises som norm i ett annet. Noen språklige innovasjoner vil kunne tenkes å slå gjennom som en språklig endring i talespråkssyntaksen, men ikke vinne sin plass inn i skriftspråkssyntaksen. I studier av språklige endringer vil det dermed være viktig å være klar over at språket har flere lag. Det som aksepteres i talespråkssyntaksen trenger ikke å aksepteres i skriftspråkssyntaksen, og enkelte ord og uttrykk kan aksepteres i et register, men avvises i et annet. I denne studien søker jeg å finne ut hva informantene godtar og ikke godtar i talespråkssyntaksen, og disse dataene vil dermed ikke være valide dersom man ønsker å undersøke hvorvidt de språklige innovasjonene *må nødt til/for* og *har nødt til/for* er utbredt i skriftspråkssyntaksen.

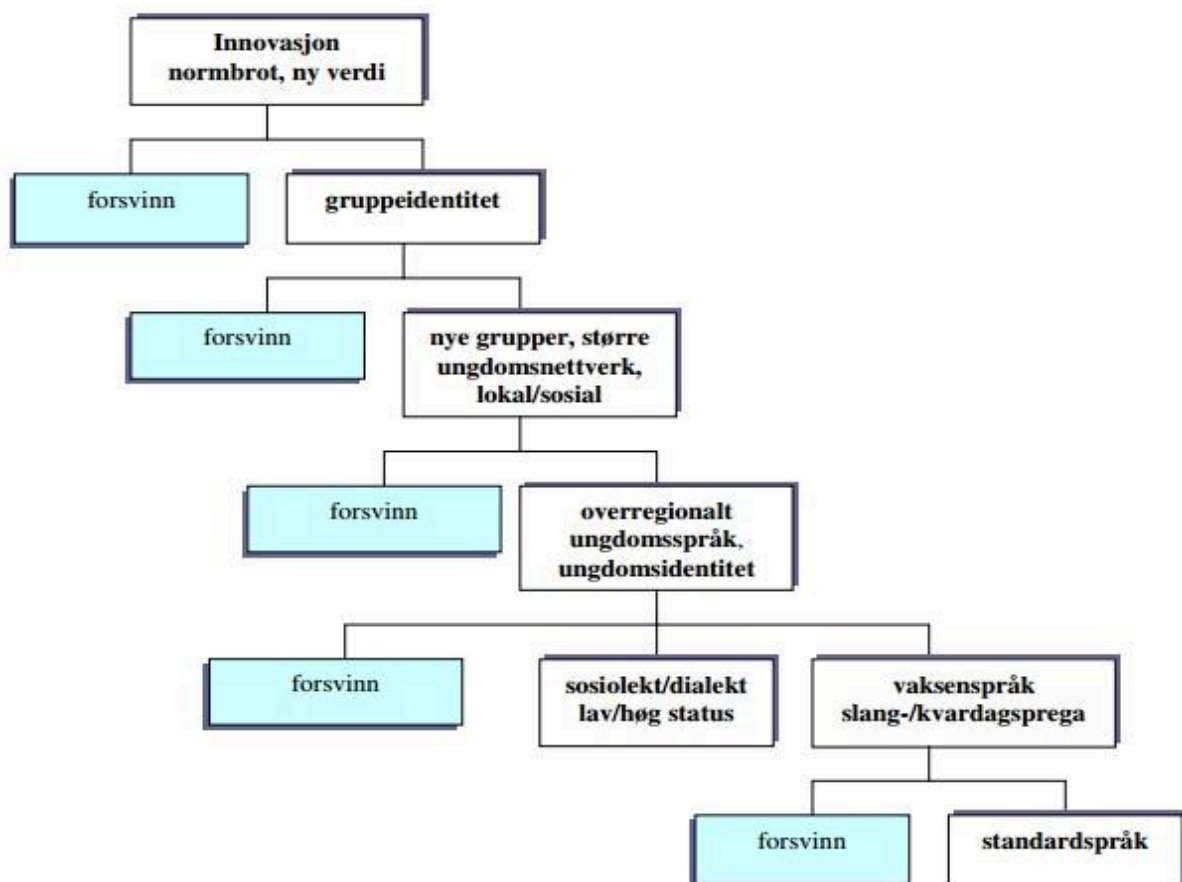
2.4.4 Ungdom som språklige innovatører

Det er stor enighet blant flere språkforskere at barn og ungdom spiller en sentral rolle i språkendringsprosesser, både som innovatører og påskyndere av språklig endring (jf. Eckert 2000, Chambers 1995, Labov 2004). Gjennom en rekke studier kommer det frem at det er aldersgruppen 14-18 år som er spesielt viktige som språkendringsagenter, og at de ofte står i spissen for at varieteter blir etablerte (Røyneland: 76). Det er også mye som kan tyde på at ungdommers innflytelse i forbindelse med språkendringsprosesser er større i dag enn tidligere (Kotsinas m.fl. 2000: 10). Ungdomstiden varer lengre enn før, og slutten på ungdomstiden markeres gjerne ved endt skolegang. Før var man tidligere yrkesaktive sammenlignet med i dag, og slik sett hadde man også en kortere ungdomstid.

”Den tid som bildar gränlandet mellan barndom och vuxenliv utgör således idag en betydande del av en generations livscykel. Under denna tid hinner språkbruk såväl som attityder utvecklas och befästas på ett helt annat sätt än förr. Vi kan därför inte längre betrakta ungdomstiden, eller för den delen ungdomars språkbruk, som övergående, marginella fenomen som individen snabbt «växer ifrån».” (ibid)

Det er dermed ansett som etablert at ungdom i dag er sentrale i språkendringsprosesser, og at denne gruppen er særlig interessant å se nærmere på i forbindelse med språklige innovasjoner og spredning av nye varieteter. Via venner og kompisgjenger vokser nye varieteter frem og får fotfeste. Deretter kan disse varietetene bli overført til andre ungdomsgjenger, og etter hvert blir gjerne de nye varietetene ansett som aksepterte normer innad i ungdomsgjengen. Først blir ofte disse nye språknormene brukt i situasjoner hvor ungdommene snakker med hverandre. Over tid kan de spres til flere medlemmer innenfor et språklig fellesskap, og dermed vinne sin plass inn i de voksnes språk (Røyneland: 77).

Ulla Britt Kotsinas (1997:128), gjengitt hos Røyneland (:77), har satt opp følgende modell for spredning av nye språklige varieteter:

Ut ifra denne modellen ser vi at det ikke er slik at alle språklige innovasjoner hos ungdom vinner terreng i voksenspråket og standardspråket, men at dette kun er et mulig utfall. Det hender også at ungdommene tar med seg ulike slagord og varieteter inn i sitt eget voksenspråk, og på denne måten vil nye ord og konstruksjoner finne sin plass inn i standardspråket (Kotsinas 1994: 169).

2.4.5 Synkroner generasjonsstudier

I denne oppgaven har jeg valgt å studere språklige innovasjoner og variasjoner gjennom synkroner generasjonsstudier. Dette er den vanligste metoden for å studere språklig endring og variasjon i et språksamfunn (Røyneland: 72). Jeg ønsker å studere språklige forskjeller mellom ungdom 16 år og voksne 40-55 år. Weinreich, Labov og Herzog (1968: 188) mener at diakron endring er synkront tilgjengelig ved at endringene ligger avleiret og kan leses av som synkroner generasjonsforskjeller. Man kan dermed bruke generasjonsforskjeller til å avlese historien. Det er altså slik at endringer i et diakront perspektiv kan peke på hvor langt en språklig innovasjon eller endring har kommet. Ved å sammenligne språklige fenomen på tvers av aldersgrupper mener man at det er mulig å kunne si noe om innovasjoner i fremmarsj, og om endring generelt (Røyneland: 72).

Det er viktig å påpeke at denne metoden kan være problematisk, fordi den bygger på en idé om at språket til en bestemt aldersgruppe vil være så å si stabil i takt med at man blir eldre (Røyneland: 73). Dette trenger ikke å være tilfellet, og man kan ikke være sikker på at ulikheter mellom aldersgruppene representerer *faktiske* endringer over tid. I kapittel 2.4.4 så vi at ungdommer mellom 14-18 år er spesielt viktige som språkendringsagenter. Samtidig er det denne gruppen som gjennomgår flest språklige utskiftinger, og slik sett kan denne gruppen ansees som ustabile. Dette gjelder også til en viss grad voksne (Røyneland: 79). Det kan dermed være vanskelig å skille mellom hva som er resultat av språkendringer hos enkeltindividet, og hva som er resultat av språklige endringer i samfunnet over tid, noe det er viktig å ta hensyn til i forbindelse med synkroner generasjonsstudier. Jeg mener likevel, i likhet med mange andre språkforskere, at synkroner generasjonsstudier kan være nyttig når man ønsker å studere språkendringsprosesser, og at de i mange tilfeller vil kunne være uttrykk for språklige endringer i samfunnet over tid.

3. Metode

En språkforsker står overfor flere problemstillinger i arbeid med et forskningsprosjekt. En av disse problemstillingene omhandler hvilken metode man skal ta i bruk for å få tilgang til det materialet man trenger for å kunne svare på oppgavens hypoteser og forskningsspørsmål. Det er viktig at materialet som blir presentert er valid og reliabelt. For å sikre dette på best mulig måte har jeg valgt å benytte meg av triangulering. Dette innebærer at man bruker flere metoder eller ulike datakilder (Miles & Huberman 1984). Det er viktig å påpeke at triangulering i seg selv ikke vil sikre at datamaterialet er valid og reliabelt, fordi man ikke automatisk kan anta at svakhetene i den ene metoden vil bli kompensert for i den andre. Likevel vil triangulering kunne bidra til at man får dypere innsikt i et fenomen, og en slik tilnærming fra ulike innfallsvinkler vil være med på å styrke datamaterialet.

I denne oppgaven har jeg brukt datamateriale fra internett, og testet disse funnene opp mot data fra et spørreskjema med grammatikalitetsvurdering. Dette har gitt oppgaven både et kvalitativt og et kvantitativt aspekt. Flere Google-søk på konstruksjonene *må nødt til/for* og *har nødt til/for* har sørget for en oversikt over hvor utbredt disse konstruksjonene er på nettet. Disse søkene har også gitt et overblikk over hvilke type tekster disse konstruksjonene dukker opp i. Det som går igjen er diskusjonsforum, ulike nettaviser og muntlige fora. Denne metoden vil altså være kvantitativ, i likhet med dataene fra spørreskjemaet med grammatikalitetsvurdering, i form av at søkene på Google og antall treff er kvantifiserbare. Det kvalitative aspektet ved oppgaven er dataene som er hentet ut fra de ulike diskusjonsforumene. Disse forumene gir meg mulighet til å gå litt mer i dybden hos språkbrukerne ved at jeg får innblikk i holdninger som ulike språkbrukere har til denne typen konstruksjoner.

3.1 Datamateriale fra internett

Innhenting av datamateriale fra internett har vært sentralt i forbindelse med denne masteravhandlingen. For det første har gjentatte Google-søk på de relevante konstruksjonene vært viktig i utformingen av oppgavens hypoteser som innebærer at dette er språklige innovasjoner som primært blir benyttet av ungdom, samt at de er geografisk betinget. For å kunne utforme disse hypotesene stilles det krav til kunnskap om hvor disse konstruksjonene primært benyttes og av hvem. Gjennom Google-søk har jeg fått innblikk i hvilke deler av landet disse konstruksjonene har blitt observert og ikke. Det ser ut til at de blir brukt av enkelte språkbrukere i Bergen, Trøndelag, Møre, Grenland, Vestfold og Stavanger, men at de er mest utbredt i Trondheim, Grenland og Bergen. Dette kommer frem i ulike diskusjonsforum, hvor det er disse tre områdene som hyppigst dukker opp. Det er også gjennom disse diskusjonsforumene at jeg har fått inntrykk av at dette er konstruksjoner som primært benyttes av ungdom, ettersom det er mange som reagerer negativt på disse konstruksjonene. Denne stigmatiseringen tyder på at

dette er et relativt nytt språklig fenomen, og et brudd med allerede etablerte språklige normer. Det er dermed naturlig å anta at ungdom er de språklige innovatørene (se kapittel 2.4.4).

For det andre har disse funnene vært sentrale i utvelgelsen av informantgrupper. For å kunne bekrefte eller falsifisere hypotesen om at de aktuelle konstruksjonene er geografisk betinget, kreves det en sammenligning mellom minst ett geografisk område hvor det har blitt observert denne typen konstruksjoner, og minst ett geografisk område hvor de tilsynelatende ikke har blitt observert. Funnene fra internett har derfor vært avgjørende for at to av informantgruppene kommer fra Trondheim, mens én av informantgruppene kommer fra Hamar. Nettopp fordi det ser ut til at disse konstruksjonene er relativt vanlige hos flere språkbrukere i Trondheim, mens det ikke ser ut til at de har blitt observert av språkbrukere i innlandet.

Datamateriale fra internett har også vært sentralt i utformingen av spørreskjemaet. Mange av de testrelevante setningene er hentet direkte fra internett. Fordelen med dette er at man unngår kunstige setninger som er konstruert kun for å oppfylle kravene til det man ønsker å teste. Dette vil styrke validiteten og reliabiliteten til spørreskjemaet. Forhåpentligvis vil disse setningene oppfattes som mer naturlige⁷ for en del av informantene, ettersom det er setninger som blir benyttet av faktiske språkbrukere. Dette kan bidra til at informantene ikke vil gi en setning lav score fordi den høres unaturlig ut. På denne måten vil man i større grad sikre at setningene blir vurdert som akseptabel eller ikke, ut ifra om informantene godtar eller ikke godtar de testrelevante konstruksjonene, og ikke fordi de reagerer på andre ting som ordvalg eller setningsstruktur. Slik sett kan man si at datamateriale fra internett har vært svært sentralt i den innledende fasen av denne studien, både i utformingen av hypoteser og setninger til selve spørreskjemaet.

3.2 Spørreskjema med grammatikalitetsvurdering

Datamaterialet innhentet fra spørreskjema med grammatikalitetsvurdering (se vedlegg 1) utgjør hovedmaterialet i denne masteravhandlingen. I arbeid med informanter er vurdering av grammatikalitet en av de mest kjente, og trolig også de mest brukte formene (Vonen 2003: 40). I hovedsak går dette ut på at forskeren forbereder et viss antall språklige uttrykk. Deretter skal informant(en) ta stilling til om disse språklige uttrykkene er grammatikalske eller ei sett ut ifra deres språklige intuisjon (Ibid). Språklig intuisjon velger jeg å definere som en umiddelbar reaksjon på språklig stimuli (Sollid 2005: 93). Det er verdt å påpeke at det er en distinksjon mellom grammatikalitet og akseptabilitet, og at dette har vært et omdiskutert tema. Chomsky (1965:11) argumenterer for et skille mellom grammatikalitet og akseptabilitet, og mener at

---

⁷ Det er viktig å påpeke at selv om disse setningene er benyttet av faktiske språkbrukere, er ikke dette noen garanti for at alle vil oppfatte disse som naturlige. Ulike språkbrukere benytter ulike konstruksjoner og ordvalg, og det som vil ansees som naturlig hos noen vil ikke behøve å oppfattes som naturlige og akseptable hos andre. Jeg har derfor gjort en vurdering på hvilke setninger jeg *tror* flest informanter vil anse som naturlige og akseptable.

førstnevnte gjenspeiler et individs språklige kompetanse⁸, mens sistnevnte er et uttrykk for individets performanse⁹. Til forskjell fra dette synet mener Schütze (1996) at det ikke er mulig å skille mellom akseptabilitet og grammatikalitet. Han mener at dersom grammatikalitet er et uttrykk for den språklige kompetansen, vil ikke grammatikalitetsvurderinger være mulige, ettersom grammatikalitet ikke er tilgjengelig for språklige intuisjoner. Jeg kommer derfor ikke til å skille mellom grammatikalitet og akseptabilitet i denne masteravhandlingen, og velger å bruke begrepet grammatikalitetsvurdering videre.

Når man benytter seg av spørreskjema med grammatikalitetsvurderinger i forbindelse med forskningsarbeid er det flere potensielle feilkilder. En av ulempene med spørreskjema som metode i seg selv er at det ikke nødvendigvis legger opp til toveiskommunikasjon med informantene. Manglende toveiskommunikasjon gjør at man mister muligheten til å foreta en direkte oppfølging av informantene, og man får ikke kontrollert om skjemaene blir tolket korrekt (Johannessen 2003: 137). Man vil for eksempel ikke kunne kontrollere om en språkbruker har bedømt en setning basert på dens syntaktiske oppbygning, eller om det også er andre faktorer som har spilt inn, som for eksempel semantikken eller sannhetsinnholdet i setningen (Cornips og Poletto 2005: 952). En av fordelene med spørreskjema som metode er at det er en ganske effektiv metode, sammenlignet med for eksempel intervju. Denne oppgavens hypoteser legger opp til forskning av et bredt utvalg språkbrukere, og krever flere informanter for å kunne besvares på best mulig måte. En klar fordel med å velge spørreskjema som metode er at man vil nå ut til mange informanter på kort tid. Selv om den manglende toveiskommunikasjonen bringer med seg noen ulemper, er det også en fordel med dette, nemlig at man unngår personlig påvirkning. Dermed vil man ikke risikere å påvirke informantene i en retning man selv ønsker, for eksempel i en retning som passer med oppgavens hypoteser (Johannessen 2003: 137).

Grammatikalitetsvurderinger har vært gjenstand for en del kritikk hvor skepsisen er knyttet til intuisjoners reliabilitet og validitet. For det første har man ingen garanti for at grammatikalitetsvurderingene de ulike språkbrukerne avgir, gjenspeiler deres faktiske språkbruk. Dette kan skyldes flere forskjellige faktorer. En potensiell feilkilde vil kunne være påvirkning fra språklige normer. I alle språk finnes det normer for hva som ansees som god og dårlig språkbruk (Johannessen 2003: 160), og det vil være naturlig å anta at informantene i ulik grad er påvirket av dette. Språklige endringer vil ofte møte motstand og stigmatisering hos en del språkbrukere, før de får sin plass inn i språket og grammatikken. Konstruksjonene *må nødt til/for* og *har nødt til/for* er intet unntak. Noen søk på internett viser at disse konstruksjonene er gjenstand for en viss stigmatisering, og flere uttaler at folk må slutte å bruke denne typen konstruksjoner. Det er derfor mulig at informantene har møtt slik sterk motstand mot disse

---

⁸ Kompetanse er den ubevisste, lingvistiske kunnskapen en person har, og den er både noe implisitt og abstrakt (Eide og Busterud 2015: 45-46).

⁹ Performanse er en persons språklige ytringer (Eide og Busterud 2015: 46).

konstruksjonene tidligere, og dermed vegrer seg mot å innrømme at de bruker dem. Dette kan føre til at informantene svarer at de ikke synes denne typen konstruksjoner er akseptable, til tross for at de kanskje bruker dem i talemålet sitt og i uformelle sammenhenger. Problematikken rundt selvrappotering fra språkbrukere har vært i søkelyset tidligere. Både Labov (1966) og Trudgill (1972) finner et stort sprik i sine studier mellom det folk selv mener at de sier, og det de faktisk sier. Det er dermed viktig å være klar over at informantenes selvrappotering ikke nødvendigvis stemmer overens med deres faktiske språkbruk.

Et annet problem kan være at informantene i stor grad retter seg etter skriftspråksnormer. Informanten kan bevisst eller ubevisst avgi sine grammatikalitetsvurderinger basert på skriftspråkssyntaks, istedenfor talespråkssyntaks. Siden dette er en masteravhandling som omhandler syntaks, kan det være at enkelte av informantene som skal svare på spørreskjemaet blir redde for å svare feil. Det kan tenkes at de føler at dette spørreskjemaet har en fasit på hva som ansees som grammatikalsk og ugrammatikalsk. Dette kan føre til at de avgir svarene sine ut ifra hva de tror er grammatisk korrekt i normert norsk, noe som i sin tur vil kunne påvirke dataene. Det kan også hende at informantene prøver å gi uttrykk for en spesifikk sosial tilhørighet og derfor avgir grammatikalitetsvurderinger som ikke stemmer overens med deres faktiske språkbruk (Sollid 2005: 95-96).

Videre vil forskeren ofte kunne oppleve intraindividuell variasjon blant informantene (Sollid 2005:96). Dette vil for eksempel kunne skje dersom en informant utover i testen oppdager et mønster i spørreskjemaets setninger, og basert på dette danner seg en oppfatning av hva forskeren er ute etter. Dette kan føre til at informanten vil svare i tråd med det han eller hun tror forskeren ønsker at han eller hun skal svare. Et annet problem er at informantene kan bli mer og mer positiv til enkelte konstruksjoner utover i testen i takt med at de blir utsatt for denne typen konstruksjoner (Sollid 2005: 98). I praksis vil dette si at informantene vil kunne avslå konstruksjoner som *må nødt til/for* og *har nødt til/for* i starten av spørreskjemaet, men etter hvert som de blir presentert for disse konstruksjonene vil de gradvis kunne akseptere dem. Informanten kan også prøve å relatere grammatikalitetsvurderingene til de foregående vurderingene av de samme strukturtypene (Åfarli 1986: 94). Dette vil føre til at informanten ikke gir vurderingene sine basert på den språklige intuisjonen, men heller ut ifra en sammenligning med de foregående testsetningene.

Det er dermed klart at det er flere faktorer som kan være med på å svekke reliabiliteten og validiteten til spørreskjemaer med grammatikalitetsvurdering, og det eneste man kan være helt sikker på i en slik situasjon, er at man ikke kan være sikker på hva informantene vil gjøre (Cornips og Poletto 2005: 947). Til tross for disse potensielle feilkildene har jeg valgt å benytte meg av spørreskjema med grammatikalitetsvurdering som metode. Selv om man ikke kan forvente at grammatikalitetsvurderingene skal gi homogene svar, vil man ofte oppleve at informantenes intuisjoner er sammenfallende i større eller mindre grad. Dette kan tolkes som

at informantene har samme internaliserte grammatikk, og slik sett vil de kunne regnes som retningsgivende for å forstå variasjonen (Sollid 2005: 95).

3.2.1 Hvordan forhindre feilkilder

Vi har sett at spørreskjema med grammatikalitetsvurdering har en del potensielle feilkilder. Det er dermed viktig at man som forsker er klar over disse potensielle feilkildene, slik at man kan gjøre noen forebyggende tiltak. For det første er det enkelte grep man kan gjøre for å sørge for at informantene i størst mulig grad tolker spørreskjemaet korrekt. Det kan blant annet være svært viktig med en god instruksjon i forkant av selve undersøkelsen (se kapittel 3.2.2.5), slik at man som forsker får formidlet det man ønsker til informantene. Dette er også en fin mulighet til å åpne opp for toveiskommunikasjon, slik at informantene kan stille spørsmål dersom det er noe de er usikre på eller ikke har forstått. Spørreundersøkelsen i denne studien var anonym, noe som kan være en trygghet for mange. Dette kan bidra til at informantene svarer mer ærlig, og man kan for eksempel unngå at de ønsker å gi uttrykk for en spesifikk sosial tilhørighet. Det kan også være nyttig med en kalibreringstest før man går i gang med spørreskjemaet (for mer informasjon se kapittel 3.2.2.6 og vedlegg 3). På denne måten får man kontrollert at informantene har forstått hva testen går ut på, og man får mulighet til å korrigere enkelte elementer dersom dette viser seg å være nødvendig.

Det er også viktig at jeg som forsker utformer testen slik at informantene ikke skal oppdage hva det er jeg ønsker å teste. Dersom informantene oppdager et mønster, vil det trolig være større sjanse for at de blir mer bevisste på hva de svarer. Det kan føre til at de i større grad retter seg etter skriftspråksnormer, heller enn å følge sin egen språklige intuisjon. Det er dermed viktig at spørreskjemaet inneholder tilstrekkelig med kamouflasjesetninger, såkalte *fillers*, som har som oppgave å kamuflere de relevante testsetningene. Disse kamouflasjesetningene er også viktige for å unngå at informantene skal bli mer og mer positivt innstilt til de aktuelle konstruksjonene utover i testen. En balanse mellom de testrelevante setningene og kamouflasjesetningene vil trolig gjøre at informantene ikke legger merke til et gjennomgående mønster, og dermed ikke blir bevisste på at de har blitt utsatt for den samme typen konstruksjoner flere ganger.

I tillegg er det nødvendig at de testrelevante setningene i størst mulig grad blir oppfattet som akseptable med tanke på ordvalg og setningsoppbygging. Målet med de testrelevante setningene var at dersom informantene ikke godtar dem, skal det være fordi de ikke godtar konstruksjoner av typen *må nødt til/for* og *har nødt til/for*, ikke fordi de reagerer på andre ting ved syntaksen eller semantikken. Det vil dermed være lite hensiktsmessig å gi informantene følgende setning: ”Åtte frosker må nødt til å jobbe som professorer ved NTNU.” Her vil informantene kunne tenkes å vurdere setningen som uakseptabel, selv om de aksepterer konstruksjoner av typen *må nødt til*. I et forsøk på å unngå denne type problemstilling har jeg

gjort et utvalg av setninger som er hentet fra internettet. Dermed består spørreskjemaet i stor grad av autentiske setninger som blir benyttet av faktiske språkbrukere.

Videre var det viktig å tenke på at jeg hadde nok setninger som inneholdt konstruksjonene *må nødt til/for* og *har nødt til/for*, samtidig som det var nødvendig å ha en god del setninger med konstruksjonene *er nødt for*, samt *er nødt til*, ettersom det er den sistnevnte konstruksjonen som ansees som grammatikalsk i normert norsk. Dette vil gi meg muligheten til å se sammenhengen mellom hvilke personer, både med tanke på alder og geografisk område, som aksepterer de ulike konstruksjonene. Dette er også nødvendig fordi det ofte er tilfeller der en språkbruker vurderer like konstruksjoner ulikt, og dersom man har sikret flere testrelevante setninger som inneholder de samme konstruksjonene, vil risikoen minke for at en konstruksjon blir avvist selv om den i realiteten aksepteres i informantens talemål (Sollid 2005: 95).

Jeg valgte også å spille inn spørreundersøkelsen på bånd, noe jeg mener er med på å luke ut noen av de potensielle feilkildene. Den viktigste begrunnelsen for å spille inn setningene på bånd, var at fokuset for denne studien er muntlig språk. Dersom informantene får lytte til setningene, og ikke bare lese dem, vil det trolig bidra til å redusere påvirkning fra skriftspråksnormer. Det kan ofte være problematisk å svare ut ifra sitt eget talemål dersom spørreskjemaet kun er skriftlig. Et annet argument for å spille inn spørreskjemaet på bånd, er at informantene ikke fikk mulighet til å dvele ved de ulike setningene, ettersom de kun fikk fem sekunder til å vurdere hver setning. Dette kan bidra til at informantene i større grad svarer i tråd med sin språklige intuisjon og ikke aktiverer sin metaspråklige bevissthet.

3.2.2 Utforming av spørreskjema med grammatikalitetsvurdering

Utformingen av spørreskjemaet har vært en prosess bestående av flere runder med pilottesting. Pilottester vil gi forskeren mulighet til å avdekke mangler eller feil med spørreskjemaet, slik at man kan rette opp i disse før det endelige sluttproduktet. Spørreskjemaet i denne oppgaven har vært gjennom tre pilottester, og det har deltatt fire informanter i hver pilotrunde. Dette resulterte i til sammen tolv informanter i selve utformingen av spørreskjemaet.

3.2.2.1 Spørreskjema 1

Da jeg skulle utforme spørreskjemaet for første gang, startet jeg med å finne testrelevante setninger fra nettet. Noen av disse setningene gjorde jeg enkelte endringer på, slik at de ble bedre egnet for spørreskjemaet. Jeg luket bort skrivefeil og sørget for at setningene var fullstendige. Videre sørget jeg for at jeg hadde minst to setninger av samme fenomen på det jeg ønsket å teste. Dette resulterte i to setninger innenfor henholdsvis *må nødt til* og *har nødt til* som inneholdt ord mellom verbet og *nødt*. Dette var fordi jeg skulle ha mulighet til å kontrollere

om *må nødt* og *har nødt* ansees som en chunk¹⁰. Jeg hadde også to setninger med formelt subjekt, og minst to setninger innenfor hver av modalkonstruksjonene som var epistemiske og minst to setninger som var deontiske. Jeg har også observert en del tilfeller hvor preposisjonen *for* benyttes. Dermed ønsket jeg å inkludere konstruksjoner av typen *må nødt for* og *har nødt for* i spørreundersøkelsen. Spørreskjema 1 bestod dermed av åtte setninger med *må nødt til*, to setninger med *må nødt for*, sju setninger med *har nødt til*, to setninger med *har nødt for*, to setninger med *er nødt for* og fire setninger med *er nødt til*. Dette resulterte i 25 testrelevante setninger til sammen.

Videre måtte jeg finne ut hvor mange kamouflasjesetninger som var nødvendige for at informantene ikke skulle oppdage et mønster i testen. Ettersom alle de testrelevante setningene inneholder ordet *nødt*, krevde dette ganske mange kamouflasjesetninger. Jeg lagde spørreskjemaet i et Word-dokument, med ni setninger per side. Jeg fordelte de 25 testrelevante setningene på 13 sider. Rekkefølgen på de aktuelle setningene var gjennomtenkt, for å unngå at informantene skulle oppdage hva det var jeg ønsket å undersøke. Jeg plasserte to testrelevante setninger per side, sett bort ifra den første siden som inneholdt én testrelevant setning. Deretter fylte jeg på med kamouflasjesetninger. På hver side hadde jeg tre setninger som jeg anså som ugrammatikalske eller tvilsomme, og fire setninger som var grammatikalske. Dette resulterte i 25 testrelevante setninger, 39 setninger som er ugrammatikalske eller tvilsomme og 53 setninger som er grammatikalske. Til sammen utgjorde dette 117 setninger fordelt på 13 sider. Dette dannet grunnlaget for pilottest 1.

Etter gjennomføringen av den første pilottesten, spurte jeg informantene hva de syntes om testen, og om de la merke til et gjennomgående mønster. Ingen av informantene la merke til et spesielt mønster, noe som ga meg en pekepinn på at det var en god fordeling mellom testrelevante setninger og kamouflasjesetninger. Alle fire informantene mente derimot at testen hadde et skriftlig preg, og at det var vanskelig å bedømme om de godtok de forskjellige setningene i sin dagligtale. Dette ga meg en indikasjon på at jeg måtte foreta noen endringer, ettersom det er talespråkssyntaks jeg forsker på i denne studien.

3.2.2.2 Spørreskjema 2

I den andre omgangen fokuserte jeg på å gi spørreskjemaet et mer muntlig preg, for å prøve å unngå at informantene skulle la seg påvirke av skriftspråksnormer. Skriftspråkets syntaks er basert på talespråkets syntaks, så det er naturlig at man finner en god del likhetstrekk. Likevel vil det være enkelte konstruksjoner og ord som er mer typisk for talespråkssyntaksen. Et eksempel på dette er konstruksjoner som inneholder *ta og* (Sollid 2005: 82). Jeg inkluderte dermed to setninger som inneholdt denne konstruksjonen i spørreskjema 2. Videre byttet jeg ut

---

¹⁰ *Chunk* vil si at to ord er tett forbundet med hverandre, og at man ikke vil godta et ord mellom disse ordene. Dersom *må nødt* ansees som en chunk, vil man ikke godta et ord mellom *må* og *nødt*.

en del av de grammatikalske setningene med ord og uttrykk som jeg mener tilhører talespråkets syntaks. Her med fokus på typisk ungdomsspråk med ordvalg som for eksempel *random*, *sykt* og *dritkul*. Dette resulterte i 25 testrelevante setninger, 14 setninger som er typisk i muntlig språk, 39 setninger som er ugrammatikalske/tvilsomme og 39 setninger som er grammatikalske.

Spørreskjema 2 ble også pilottestet på fire informanter. Heller ingen av disse informantene la merke til et gjennomgående mønster, og jeg fikk tilbakemelding på at spørreskjemaet fungerte godt. Likevel la jeg merke til at en del av de testrelevante setningene scoret lavt, også hos den ene informanten som var 18 år og trøndersk. Dette synes jeg var litt mistenkelig, ettersom jeg hadde forventet høyere score av denne informanten. Jeg bestemte meg derfor for å lese opp setningene i spørreskjemaet høyt på dialekt for denne informanten. Dette førte til mye høyere score på de testrelevante setningene. For eksempel fikk setningen ”Det har nødt til å komme mange gjester.” to på skalaen når informanten leste spørreskjemaet selv, mens den fikk poengscore fire da jeg leste den høyt på dialekt.

3.2.2.3 Spørreskjema 3

Etter testresultatene og erfaringene jeg gjorde meg rundt spørreskjema 2, bestemte jeg meg for at jeg skulle lese inn setningene i spørreskjemaet på bånd. Grunnen til at jeg valgte å lese inn spørreskjemaet på bånd var for å sørge for lik intonasjon for alle informantene (Schütze 1996: 194). Ved å lese inn setningene på bånd ville det mest sannsynlig være lettere for informantene å forestille seg at testen omhandlet muntlig språk, og dermed også bedømme setningene deretter. I tillegg til dette var det en del praktiske årsaker ved å spille inn setningene på bånd. Jeg kunne på forhånd sørge for at alle setningene ble lest inn korrekt, samtidig som alle informantene ville få like lang tid på å fullføre spørreundersøkelsen. Jeg gjorde en vurdering på at informantene skulle få utdelt spørreskjemaet skriftlig, i tillegg til å få høre setningene på bånd. I spørreskjema 3 gjorde jeg også noen endringer med enkelte setninger. Det endelige spørreskjemaet bestod dermed av 41 grammatikalske setninger, 36 setninger som jeg anser som ugrammatikalske eller tvilsomme, 17 setninger som er typisk for det muntlige språket og 23 testrelevante setninger. Det tok til sammen omlag 15 minutter å gjennomføre selve testen. Informantene fikk fem sekunder til å vurdere hver setning, og ni sekunder mellom sidebytte. Heller ikke denne gangen merket informantene et gjennomgående mønster, og jeg fikk generelt gode tilbakemeldinger på spørreskjemaet.

3.2.2.4 Båndopptak

I første omgang spilte jeg inn båndopptaket på trøndersk. Dette valgte jeg å gjøre ettersom en av hypotesene innebærer at dette er språklige fenomen som er mest utbredt blant informantene fra Trøndelag. Ved å spille inn setningene på trøndersk håpet jeg å oppnå at flest mulig informanter skulle akseptere de testrelevante setningene. Senere fant jeg ut at jeg også måtte

spille inn et båndopptak på Hamar-dialekten. Dette grunnet at jeg ønsket å finne ut om informantene aksepterte de aktuelle konstruksjonene i *sin* dagligtale eller ikke. Dersom informantene fra Hamar skulle ha hørt på det trønderske båndopptaket, ville jeg bare endt opp med å finne ut om de aksepterte de aktuelle konstruksjonene på trøndersk. Etersom jeg ønsker å finne ut hvor utbredt disse konstruksjonene er, var det viktig for meg at informantene fikk vurdere setninger som var spilt inn på deres egen dialekt. Jeg hadde altså et trøndersk båndopptak som jeg spilte av for de trønderske informantene, og et båndopptak på Hamar-dialekten som jeg spilte av for informantene på Hamar. En innvending mot dette kan være at dataene ikke i like stor grad vil ansees som valide, ettersom informantene hører på ulike båndopptak. Jeg mener likevel at dette i større grad er med på å sikre valide data i denne studien, nettopp fordi informantene på denne måten svarer på om de aksepterer disse konstruksjonene eller ikke i deres egen dialekt.

3.2.2.5 Instruksjon

Forut for en spørreundersøkelse vil en grundig instruksjon kunne være viktig. En slik instruksjon vil sørge for at forskeren får formidlet til informantene hvordan spørreskjemaet skal besvares, og hva som er selve hensikten med undersøkelsen. Dette vil også gi informantene mulighet til å stille spørsmål dersom det er noe de lurer på. Denne toveiskommunikasjonen vil kunne være viktig i forkant av selve undersøkelsen, slik at forskeren i større grad kan sørge for at spørreskjemaet blir tolket korrekt.

Før hver spørreundersøkelse holdt jeg en instruksjon på rundt 10 minutter for informantene, med mulighet til å stille spørsmål dersom noe skulle være uklart. Jeg fortalte at jeg skriver en masteroppgave om språklig endring, og at jeg ønsket å finne ut hva hver og en av informantene godtar og ikke godtar i språket akkurat nå. Videre presiserte jeg at dette ikke var en kunnskapstest, og at språket vårt hele tiden er i endring. Jeg forklarte også at denne studien innebærer element som det ikke er forsket på tidligere, og at jeg dermed er avhengig av deres ekspertise. Ved å understreke dette håpet jeg at informantene ikke skulle føle at spørreundersøkelsen innebar en fasit, eller at de skulle søke å rette seg etter skriftspråksnormer. De fikk også vite at studien er knyttet til ulike aldersgrupper og geografisk plassering. Videre ble de informert om det rent praktiske ved spørreundersøkelsen og hvordan den skulle gjennomføres. Jeg opplyste om at setningene er spilt inn på bånd, i tillegg til at de vil få utdelt setningene i et skriftlig skjema. Her var jeg svært nøye med å presisere at fokuset for undersøkelsen er muntlig språk, og jeg fortalte litt om forskjellen mellom talespråkssyntaks og den strengt regulerte skriftspråkssyntaksen. Fokuset var at det muntlige språket inneholder mye variasjon, uten at dette betyr på at noen snakker feil, mens andre snakker korrekt. Informantene fikk instruks om å lytte til setningene, og ikke lese dem, og at de skulle bedømme om de godtar eller ikke godtar setningene ut ifra om det *høres* greit ut eller ikke. Dette ville forhåpentligvis bidra

til at informantene vektla det muntlige språket, og at de i større grad unngikk følelsen av at dette var en kunnskapstest. Avslutningsvis påpekte jeg at det var viktig at de ikke bedømte sannhetsinnholdet i setningene.

3.2.2.6 Kalibreringstest

For å sørge for at informantene hadde forstått instruksjonen, gjennomførte jeg en kalibreringstest (se vedlegg 3) før de skulle gå i gang med selve spørreundersøkelsen. Denne kalibreringstesten bestod av to setninger, én som blir ansett som ugrammatisk i henhold til skriftspråksnormene og én som blir ansett som grammatisk. Her leste jeg opp en og en setning, og ba informantene vise med antall fingre hvilket nivå på skalaen de ville gi de forskjellige setningene. Én finger tilsvarte nivå 1 (*godtar ikke*) og fem fingre tilsvarte nivå 5 (*godtar*). For det første kunne dette bidra til en trygghetsfølelse hos informantene, siden de fikk prøvd seg på to testsetninger før selve undersøkelsen, og fikk innblikk i hvordan spørreskjemaet var utformet. For det andre var dette svært nyttig for meg som forsker. Det ga meg et innblikk i informantenes tolkning og oppfattelse av setningene, og mulighet for å korrigere dersom jeg skulle mistenke at noen av informantene ikke hadde forstått instruksene.

3.2.2.7 Skala

I utformingen av spørreskjemaet var det viktig å ta stilling til hvor mange svaralternativ informantene skulle få velge mellom. En skala kan variere fra to til 20 nivåer (Sollid 2005: 104). Dersom en skala består av svært få alternativ, kan det føre til at relevante grammatiske forskjeller ikke kommer frem, mens svært mange alternativ vil trolig skape tilfeldige distinksjoner (Ibid). Informantene i min undersøkelse fikk valget mellom fem svaralternativ, noe jeg mener er nyansert nok til at relevante grammatiske forskjeller kommer frem, men ikke for vidt slik at tilfeldige distinksjoner skapes.

Videre var det viktig å finne ut hvilken benevnelse de ulike svaralternativene skulle ha. Sollid (2005) opererer med benevnelser som *riktig* og *ikke riktig*. Faren med slike benevnelser kan kanskje være at informantene får inntrykk av at det finnes en slags fasit for hva som er riktig og ikke, noe jeg var svært opptatt av å prøve å unngå i størst mulig grad. Ytterpunktene i min spørreundersøkelse fikk dermed benevnelserne *godtar* og *godtar ikke*. Dette, i tillegg til instruksjonen i forkant, skulle være med på å gi informantene følelsen av at det ikke finnes en fasit, og at det er subjektivt hvilke konstruksjoner man godtar og ikke godtar.

3.2.2.8 Tilleggsskjema

I tillegg til grammatikalitetsbedømmingene, bestod også spørreskjemaet av et tilleggsskjema (se vedlegg 2) som informantene måtte svare på i forkant av undersøkelsen. Slike tilleggsskjema er vanlige for å etablere en sosial profil av informantene (Sollid 2005: 91). Dette tilleggsskjemaet er en viktig del av denne studien, fordi jeg er avhengig av informasjon knyttet

til informantenes alder, utdanningsnivå, oppvekststed, bosted og dialekt. Her måtte også informantene krysse av en samtykkeerklæring, hvor de samtykker at deres svar kan bli gjengitt og brukt i forskning.

3.2.3 Informantutvalg

Denne oppgaven tar sikte på å undersøke språklige innovasjoner som det ikke er forsket på tidligere, så vidt meg bekjent. Jeg har dermed ansett det som nødvendig å ta i bruk informanter for å kunne svare på oppgavens hypoteser på best mulig måte. Johannessen skriver at informanter er nyttig når ”språket er kjent, men det finnes variasjon man ønsker å kartlegge.” (Johannessen 2003: 136). Hypotesene i denne oppgaven innebærer at studiens aktuelle modal-konstruksjoner er delvis geografisk betinget, samt at de er mest utbredt blant ungdom. For at disse hypotesene skal kunne bekreftes eller falsifiseres kreves det informanter langs to akser. Den ene aksen må bestå av informanter som er ungdom og voksne, og som skal representere +/- alder, mens den andre aksen må bestå av informanter fra minst to ulike geografiske områder som skal representere +/- geografisk område¹¹. For å oppfylle disse aksene kreves det minimum tre informantgrupper.

	+ alder	- alder
+ geografisk område	voksen Trondheim	ungdom Trondheim
- geografisk område		ungdom Hamar

Den ene informantgruppen består av ungdom i et geografisk område hvor modal-konstruksjonene *må nødt til/for* og *har nødt til/for* skal være utbredt. Den andre informantgruppen representerer voksne fra samme geografiske område. Den siste informantgruppen i denne studien representerer ungdom som kommer fra et sted hvor de aktuelle modal-konstruksjonene tilsynelatende ikke er utbredt (se kapittel 3.2.3.2 for nærmere beskrivelse). Det hadde også vært interessant å inkludere informanter til å representere + alder og - geografisk område, men grunnet oppgavens omfang lot ikke dette seg gjøre.

Mye av fokuset i denne studien vil dreie seg om informantgruppene i sin helhet, snarere enn enkeltindividene. Ved å ta for seg informantgruppene i sin helhet, vil jeg kunne peke på enkelte generelle tendenser for de aktuelle variablene +/- alder og +/- geografisk område, noe som er i tråd med oppgavens hypoteser. Jeg kommer også til å trekke frem enkeltindivider i tilfeller der jeg anser det som særlig interessant.

---

¹¹ + Geografisk område representerer områder hvor jeg forventer at de aktuelle modalkonstruksjonene vil godtas, mens - geografisk område representerer områder hvor jeg ikke forventer at de aktuelle modalkonstruksjonene godtas.

3.2.3.1 Krav til informantene og informantgruppene

I arbeid med spørreskjemaer og grammatikalitetsvurdering er det viktig å ha relevante informanter. Hvilke informanter som ansees som relevante vil variere fra studie til studie. I denne studien var informantkravene knyttet til dialekt, alder og utdanning. Tilleggsskjemaet til spørreundersøkelsen var med på å etablere en sosial profil hos informantene, og var avgjørende for å kunne si noe om informantene oppfylte studiens informantkrav. Dersom noen informanter ikke oppfylte kravene, ville det være nødvendig å luke ut disse, ettersom de ikke kan ansees som relevante for denne studien. Til sammen måtte jeg utelukke tre informanter fra det endelige datamaterialet. Den ene informanten ble plukket ut grunnet utdanningsnivå. Denne personen hadde mer enn treåring utdanning på høyskole eller universitet, og oppfylte dermed ikke kravene til lavere utdanning. De to andre informantene ble tatt ut grunnet dialekt. Begge oppga at de anså sin dialekt som nordnorsk. Ettersom informantene i denne studien enten må snakke trøndersk eller Hamar-dialekten, kvalifiserte heller ikke disse to som relevante informanter.

Det var også et kriterium at hver av informantgruppene skulle bestå av minst tolv personer, slik at man har et godt nok grunnlag til å kunne peke på noen tendenser i datamaterialet. Jeg bestemte meg for at jeg ikke ville sette noen øvre grense, eller sørge for at det var likt antall informanter i hver gruppe. Grunnen til dette var at jeg ikke ønsket å utelukke spørreskjemaer fra datamaterialet med mindre det var grunnet at jeg anså informanter som lite relevante for studien. Dette resulterte i at *ungdom Trondheim* består av 28 personer, *ungdom Hamar* består av 26 personer og *voksen Trondheim* består av 13 personer. Det at *voksen Trondheim* består av halvparten så mange informanter som *ungdom Hamar*, og under halvparten av informantene til *ungdom Trondheim*, er det grunn til å problematisere. Dersom én person blant *voksen Trondheim* svarer noe annet enn flertallet, vil dette utgjøre et avvik per person på 7,6%, mens hos *ungdom Trondheim* og *ungdom Hamar* vil dette bare utgjøre et avvik på henholdsvis 3,6% og 3,8%. Det vil dermed være interessant å se nærmere på om det er noen enkeltindivider som avviker fra flertallet i denne studien. Det er likevel grunn til å anta at avvikene ikke blir så drastiske som disse tallene antyder, ettersom det også vil være dobbelt så mange eller flere som vil kunne avvike fra flertallet hos *ungdom Hamar* og *ungdom Trondheim*, sammenlignet med *voksen Trondheim*. En annen ting jeg anser som fordelaktig er at hovedgruppen *ungdom Trondheim* er den gruppen som består av flest informanter. Dette vil dermed være den gruppen som trolig avgir mest nøyaktige svar, ettersom de i teorien vil ha et lavere antall avvik fra flertallet rent prosentvis.

3.2.3.2 Informantgrupper

Til å representere informantgruppen + geografisk område og - alder har jeg valgt trønderske ungdommer som er 16 år gamle. Til sammen består denne informantgruppen av 28 personer. Disse informantene utgjør hovedgruppen i denne studien, ettersom det er i denne gruppen jeg

forventer at flest informanter skal akseptere de aktuelle modalkonstruksjonene. I utgangspunktet ønsket jeg at informanter som skulle representere - alder skulle være 15 år eller yngre, da man i denne alderen kanskje kan forvente enda hyppigere bruk av konstruksjonene *må nødt til/for* og *har nødt til/for*. Likevel falt valget til slutt på ungdom som er 16 år, fordi de er gamle nok til å skrive under på egen samtykkeerklæring uten underskrift fra foresatte. Dette anså jeg som fordelaktig både med tanke på tid, og sjansen for å få med seg flest mulig informanter. Ut ifra egen erfaring mener jeg også at det er en fordel at informantene går på videregående skole og ikke ungdomsskolen, med tanke på spørreundersøkelsens omfang. Det er større sjanse for at elever fra videregående vil holde fokus gjennom hele spørreundersøkelsen, noe jeg som forsker er avhengig av for å kunne få mest mulig valide og reliable svar.

Informantgruppen som skal representere + geografisk område og + alder består av voksne trøndere. Her var det viktig at informantene var fra samme geografiske område som den førstnevnte gruppen, for å kunne ha et best mulig sammenligningsgrunnlag av data. Her gjorde jeg en vurdering på at jeg ønsket at informantene skulle ha lavere utdanning, noe jeg definerer som to år eller mindre på høyskole eller universitet. Ved å velge informanter med lavere utdanning er det trolig større sjanse for at de i mindre grad retter seg etter skriftspråksnormer, sammenlignet med personer med høyere utdanning. I første omgang skaffet jeg ansatte fra et sykehjem til å representere denne gruppen. Her var det et stort sprik i alder, og informantene varierte fra 23-60 år. Jeg gjorde dermed en vurdering på at den store aldersforskjellen var lite hensiktsmessig, da det antageligvis er stor forskjell på språket til en 23-åring og en 60-åring, og dermed også generelt ulik grad av aksept for konstruksjonene *må nødt til/for* og *har nødt til/for*. Jeg satte derfor opp et nytt kriterium, hvor informanter som skal representere + alder og + geografisk område, må være trøndere med lavere utdanning mellom 40-55 år. Denne gruppen består av til sammen 13 informanter.

Den siste informantgruppen i denne studien representerer - geografisk område og - alder. For å danne et best mulig sammenligningsgrunnlag med informantgruppen - alder og + geografisk område, samsvarer ungdommene i denne gruppen med hensyn til alder, nemlig ungdom 16 år. Denne gruppen består av til sammen 26 informanter. I utgangspunktet ønsket jeg informanter fra Lillehammer til å representere denne gruppen, noe som ikke lot seg gjøre. Da falt valget på ungdommer fra Hamar. Dette er også et geografisk område hvor det forventes lav utbredelse av de aktuelle modalkonstruksjonene.

4. Empiri

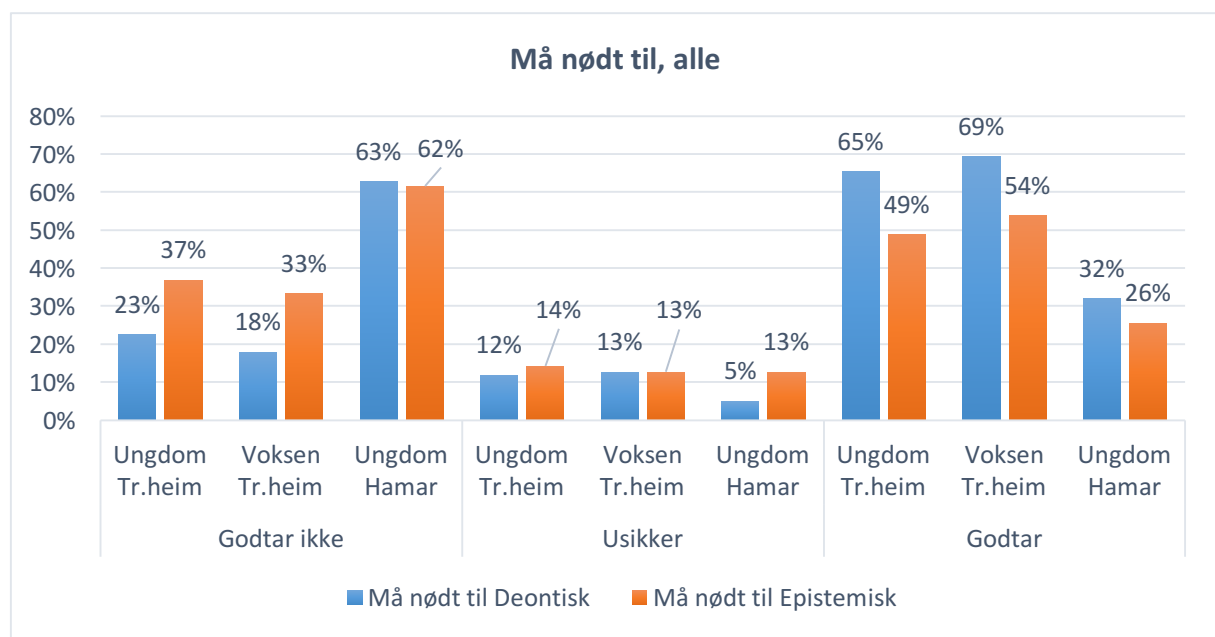
I dette kapitlet presenterer jeg resultatene fra spørreskjemaet med grammatikalitetsvurdering. Resultatene vil bli lagt frem og beskrevet gjennom diagrammer og tekst. Diagrammene viser den prosentvise fordelingen av svarene. Dette vil gjøre det lettere å sammenligne resultatene, ettersom det er ulikt antall informanter i hver gruppe. Jeg kommer også til å trekke frem enkeltindivider som i stor grad avviker fra flertallet i sin informantgruppe.

Spørreskjemaet i denne studien inneholdt en skala med fem svaralternativer, men i behandlingen av resultatene vil svaralternativene deles inn i tre kategorier. I utregningen regnes karakterene 1 og 2 som *godtar ikke*, 3 som *usikker* og 4 og 5 som *godtar*.

4.1 Mine funn

4.1.1 Må nødt til

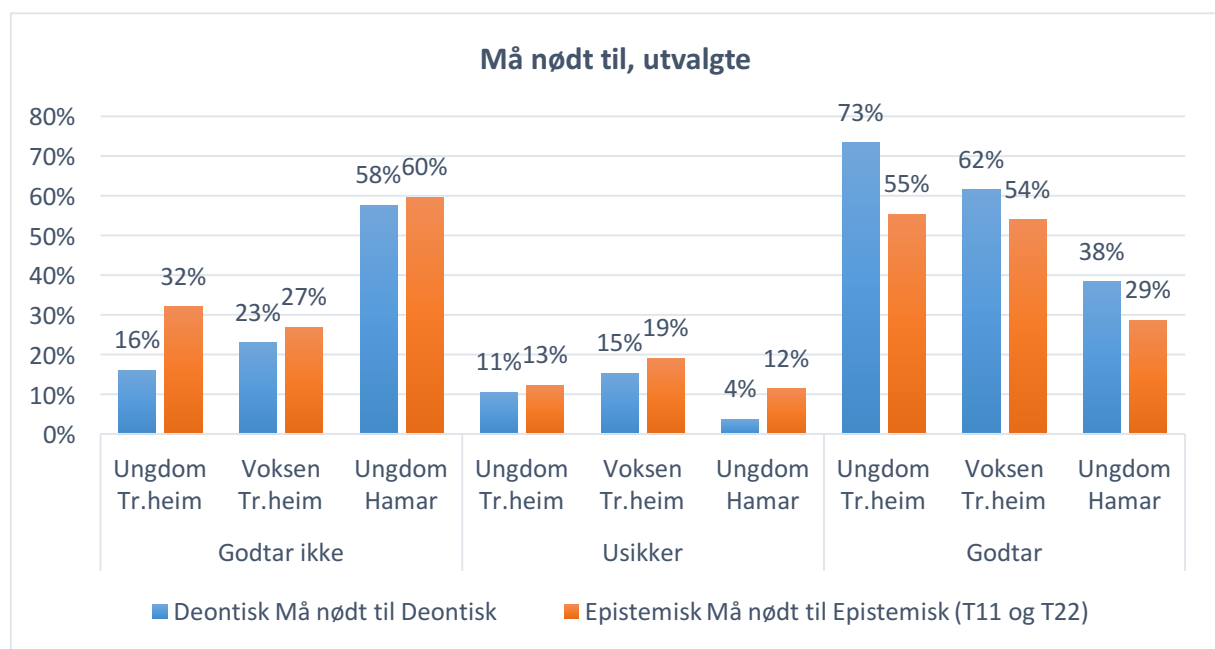
Diagrammet ”Må nødt til, alle” viser de tre informantgruppene svar på de setningene som inneholder modalkonstruksjonen *må nødt til*. Dette innebærer til sammen seks setninger, hvorav tre deontiske og tre epistemiske.

Med utgangspunkt i oppgavens hypoteser, skulle man forvente at *ungdom Trondheim* er den gruppen som i størst grad vil godta denne modalkonstruksjonen, uavhengig av om de tilhører gruppen *deontisk* eller *epistemisk*. Dette viser seg imidlertid ikke å stemme. Resultatene fra datamaterialet viser derimot at det er gruppen *voksen Trondheim* som i høyest grad godtar denne modalkonstruksjonen prosentvis. Dette gjelder både de epistemiske og de deontiske konstruksjonene. *Voksen Trondheim* godtar 69% av de deontiske tilfellene, og 54% av de epistemiske. Hos *ungdom Trondheim* godtas 65% av de deontiske konstruksjonene, og 49% av

de epistemiske. Ut ifra diagrammet ”Må nødt til, alle” er det også en klar tendens at de to informantgruppene fra Trondheim godtar denne modalkonstruksjonen i høyere grad sammenlignet med informantgruppen fra Hamar. Hos *ungdom Hamar* godtas 32% av de deontiske konstruksjonene, og 26% av de epistemiske. Dette tilsvarer under halvparten rent prosentvis sett opp i mot de to informantgruppene fra Trondheim. Ut ifra disse resultatene kan det se ut til at konstruksjonen *må nødt til* er mer geografisk betinget, enn aldersbetinget.

Ser man nærmere på de seks ulike setningene som inneholder *må nødt til*, er det tydelig at det er store forskjeller på hvilke setninger de to informantgruppene fra Trondheim aksepterer (se vedlegg 4 og 5). Dersom man fjerner de to setningene som færrest av informantene i *ungdom Trondheim* godtar¹², nemlig den deontiske passivsetningen ”Det må nødt til å jobbes hardere.” og den epistemiske spørresetningen ”Jeg håper det blir en morsom bursdag, man må vel nødt til å bli glad av ballonger?”, får vi følgende resultat:

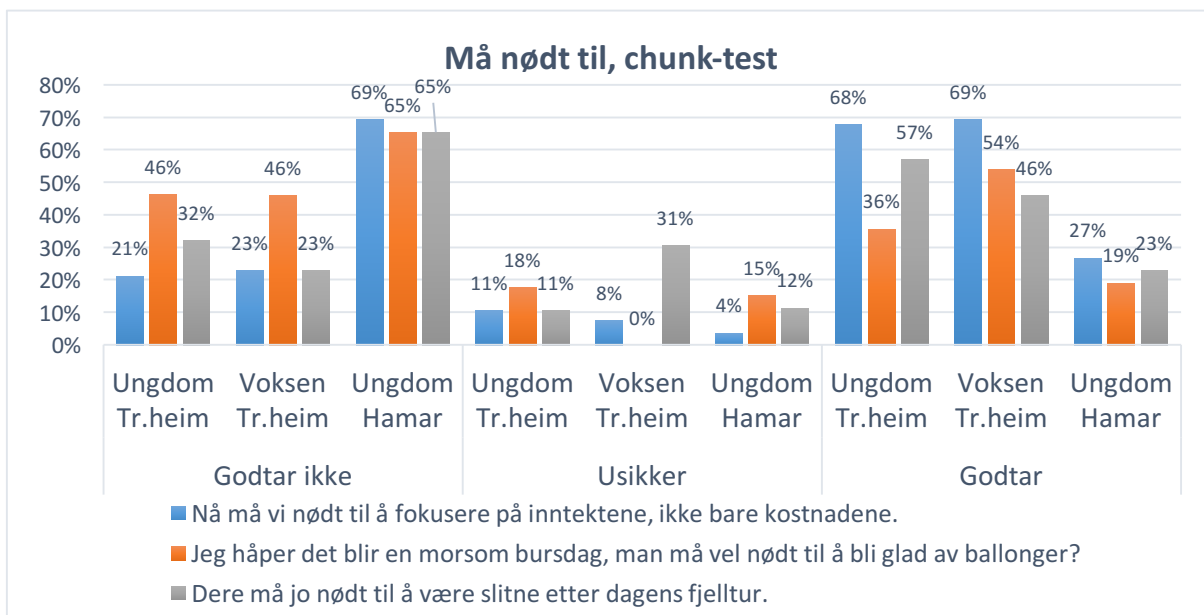

I diagrammet ”Må nødt til, utvalgte”, hvor to av setningene fra diagrammet ”Må nødt til, alle” er utelatt, ser vi at begge ungdomsgruppene prosentvis har økt i kategorien *godtar*, mens den voksne informantgruppen har lavere eller samme score prosentvis i denne kategorien.

I diagrammet ”Må nødt til, chunk-test” ser vi resultatene fra de setningene som inneholder et ord mellom *må* og *nødt*.

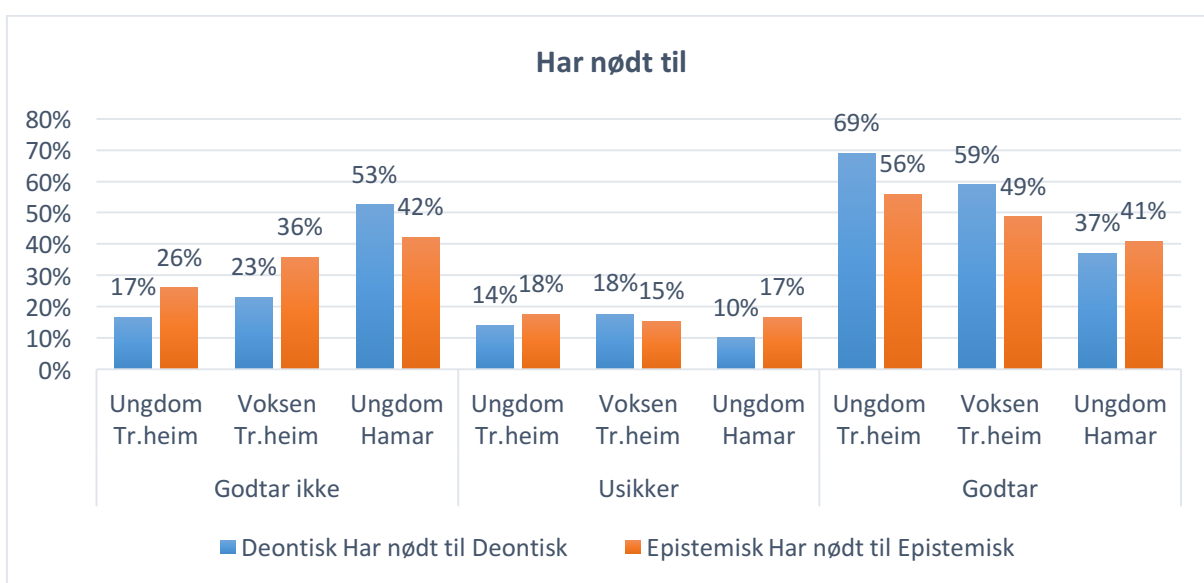
¹² Man kan argumentere for at dette ikke vil være metodologisk korrekt, ettersom man ved å ekskludere enkelte setninger vil kunne tilpasse datamaterialet til de resultatene man ønsker, for eksempel i tråd med oppgavens hypoteser. Likevel ønsker jeg å inkludere tabellen ”Må nødt til, utvalgte” i denne studien, for å kunne tydeliggjøre forskjellen mellom setninger som godtas av informanter som representerer + alder, og informanter som representerer - alder.

Det endelige datamaterialet fra diagrammet ”Må nødt til, chunk-test” viser at det er store forskjeller mellom hvilke av disse setningene informantene godtar og ikke godtar. Setningen ”Nå må vi nødt til å fokusere på inntektene, ikke bare på kostnadene.” godtas av 68% av ungdom Trondheim og 69% av voksen Trondheim. I informantgruppen ungdom Hamar godtar derimot bare 27% av informantene denne setningen. Setningen ”Jeg håper det blir en morsom bursdag, man må vel nødt til å bli glad av ballonger?” godtas i 54% av tilfellene hos voksen Trondheim, mens den bare godtas i 36% og 19% av tilfellene hos henholdsvis ungdom Trondheim og ungdom Hamar.

4.1.2 Har nødt til

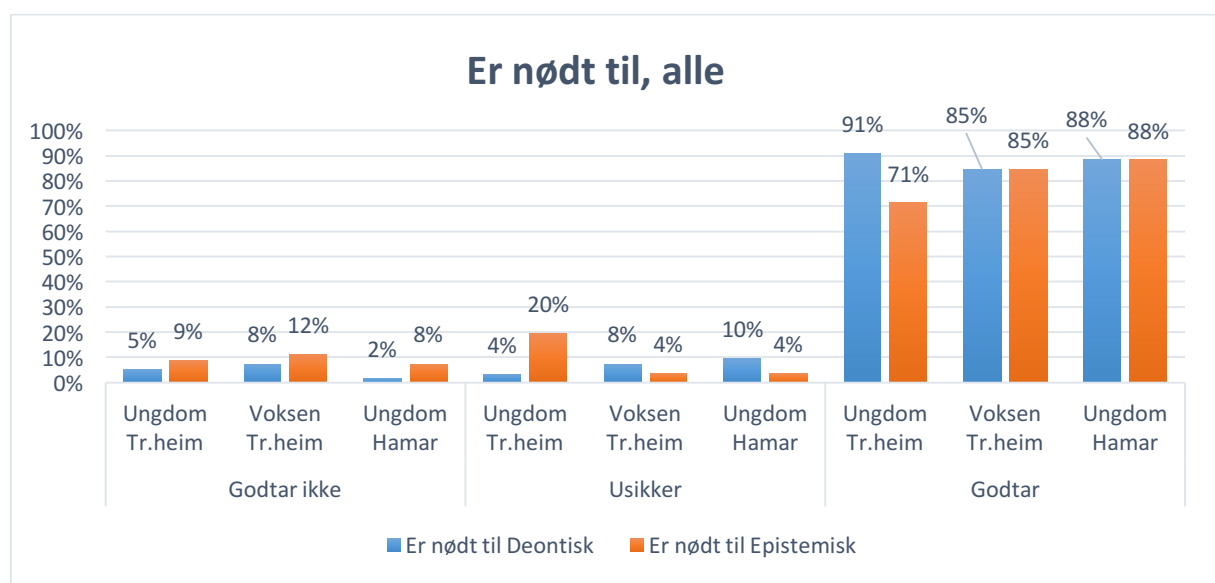

I diagrammet ”Har nødt til” ser vi de tre informantgruppenes grammatikalitetsbedømminger på setningene som inneholdt modalkonstruksjonen *har nødt til*. Dette innbefatter til sammen seks setninger, hvor tre av disse er deontiske og tre er epistemiske. I det endelige datamaterialet for modalkonstruksjonen *har nødt til* ser vi at det er flest informanter i gruppen *ungdom Trondheim* som godtar disse konstruksjonene, noe som er i tråd med oppgavens hypoteser. Dette gjelder både de deontiske og de epistemiske setningene. *Voksen Trondheim* scorer også forholdsvis høyt på setninger de godtar. Samlet sett ser vi at de to informantgruppene fra Trondheim er de informantene som har høyest score prosentvis, mens informantgruppen fra Hamar har lavest score rent prosentvis. Det er dermed fortsatt mye som tyder på at de aktuelle modal-konstruksjonene i denne studien er mer geografisk betinget, snarere enn aldersbetinget.

En annen ting det kan være interessant å se nærmere på, er den prosentvise scoren til de deontiske setningene sammenlignet med de epistemiske. Også her finner vi likhetstrekk ved de to informantgruppene fra Trondheim, som begge har gitt høyest score i kategorien *godtar* til de deontiske setningene. *Ungdom Trondheim* godtar de deontiske setningene i 69% av tilfellene og de epistemiske i 56% av tilfellene, mens *voksen Trondheim* godtar 59% av de deontiske setningene og 49% av de epistemiske. Ser vi nærmere på informantgruppen fra Hamar, er tilfellet det motsatte. I denne informantgruppen godtas 41% av de epistemiske setningene, mot 37% av de deontiske.

4.1.3 Er nødt til

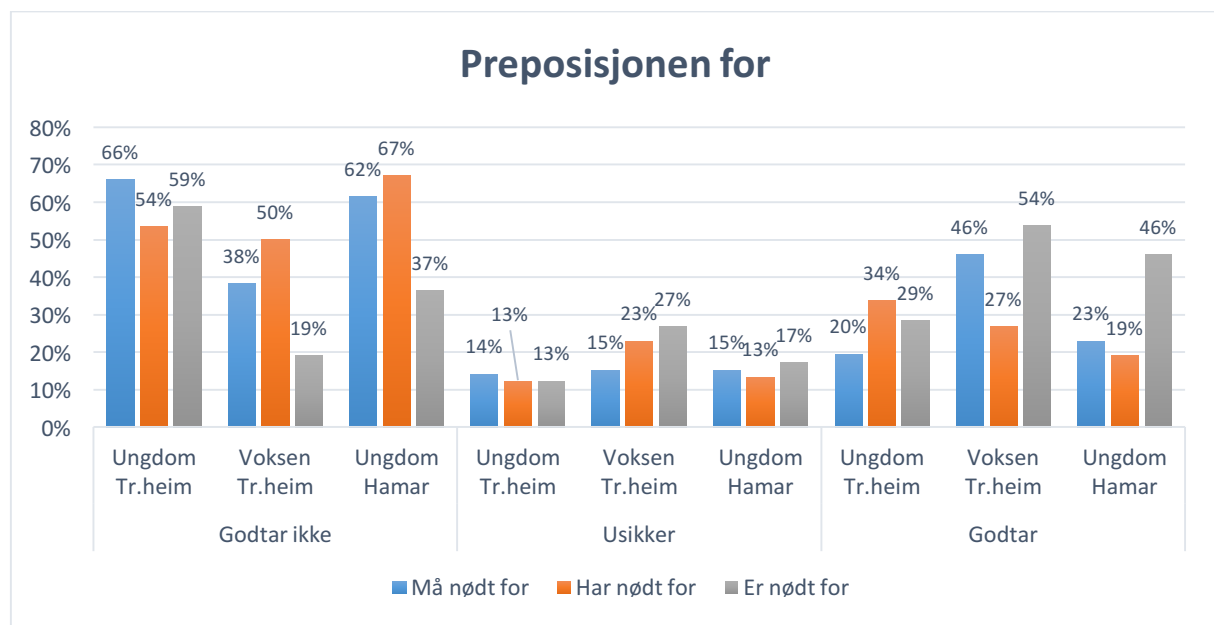
Diagrammet ”Er nødt til, alle” gir en oversikt over alle setningene som inneholder konstruksjonen *er nødt til*. Dette innebærer to deontiske setninger og to epistemiske setninger, altså fire setninger til sammen.

Dataresultatene fra disse setningene viser at det er klar overvekt av informanter som godtar denne konstruksjonen. Dette gjelder for alle de tre informantgruppene, uavhengig av om setningene er epistemiske eller deontiske. Disse resultatene er i tråd med hva som er forventet, ettersom det er denne konstruksjonen som er tillatt i normert norsk. Det er dermed naturlig at de fleste informantene vil akseptere bruken av *er nødt til*. Likevel er det en prosentandel som ikke godtar denne konstruksjonen, eller rettere sagt *alle* setningene som inneholder denne konstruksjonen. Det kan være flere grunner til dette. For eksempel kan det være at de ikke aksepterer resten av setningen med tanke på ordvalg eller semantikk, eller det kan være intra-individuell variasjon som gjør at de bare aksepterer noen setninger med *er nødt til*. Dette kan også være en pekepinn på at informantene ikke er konsekvente i grammatikalitetsbedømmingene. Inkonsekvente grammatikalitetsbedømminger gjelder trolig også for de andre modalkonstruksjonene i denne studien, og man kan dermed si at disse resultatene fungerer som en test på nettopp dette.

4.1.4 Preposisjonen *for*

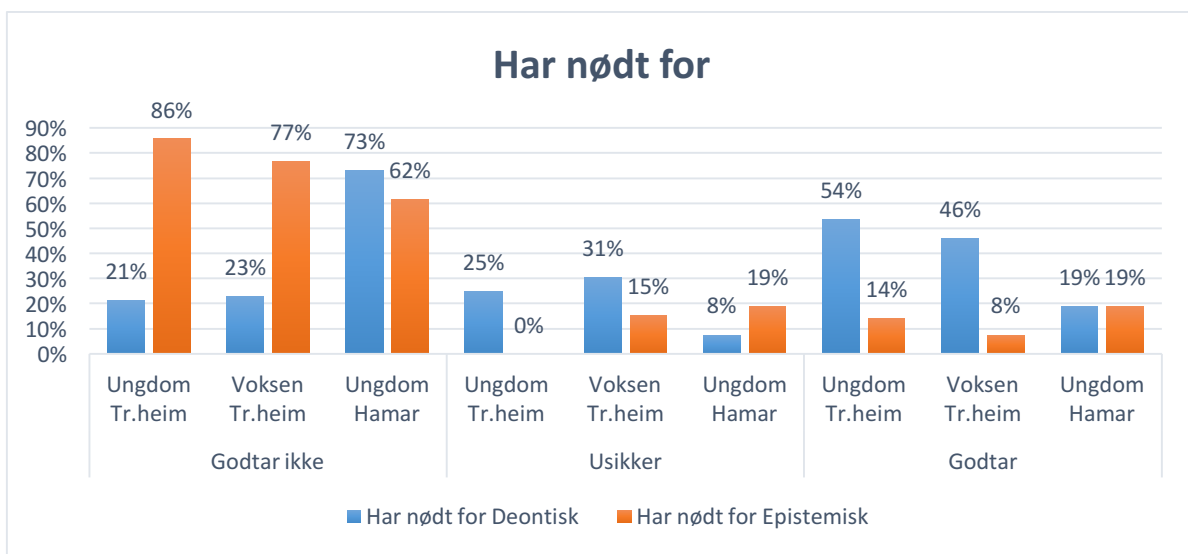
Konstruksjonene jeg har sett på tidligere i dette kapittelet har inneholdt preposisjonen *til*. Etter en del søk på internett observerte jeg også noen tilfeller hvor enkelte språkbrukere byttet ut preposisjonen *til* med *for*, som i *må nødt for*, *har nødt for* og *er nødt for*. Jeg bestemte meg for å inkludere disse konstruksjonene i spørreundersøkelsen. Diagrammet ”Preposisjonen *for*” gir en oversikt over disse resultatene.

Dette diagrammet inkluderer to setninger som inneholder *må nødt for*, to setninger med *har nødt for* og to setninger med *er nødt for*. Innenfor hver av disse konstruksjonene er én av

setningene epistemisk og én av setningene deontisk. Dette diagrammet viser at det er store forskjeller mellom de tre informantgruppene. Dersom man ser nærmere på resultatene for konstruksjonen *er nødt for*, er det interessant å se at det er *voksen Trondheim* og *ungdom Hamar* som i høyest grad godtar denne konstruksjonen prosentvis, og ikke de to informantgruppene som representerer + geografisk område. *Voksen Trondheim* er den informantgruppen som i aller høyest grad godtar konstruksjonen *må nødt for* med sine 46%, sammenlignet med *ungdom Hamar* som godtar 23% og *ungdom Trondheim* som godtar 20%. Det er altså slik at *ungdom Trondheim* er den informantgruppen som i lavest grad godtar konstruksjonene *må nødt for* og *er nødt for*, mens de er den informantgruppen som i høyest grad godtar bruken av *har nødt for*, hvorav 34% av tilfellene godtas.

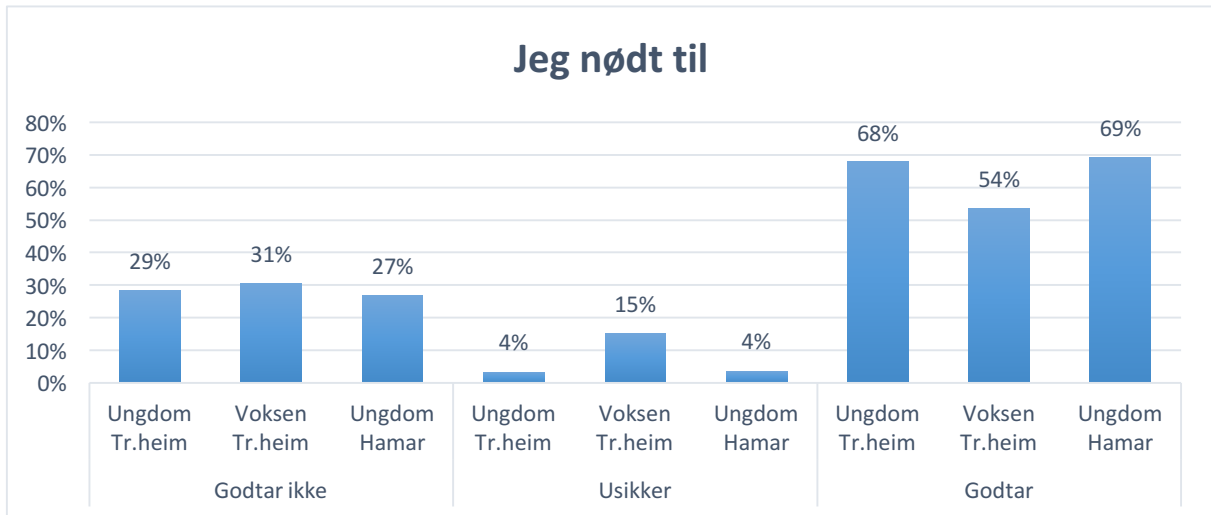
Som tidligere nevnt, var én av setningene i hver konstruksjon deontisk og én av setningene epistemisk. Denne inndelingen var det interessant å se nærmere på i konstruksjonen *har nødt for*. Disse resultatene vises i diagrammet ”Har nødt for” nedenfor. Her er det viktig å påpeke at det bare er én setning i hver gruppe, og at dette er altfor lite til å kunne gi noen klare resultater. Likevel er det såpass store forskjeller mellom de ulike informantgruppene, at jeg mener disse resultatene kan peke på noen dialektale tendenser.

I dette diagrammet ser vi at informantgruppene fra Hamar ikke skiller mellom den epistemiske og den deontiske setningen, og begge setningene godtas i 19% av tilfellene. Dette gjelder ikke for de to informantgruppene fra Trondheim. Her er det klare skiller mellom den deontiske og den epistemiske setningen. Begge disse informantgruppene godtar den deontiske setningen i mye høyere grad enn den epistemiske. Hos *ungdom Trondheim* godtar 54% av informantene den deontiske setningen, mens bare 14% godtar den epistemiske, og hos *voksen Trondheim* godtar 46% den deontiske setningen, mens bare 8% godtar den epistemiske.

4.1.5 Jeg nødt til å gjøre jobben min

Jeg valgte også å inkludere én setning i spørreskjemaet som utelot verbet mellom subjektet og *nødt*: ”Jeg nødt til å gjøre jobben min.”

Diagrammet ”Jeg nødt til” viser resultatet fra grammatikalitetsvurderingene til denne setningen. Her valgte jeg å kun inkludere én setning i spørreskjemaet med denne konstruksjonen, fordi jeg anså det som usannsynlig at en stor prosentandel av informantene ville godta denne typen konstruksjon hvor verbet er utelatt. Dette er heller ikke en konstruksjon jeg har observert på internett. Det endelige datamaterialet viser at over halvparten av informantene i alle informantgruppene godtar denne setningen, med henholdsvis 54 % i gruppen *voksen Trondheim*, og 68% og 69% hos *ungdom Trondheim* og *ungdom Hamar*. Disse resultatene stemmer dermed ikke overens med den prediksjonen jeg hadde gjort meg på forhånd.

4.1.7 Enkeltindivider

I denne delen av empirikapittelet vil jeg se nærmere på noen enkeltindivider som utmerker seg i denne studien. Her vil det være fokus på informanter som avviker i stor grad fra flertallet. I dette underkapittelet kommer jeg til å ta utgangspunkt i de testrelevante setningene som inneholder konstruksjonene *må nødt til/for* og *har nødt til/for*.

4.1.7.1 Ungdom Hamar

I informantgruppen som representerer - alder og - geografisk område, er det særlig tre informanter som avviker i stor grad fra flertallet. Dette gjelder informantene C1, C16 og C17 (se vedlegg 6 for fullstendig oversikt). Disse informantene har høy aksept for modal-konstruksjonene *har nødt til/for* og *må nødt til/for*. Informant C1 godtar alle testsetningene, unntatt én setning som inneholder konstruksjonen *må nødt til* og én setning som inneholder konstruksjonen *har nødt for*. Disse setningene havner i kategorien *usikker*. Det er altså ingen

av de testrelevante setningene som havner i kategorien *godtar ikke* hos denne informanten. Informant C16 godtar nesten alle de testrelevante setningene. Her er unntakene to setninger som inneholder konstruksjonene *har nødt til/for*, og én setning som inneholder konstruksjonen *må nødt til*. Informant C17 godtar alle de testrelevante setningene, sett bort ifra én setning som havner i kategorien *usikker*. Denne setningen inneholder modalkonstruksjonen *har nødt for*. I tillegg til disse funnene vil jeg påpeke at det bare er én informant i denne studien som ikke godtar noen av setningene som inneholder modalkonstruksjonene *har nødt til/for* og *må nødt til/for*. Dette er informant C26. Denne informanten godtar derimot alle setningene som inneholder konstruksjonen *er nødt til*.

4.1.7.2 Ungdom Trondheim

I denne gruppen godtar alle informantene de aktuelle modalkonstruksjonene i større eller mindre grad (se vedlegg 5 for fullstendig oversikt). Flertallet av informantene fra *ungdom Trondheim* godtar flesteparten av de testrelevante setningene. Det vil derfor være interessant å se nærmere på de informantene som godtar svært få av studiens testsetninger. Dette gjelder særlig informantene A14, A18 og A28. Informantene A14 og A18 godtar kun to setninger som inneholder konstruksjonen *har nødt til*. Resten av de testrelevante setningene godtas ikke hos disse to informantene. Informant A28 godtar bare tre av de testrelevante setningene. Dette er setninger som inneholder konstruksjonene *har nødt til/for*. Videre ønsker jeg å påpeke at det er to informanter i denne informantgruppen som ikke godtar noen av de epistemiske testsetningene. Dette gjelder informantene A2 og A28. Det er kun én informant i denne informantgruppen som ikke godtar noen av de deontiske testsetningene. Dette er informant A18. Det er også kun én informant som godtar konstruksjonen *må nødt til*, men som ikke godtar setningene som inneholder et ord mellom *må* og *nødt*, nemlig informant A13. Informant A4 godtar konstruksjonen *har nødt til*, men ingen testsetninger som inneholder et ord mellom *har* og *nødt*.

4.1.7.3 Voksen Trondheim

I likhet med informantgruppen *ungdom Trondheim*, godtar flesteparten av informantene i gruppen *voksen Trondheim* de aktuelle modalkonstruksjonene i relativt stor grad (se vedlegg 4 for fullstendig oversikt). Her er det særlig to informanter som avviker fra flertallet: B1 og B3. Informant B1 godtar to av de testrelevante setningene som inneholder konstruksjonen *må nødt til*, resten av setningene godtas ikke. Informant B3 godtar bare én av de testrelevante setningene. Denne setningen inneholder konstruksjonen *har nødt til*. Det er også verdt å påpeke at verken informant B1 eller B3 godtar noen av de epistemiske testsetningene.

4.2 Oppsummering av funn

Ut ifra dataresultatene i denne studien kan man slå fast at de aktuelle modalkonstruksjonene *må nødt til* og *har nødt til* er mest utbredt blant de to informantgruppene fra Trondheim. Det ser dermed ut til at disse modalkonstruksjonene er geografisk betinget, noe som stemmer overens med hypotese 1. Ser vi derimot på resultatene for preposisjonen *for* finner vi ut at både *må nødt for* og *er nødt for* er mest akseptert blant *ungdom Hamar* og *voksen Trondheim*, mens *har nødt for* er mest akseptert hos *ungdom Trondheim*. Resultatene for konstruksjonene som inneholder preposisjonen *for* har dermed ingen umiddelbar sammenheng med variablene +/- alder og +/- geografisk område. Dette stemmer ikke overens med de prediksjonene jeg hadde gjort forut for datainnsamlingen.

5. Analyse

Dette kapittelet består av tre hoveddeler, hvor jeg vil forsøke å svare på oppgavens hypoteser og forskningsspørsmål. I den første delen vil jeg prøve å svare på hypotese 1, som innebærer at bruken av studiens aktuelle modalkonstruksjoner er geografisk betinget. I del 2 vil jeg prøve å svare på oppgavens andre hypotese (H2), nemlig at disse modalkonstruksjonene er mest utbredt blant ungdom. Det er viktig å påpeke at oppgavens hypoteser går inn i hverandre, og at noen av underkapitlene vil diskutere både hypotese 1 og 2. I del 3 søker jeg å svare på oppgavens forskningsspørsmål. Her skal jeg se nærmere på hvilken ordklasse *nødt* kan opptre som i studiens modalkonstruksjoner. Selv om det primært er modalkonstruksjonene *må nødt til/for* og *har nødt til/for* jeg ønsker å se nærmere på i denne studien, vil det likevel være interessant å inkludere konstruksjonene *er nødt til/for*. *Er nødt til* er den konstruksjonen som er tillatt i normert norsk, og *er nødt for* ligger tett opp mot denne. Det vil dermed være interessant å sammenligne konstruksjonene *må nødt til/for* og *har nødt til/for* med *er nødt til/for*.

5.1 Del 1

Gjennom en del søk på internett og diverse diskusjonsforum ser det ut til at oppgavens aktuelle modalkonstruksjoner ikke er utbredt i hele Norge. Dette danner grunnlaget for hypotese 1. Ut ifra denne hypotesen er det altså forventet at *må nødt til/for* og *har nødt til/for* er mest akseptert hos informantgruppene som representerer + geografisk område. Det vil si de to informantgruppene som kommer fra Trondheim. Auwera (1998: 9) peker på at det ikke er en enkel forklaring på språklige endringer, og at "Part of the explanation will have to do with dialect and register variation and the competition between dialects and registers...". En svært relevant faktor i forbindelse med språklige endringer vil altså være hvor i landet man bor, og i hvilken grad man blir påvirket av ulike dialekter og sosiolekter.

5.1.1 Variablene +/- geografisk område

5.1.1.1 *Må nødt til* og *har nødt til*

Dersom vi ser nærmere på resultatene for modalkonstruksjonene *må nødt til* og *har nødt til* viser datamaterialet at disse konstruksjonene er geografisk betinget. De to informantgruppene fra Trondheim, som representerer + geografisk område, skiller seg fra informantgruppen fra Hamar, som representerer - geografisk område. Konstruksjonen *må nødt til* aksepteres i snitt¹³ hos 57% av informantene hos *ungdom Trondheim* og 61,5% hos *voksen Trondheim*. Dette er forholdsvis høye tall, sammenlignet med informantgruppen fra Hamar som godtar i snitt 29% av tilfellene. Ser vi nærmere på dataresultatene for konstruksjonen *har nødt til* finner vi de samme tendensene. Denne konstruksjonen aksepteres i snitt hos 39% av informantene fra Hamar, mot 62,5% fra *ungdom Trondheim* og 54% fra *voksen Trondheim*. Denne studien viser

---

¹³ Dette snittet inkluderer både de epistemiske og deontiske setningene.

at det bare er tre informanter (C1, C16 og C17) som representerer - geografisk område som aksepterer de aktuelle modalkonstruksjonene i høy grad (se kapittel 4.1.7.1). Man kan dermed slå fast at variablene +/- geografisk område spiller en sentral rolle med hensyn til akseptabilitet i disse modalkonstruksjonene, noe som stemmer overens med de prediksjonene jeg hadde gjort på forhånd.

Det er viktig å påpeke at jeg bare har spurt et lite informantutvalg, og at hvert enkelt svar vil gi store utslag rent prosentvis. Disse tallene vil dermed bare peke på noen tendenser. Det er også nyttig å sette disse resultatene inn i en sosiolingvistisk sammenheng. Ingen av informantene i denne studien har høyere utdanning¹⁴, og det kan tenkes at studiens informanter arbeider i yrker som har lavere status, sammenlignet med personer som har høyere utdanning. Det er gjerne forventet at personer i høystatusyrker snakker et mer standardisert språk (Mæhlum et al. 2011). Det kan dermed være at personer med høyere utdanning i lavere grad ville ha godtatt studiens aktuelle konstruksjoner, fordi disse konstruksjonene avviker fra standard-språket. Vi har altså ingen garanti for at disse resultatene vil være representative for Trondheim i sin helhet.

5.1.1.2 Preposisjonen *for*

Dersom vi ser nærmere på datamaterialet for konstruksjonene som inneholder preposisjonen *for*, er ikke resultatene like entydige. I konstruksjonen *har nødt for* finner vi de samme tendensene som i konstruksjonene *har nødt til* og *må nødt til*, og det er mye som tyder på at variabelen +/- geografisk område er sentral (se kapittel 5.2.4 for mer inngående diskusjon).

I datamaterialet for de gjenværende konstruksjonene som inneholder preposisjonen *for* er ikke resultatene like entydige med tanke på +/- geografisk område. Resultatene i setningene som inneholder *er nødt for* viser faktisk at det er *voksen Trondheim* og *ungdom Hamar* som i høyest grad aksepterer denne konstruksjonen. Dette gjelder også marginalt for konstruksjonen *må nødt for*, hvor *voksen Trondheim* godtar hele 46% av tilfellene, og *ungdom Hamar* godtar 23% mot *ungdom Trondheim* sine 20%. Disse resultatene stemmer ikke overens med antagelsen om at de aktuelle konstruksjonene er geografisk betinget. En mulig forklaring på dette kan være at preposisjonen *for* er et gammeldags språktrekk sammenlignet med preposisjonen *til*. Dersom dette er tilfelle, vil det være naturlig å anta at bruken av preposisjonen *for* i enkelte konstruksjoner er et språktrekk som er bedre bevart på Hamar enn i Trøndelag, og at dette er forklaringen på hvorfor *er nødt for* og *må nødt for* aksepteres av *voksen Trondheim* og *ungdom Hamar* i høyere grad enn *ungdom Trondheim*.

Via personlig kommunikasjon med språkforskerne Lars Anders Kulbrandstad og Guro Busterud blir denne antagelsen forsterket. Professor Kulbrandstad mener selv å huske at mange

---

¹⁴ Høyere utdanning har jeg valgt å definere som tre år eller mer ved høyskole eller universitet.

på Hamar brukte preposisjonen *for* i konstruksjonen *er nødt for* allerede på 50- og 60-tallet, og anser bruken av preposisjonen *for* som gammeldags, snarere enn en innovasjon på Hamar. Guro Busterud, som selv kommer fra Hamar, forteller at hun trolig benytter seg av konstruksjonen *er nødt for* selv. Videre mener hun at hennes språklige intuisjon tilsier at konstruksjonen *er nødt for* lyder mer grammatisk på Hamar-dialekten sammenlignet med standard østnorsk. Dette underbygger antagelsen om at preposisjonen *for* ikke er en innovasjon i *er nødt for*. De fleste dialekter utvikler seg i retning av standard østnorsk (Mæhlum et al. 2011: 237), og ettersom Busterud mener at bruken av preposisjonen *for* er mer grammatisk på Hamar-dialekten sammenlignet med standard østnorsk, tyder dette på at det er snakk om en gammeldags konstruksjon. Hadde bruken av preposisjonen *for* derimot vært innovativ, skulle man kunne anta at Busterud ville ansett konstruksjonen *er nødt for* som mer grammatisk på standard østnorsk, sammenlignet med Hamar-dialekten, jamfør standardisering¹⁵ av dialekter.

5.1.2 *Ha og være*

I kapittel 2.1.1.1 så vi at flere studier viser at det perfekte hjelpeverbet *ha* står sterkere enn *være* i Trøndelag og på Østlandet. I følge disse observasjonene kunne det kanskje være naturlig å anta at både de trønderske informantgruppene og informantgruppen fra Hamar vil akseptere setninger som inneholder konstruksjonene *har nødt til/for* i like stor grad. Dette har vi allerede sett at ikke er tilfellet, og også konstruksjonene som inneholder *har nødt til/for* er mer akseptert hos de trønderske informantene, enn informantene fra Hamar. Likevel viser dataresultatene i denne studien at modalkonstruksjonen *har nødt til* er mer akseptert enn *må nødt til* hos informantene fra Hamar.

Tidligere i denne oppgaven (se kapittel 2.1.1) har vi sett at konstruksjoner med verb som tradisjonelt har tatt hjelpeverb som *være*, har utviklet seg til å ta hjelpeverbet *ha*. Dersom språkbrukere anser *være* og *ha* som hjelpeverb i disse konstruksjonene (se kapittel 5.3 for mer inngående diskusjon), kan dette være grunnen til at konstruksjonene med *være* og *ha* er mer utbredt på Hamar, sammenlignet med konstruksjonene som inneholder *må*. Det vil kanskje være mer naturlig å bytte ut en konstruksjon som inneholder verbet *være* med *ha*, enn å bytte ut verbet *være* med *måtte*. Det er også viktig å påpeke at selv om språkbrukere anser *være* som hovedverb i konstruksjonene *er nødt til/for*, så er dette verbet spesielt. Kopulaverbet *være* tildeles verken kasus eller theta-rolle (Åfarli og Eide 2003: 140), og har slik sett mange likheter med norske hjelpeverb.

En annen faktor som kan være medvirkende til at *har nødt til* er mer utbredt enn *må nødt til* på Hamar er knyttet til semantikken. Rent semantisk kan det tenkes at *er nødt til* og *har nødt til* har en tettere forbindelse, sammenlignet med *må nødt til*. Dette kan kanskje være

---

¹⁵ Utviklingen av dialekter som viser til at talemålet blir mer likt en skriftspråkstandard (Andersen et al. 2013: 99).

grunnen til at den sistnevnte konstruksjonen aksepteres i lavere grad hos informantene fra Hamar. Modalkonstruksjonen *må nødt til* vil nok for de aller fleste språkbrukere oppfattes som en pleonasje, fordi det vil være tilstrekkelig å bruke bare modalverbet *må* for å oppnå den samme semantikken. For eksempel:

(20) Jeg *må nødt til* å gjøre som jeg får beskjed om.

(21) Jeg *må* gjøre som jeg får beskjed om.

Dersom man ser nærmere på disse setningene vil begge være uttrykk for noe taleren er tvunget til å gjøre (deontisk modalitet). For mange vil nok *nødt* i den siste setningen fremstå som overflødig, ettersom *må* og *nødt* har tilnærmet lik semantikk. Bokmålsordboka på nett sier følgende om semantikken til *nødt*: ”I forbindelsen **være nødt til**, være tvungen til, måtte, ha å”. *Nødt* er altså uttrykk for noe man er *tvungen* til eller noe man *må*. Det samme gjelder modalverbet *måtte*, som uttrykker nødvendighet (Kristoffersen et al 2011: 76). *Måtte* forekommer ofte i modaluttrykk med deontisk modalitet for å uttrykke noe man er *pliktig* eller *nødt* til å gjøre (Faarlund et al. 2012: 598). Den effekten der *nødt* fungerer som en semantisk forsterker, jamfør Jespersens syklus, vil ikke gjelde for konstruksjonene *er nødt til/har nødt til*. For eksempel:

(22) Jeg *har nødt til* å gjøre som jeg får beskjed om.

(23) *¹⁶Jeg *har* gjøre som jeg får beskjed om.¹⁷

(24) Jeg *er nødt til* å gjøre som jeg får beskjed om.

(25) *Jeg *er* gjøre som jeg får beskjed om.

I uttrykkene *er nødt til* og *har nødt til* er det ingen tvil om at disse konstruksjonene uttrykker noe man er tvunget til eller må gjøre, som i setningene (22) og (24), men i disse konstruksjonene er det ordet *nødt* som står for denne semantikken. Verbene *er* og *har* er ikke i seg selv med på å uttrykke noe man er tvunget til eller pliktig til å gjøre i disse uttrykkene, noe man kan se i setningene (23) og (25).

Jeg vil derfor argumentere for at konstruksjonene *har nødt til* og *er nødt til* er mer semantisk lik hverandre, sammenlignet med *må nødt til*, og at dette kan være en av grunnene til at den sistnevnte konstruksjonen aksepteres i lavere grad enn de førstnevnte konstruksjonene hos informantene fra Hamar. Mange av disse informantene snakker trolig et talemål som ligger tett opp mot skriftspråkstandarden bokmål. Oslo er byen som ligger nærmest Hamar, og mange av beboerne på Hamar, kanskje spesielt de yngre, vil nok i stor grad påvirkes av det talemålet som snakkes her, nemlig standardisert østnorsk. I en uformell samtale jeg hadde med flere videregående skoleelever fra Hamar, kom det frem at mange av elevene følte at de snakket

---

¹⁶ * Markerer at setningen er ugrammatisk.

¹⁷ Man kan også si: ”Jeg har å gjøre som jeg får beskjed om.” I denne setningen vil semantikken være tilnærmet lik som i setning (20), (21), (22) og (24). Her er det likevel ikke verbet *har* i seg selv som uttrykker noe man er tvunget til eller må gjøre, men det er konstruksjonen *har å* som uttrykker dette.

”bokmål”. De identifiserte seg ikke med den tradisjonelle Hamar-dialekten, men med et talemål nærmere standard østnorsk. Det vil være nærliggende å anta at konstruksjonen *er nødt til* er den mest brukte konstruksjonen i Oslo, ettersom standard østnorsk ligger tett opp mot skriftspråkstandarden bokmål, hvor *er nødt til* er den gjeldende konstruksjonen. Dette kan derfor tenkes å være grunnen til at *er nødt til* og *har nødt til* er mer akseptert blant informantene fra Hamar, sammenlignet med *må nødt til*.

5.1.3 Modell for språkendring

Vi har sett at modalkonstruksjonene *må nødt til* og *har nødt til* er geografisk betinget, og at + geografisk område er en svært viktig variabel. Dersom vi setter dataresultatene i denne studien opp mot Kotsinas sin modell for spredning av nye språklige varianter (se kapittel 2.4.4 for denne modellen), er det noen faktorer som tyder på at disse språklige innovasjonene har kommet ganske langt i Trondheim.

Ettersom konstruksjonene *må nødt til* og *har nødt til* aksepteres i relativt høy grad både hos ungdom og voksne i dette geografiske området, er det naturlig å anta at denne språkendringsprosessen har kommet til steget *vaksenspråk slang-/kvardagsprega*. Likevel ser det ut til at denne språkendringsprosessen ikke er fullført, og slik sett en del av standardspråket i Trondheim. Dette underbygges av resultatene fra datamaterialet i denne studien. Det er tydelig at ikke alle språkbrukerne i informantgruppene *ungdom Trondheim* og *voksen Trondheim* aksepterer de aktuelle modalkonstruksjonene i like stor grad. Informantene A14, A18, A28, B1 og B3 godtar svært få av de testrelevante setningene (se kapitlene 4.1.7.2 og 4.1.7.3). Det er dermed klart at konstruksjonene *har nødt til* og *må nødt til* ikke kan ansees som en standardisert norm hos alle språkbrukerne i Trondheim. Det er fortsatt slik at konstruksjonen *er nødt til* er den konstruksjonen som har høyest grad av akseptabilitet hos alle informantgruppene, i tråd med skriftspråksnormen.

Det er vanskelig å forutse om disse modalkonstruksjonene på sikt vil bli en del av standardspråket i Trondheim, eller om de gradvis vil forsvinne ut av språket. Denne studien viser tendenser til at disse konstruksjonene aksepteres av en relativt høy prosentandel språkbrukere i Trondheim. Man kan ikke utelukke at disse modalkonstruksjonene vil etablere seg som en del av standardspråket over tid. Kanskje er det til og med slik at konstruksjonen *er nødt til* er på vikende front. Heller ikke denne konstruksjonen blir godtatt i like stor grad av alle informantene. *Er nødt til* godtas i snitt i 81% av tilfellene hos *ungdom Trondheim*, 85% av tilfellene hos *voksen Trondheim* og 88% av tilfellene hos *ungdom Hamar*. Likevel vil det være vanskelig å si noe om prosentandelen i *er nødt til* er synkende, og dermed på vikende front, eller om det rett og slett er andre ting ved disse setningene som informantene reagerer på. Det er også en mulighet at disse resultatene viser til tilfeldig variasjon hos studiens informanter.

Jamfør Jespersens syklus er det viktig å påpeke at en og samme språkbruker kan bruke flere konstruksjoner om hverandre. Det er ikke nødvendigvis slik at en konstruksjon erstatter en annen over natten. Det er mulig for en og samme språkbruker å benytte seg av innovasjonene *må nødt* og *har nødt*, i tillegg til den standardiserte *er nødt*. Denne studien viser at det faktisk bare er én informant (C26) som ikke godtar noen av setningene som inneholder konstruksjonene *har nødt til/for* og *må nødt til/for*, i tillegg til å godta alle setningene som inneholder *er nødt til* (se kapittel 4.1.7.1). I kapittel 2.4.2.1 så vi at det er vanlig at en person bruker ulike språklige uttrykk i ulike situasjoner, og slik sett innehar ulike registre. I denne sammenhengen vil det kanskje være naturlig for flere av språkbrukerne å benytte seg av konstruksjonene *må nødt til/for* og *har nødt til/for* i talespråket sitt, samt i uformelle sammenhenger. Denne antagelsen forsterkes gjennom internettsøkene som ble gjort i denne studien, som viser at bruken av *må nødt til/for* og *har nødt til/for* ofte benyttes i diskusjonsforum og andre muntlige fora. Videre vil man kunne tenke seg at konstruksjonen *er nødt til* av mange benyttes i skriftspråkssyntaksen og formelle sammenhenger, ettersom denne konstruksjonen er en del av standardspråket og skriftspråksnormen. Disse modalkonstruksjonene vil altså kunne tilhøre ulike registre hos de enkelte språkbrukerne.

5.2 Del 2

I denne delen av analysekapittelet kommer jeg til å se nærmere på hypotese 2. Denne hypotesen stammer fra en antagelse om at konstruksjonene *må nødt til/for* og *har nødt til/for* er en relativt ny språklig innovasjon. Gjennom diverse diskusjonsforum er det tydelig at det er mange språkbrukere som reagerer negativt på disse konstruksjonene. Denne typen stigmatisering kan være en indikasjon på at dette er et relativt nytt språklig fenomen, og det kan være nærliggende å anta at ungdom står i spissen for denne språklige innovasjonen. I samspill med hypotese 1 vil jeg dermed anta at de aktuelle modalkonstruksjonene vil være mest utbredt blant *ungdom Trondheim*, som er den informantgruppen som representerer + geografisk område og - alder.

5.2.1 Synkrone generasjonsstudier

Dersom man ser nærmere på dataresultatene i denne studien, kan man slå fast at hypotese 2 bare delvis stemmer. I disse resultatene kom det frem at *ungdom Trondheim* var den informantgruppen som i høyest grad aksepterte modalkonstruksjonene *har nødt til/for*, mens *voksen Trondheim* var den informantgruppen som i høyest grad aksepterte modalkonstruksjonene *må nødt til/for*. Dette stemte ikke overens med de prediksjonene jeg hadde gjort forut for datainnsamlingen. Det ser dermed ut til at det er et skille mellom modalkonstruksjonene *må nødt til/for* og *har nødt til/for*, hvor det er informantgruppen *voksen Trondheim* som i høyest grad aksepterer de førstnevnte konstruksjonene, mens *ungdom Trondheim* i høyest grad aksepterer de sistnevnte konstruksjonene.

Med utgangspunkt i teorien om synkrone generasjonsstudier, hvor man kan anta at diakron endring er synkront tilgjengelig ved språklige forskjeller mellom generasjoner, kan disse funnene tyde på at denne språkendringsprosessen har pågått lengre enn det jeg først hadde antatt, ettersom de aktuelle konstruksjonene i relativt høy grad godtas av både ungdom og voksne fra Trondheim. Dette kan også være en indikasjon på at modalkonstruksjonene *må nødt til/for* er eldre enn *har nødt til/for*, nettopp fordi det er flere voksne som samlet godtar de førstnevnte konstruksjonene. I kapittel 2.4.5 så vi likevel at dette ikke nødvendigvis er tilfelle. Det kan også tenkes at informantene fra gruppen *voksen Trondheim* har tilegnet seg disse konstruksjonene i voksen alder. Slik sett trenger ikke dette å være et bevis på at språkendringsprosessen har pågått lengre enn antatt, eller at konstruksjonene *må nødt til/for* er eldre enn *har nødt til/for*.

En mulig forklaring på hvorfor informantgruppen *voksen Trondheim*, som representerer + alder, godtar modalkonstruksjonene *må nødt til/for* i høyere grad enn informantene som representerer - alder, kan være knyttet til informantenes skole- og arbeidshverdag. Informantene som representerer + alder i denne studien har lavere utdanning, og som tidligere nevnt (se kapittel 5.1.1.1) er det mulig at disse informantene arbeider i såkalte lavstatusyrker. Dersom dette er tilfelle, kan det kanskje tenkes at flere av disse informantene har en arbeidshverdag med lite lesing og skriving¹⁸. Dette vil sannsynligvis ikke være tilfelle for informantene som representerer - alder. Disse informantene går på en videregående skole, og vil trolig lese og skrive daglig. I kapittel 5.1.2 argumenterte jeg for at konstruksjonene *har nødt til/for* har en tettere semantisk forbindelse med skriftspråksnormen *er nødt til*, sammenlignet med konstruksjonene *må nødt til/for*. Konstruksjonene *må nødt til/for* vil derfor være fjernere fra skriftspråksnormen, enn konstruksjonene *har nødt til/for*. Dersom informantene som representerer + alder har en hverdag med mindre lesing og skriving, sammenlignet med informantene som representerer - alder, vil det være mulig å anta at informantene + alder er fjernere fra skriftspråksnormen. Dette kan være grunnen til at informantene + alder godtar konstruksjonene *må nødt til/for* i høyere grad enn informantene som representerer - alder.

5.2.2 Variabelen +/- alder

I resultatene for modalkonstruksjonen *må nødt til* er det tydelig at det er forskjeller mellom hvilke setninger som blir godtatt av de voksne informantene, sammenlignet med ungdommene. I tabellen ”Må nødt til, alle” finner vi resultatene for testsetningene som inneholder *må nødt til*. I disse resultatene var det tydelig at det var spesielt to setninger som ble akseptert i lavere grad av informantene som representerer - alder sammenlignet med de som representerer + alder:

---

¹⁸ Med utgangspunkt i denne studiens spørreskjema kan jeg ikke si med sikkerhet i hvilken grad denne studiens informanter blir utsatt for lesing og skriving i sin skole- eller arbeidshverdag. Jeg kan bare peke på noen mulige antagelser med utgangspunkt i informantenes utdanning og alder.

”Det må nødt til å jobbes hardere.” og ”Jeg håper det blir en morsom bursdag, man må vel nødt til å bli glad av ballonger?”. I tabellen ”Må nødt til, utvalgte” er disse to setningene ekskludert. I denne tabellen synker antall voksne informanter som godtar denne konstruksjonen med 3,5%, mens ungdomsgruppene stiger rent prosentvis med henholdsvis 7% i Trøndelag og 4,5% på Hamar. Det er vanskelig å si hvorfor disse setningene aksepteres i lavere grad hos de yngre informantene. Det vi vet er at +/- alder er en viktig språklig variasjonsfaktor, og at inter-individuell variasjon er vanlig. Det er ofte slik at ungdom benytter seg av andre leksikalske ord og syntaktiske konstruksjoner sammenlignet med voksne.

En mulig forklaring på hvorfor de yngre informantene godtar disse setningene i lavere grad enn de voksne, kan være at de ekskluderte setningene ansees som formelle og unaturlige hos en del av ungdommene. Ordvalg som *man*, formelt subjekt *det* og bruken av passiv, vil for noen av de yngre informantene kanskje forbindes med skriftspråket, og ikke aksepteres i like stor grad i talespråket. Hos enkelte ungdommer kan disse ordvalgene og konstruksjonene tilhøre et mer formelt register. Dette kan være en forklaring på hvorfor en del av ungdommene ikke godtok de to ekskluderte setningene i denne sammenhengen, ettersom fokuset i denne studien var på muntlig språk i informantenes dagligtale. En annen mulig forklaring på hvorfor en del informanter ikke godtar setningen ”Jeg håper det blir en morsom bursdag, man må vel nødt til å bli glad av ballonger?”, kan være at disse informantene anser *må nødt* som en chunk. Dersom dette er tilfellet, vil de ikke akseptere et ord mellom *må* og *nødt*, som i *må vel nødt*. Ut ifra dataresultatene i denne studien ser det likevel ut til at dette ikke kan være forklaringen på hvorfor denne setningen bare aksepteres av 19% hos *ungdom Hamar* og 36% hos *ungdom Trondheim*. I tabellen ”Må nødt til, chunk-test” (se kapittel 4.1.1) ser vi nemlig eksempler på andre setninger i denne studien hvor relativt mange av informantene godtar et ord mellom *må* og *nødt* (se kapittel 5.3.2 for mer inngående diskusjon).

5.2.3 Jespersens syklus

I kapittel 2.4.1 så vi nærmere på en språkendringsprosess kalt Jespersens syklus. Denne syklusen kan man se opp mot modaluttrykket *må nødt*, og anse som et skjema for mulig språklig utvikling. Selv om konstruksjonen *må nødt* ikke består av setningsnegasjoner, er det likevel noe av den samme tendensen som vi kan se hos blant annet de franske negasjonene *non*, *ne* og *pas* (Auwera: 4).

Fase 1. <i>må</i> (dominant)	Fase 1. <i>non</i> NEG
Fase 2. <i>må</i> (svekket)	Fase 2. <i>ne</i> NEG
Fase 3. <i>må</i> (dominant)... <i>nødt</i> (svekket)	Fase 3. <i>ne</i> NEG... <i>pas</i> X
Fase 4. <i>må</i> (dominant)... <i>nødt</i> (dominant)	Fase 4. <i>ne</i> NEG... <i>pas</i> NEG
Fase 5. <i>må</i> (svekket)... <i>nødt</i> (dominant)	Fase 5. <i>ne</i> X... <i>pas</i> NEG
Fase 6. <i>nødt</i> (dominant)	Fase 6. <i>pas</i> NEG

Dersom man skal overføre denne sekstrinnsfasen til modaluttrykket *må nødt*, vil man kunne se for seg at man opprinnelig har hatt en dominant versjon av modalverbet *må*. Deretter kan man tenke seg at modalverbet *må* over tid har blitt svekket og dermed blitt ansett som utilstrekkelig i seg selv. Dette har ført til at man har hentet inn en semantisk forsterker til *må*, nemlig *nødt*. Dette vil skje i fase 3. I denne fasen vil *må* fortsatt bli ansett som *the proper modal*. *Nødt* er dermed markert som (svekket), fordi det enda ikke har status som et selvstendig modalverb, men kun fungerer som en semantisk forsterker. I denne fasen har *må nødt* utkonkurrert modalverbet *må* når det står alene. I den 4. fasen vil det ekstra ordet *nødt* få akkurat den samme funksjonen som *må*, og dermed blir den forsterkende effekten til *må* borte. På et stadium mellom fase 4 og 5 vil det opprinnelige tilleggsordet *nødt* begynne å bli ansett som *the proper modal*, en prosess som blir fullført rent semantisk i fase 5. I denne fasen har språkendringsprosessen ført til at det nå er modalverbet *må* som er tilleggsordet til *nødt*. Modalverbet *må* har i denne fasen ikke lenger noen funksjon, og i fase 6 faller det ikke-funksjonelle tilleggsordet bort, og man står nå kun igjen med det nye modalverbet *nødt*. Dette er selvsagt kun en tenkt språklig utvikling for modaluttrykket *må nødt*, og siden språket er dynamisk, vil det være svært vanskelig å forutsi hvilken retning ulike språkendringer vil ta.

Med utgangspunkt i oppgavens to hypoteser antok jeg at modalkonstruksjonene *må nødt til/for* ville være mest utbredt blant *ungdom Trondheim*, og at denne gruppen vil ha kommet lengst i prosessen mot grammatikaliseringen til en fullverdig modalkonstruksjon av *må nødt*. Vi har sett tidligere i denne oppgaven (se kapittel 4.1.1, 4.1.4 og 5.2.1) at dette ikke stemmer, og at det er *voksen Trondheim* som aksepterer *må nødt til/for* i høyest grad. Det kan dermed se ut til at gruppen som representerer + alder er den gruppen som har kommet lengst i den språklige utviklingsprosessen, i tråd med Jespersens syklus, i forbindelse med modaluttrykkene *må nødt til/for*. Likevel vil det være vanskelig å forutsi hvilken fase de forskjellige språkbrukerne befinner seg i, og nok en gang er det viktig å påpeke at ulike språkbrukere kan befinne seg på forskjellige stadier og benytte seg av flere konstruksjoner om hverandre. Man kan kanskje anta at flesteparten av Norges befolkning i dag befinner seg i fase 1 av denne sekstrinnsfasen. Videre kan man tenke seg at de språkbrukerne som godtar konstruksjonene *må nødt til/for* trolig befinner seg på et stadium mellom fase 2 og 3. Dette innebærer at de både benytter seg av det alenestående modalverbet *må* og modalkonstruksjonen *må nødt*. Hos disse språkbrukerne vil *må* og *må nødt* stå i konkurranse med hverandre, og det er viktig å påpeke at språkutviklingen videre ikke trenger å være i tråd med *Jespersens syklus*. Det finnes flere eksempler på språkendringer hvor to konstruksjoner har befunnet seg på et stadium der de står i konkurranse mot hverandre, slik som *må* og *må nødt*, og den opprinnelige konstruksjonen til slutt har vunnet frem (Auwera 1998:9).

Dersom det skulle vise seg at konstruksjonen *må nødt* skulle vinne over modalverbet *må*, ville språkbrukere etter hvert kunne økonomisere denne konstruksjonen, og man ville stå

igjen med *nødt* som det nye modal verbet. Datamaterialet fra setningen ”Jeg *nødt* til å gjøre jobben min.” viser at over halvparten av alle informantene i hver informantgruppe godtar denne setningen. Dette kan tyde på at *nødt* i disse konstruksjonene for en del allerede har blitt det dominante leddet, og dermed fungerer som et fullverdig modalverb, i tråd med Jespersens syklus fase 6. Dog kan det være en annen forklaring som er mer sannsynlig. Dersom man hører på båndopptakene, både det med trøndersk dialekt og det med Hamar-dialekten, kan det høres ut som om det blir sagt ”Æ *e* *nødt* te” eller ”Je *er* *nødt* til”. Begge personene som spilte inn båndopptakene var påpasselige med å utelate verbet i setningen. Likevel kan man tolke det som om det er et svakt *e* eller *er* i setningen på båndopptakene. Hvis man skal ta utgangspunkt i at informantene ikke godtar denne konstruksjonen¹⁹, vil disse resultatene være en god pekepinn på at de fleste informantene har hatt fokus på hva de *hører* og ikke hva de *leser*, nettopp fordi 54% av *voksen Trondheim* godtar denne setningen, og 68% og 69% hos henholdsvis *ungdom Trondheim* og *ungdom Hamar* tillater denne setningen.

5.2.4 Epistemisk og deontisk modalitet

Tidligere i denne oppgaven så vi at den epistemiske lesningen av modaluttrykk utvikler seg fra den deontiske lesningen i et diakront perspektiv. Denne utviklingen kan også antas å gjelde for fremveksten av modalkonstruksjoner i dag. Det er mulig å se for seg at modale språkendringer utvikler seg i tråd med den historiske utviklingen forøvrig, og at de vil følge det samme mønsteret som i første- og andrespråkstilegnelse. Dersom man skal se dette i sammenheng med modalkonstruksjonene *må nødt til* og *har nødt til*, vil man kunne tenke seg at på et tidlig stadium i språkutviklingen vil setninger som inneholder disse konstruksjonene, kun ha en deontisk lesning. Det vil først være på et senere stadium i språkendringsprosessen at den epistemiske lesningen vil være mulig. Med utgangspunkt i oppgavens to hypoteser hadde jeg derfor gjort en prediksjon forut for datainnsamlingen om at *ungdom Trondheim*, som representerer - alder og + geografisk område, ville være den gruppen som i høyest grad ville akseptere de epistemiske setningene. Det vil være nærliggende å tro at det er i denne gruppen den språklige innovasjonen er mest akseptert og har kommet lengst i utviklingen av grammatikalisering til en fullverdig modalkonstruksjon. Disse resultatene er ikke så entydige som først antatt. I modalkonstruksjonen *har nødt til* er det *ungdom Trondheim* som i høyest grad godtar de epistemiske setningene, noe som stemmer overens med oppgavens hypoteser. Resultatene i tabellen ”Må *nødt* til, alle” viser derimot at det er gruppen *voksen Trondheim* som i høyest grad godtar de

---

¹⁹ Jeg har ikke observert *nødt* som et alenestående modalverb hos språkbrukere verken på nett eller andre steder, og jeg vil derfor anse det som lite sannsynlig at over halvparten av informantene i denne studien godtar en setning som ”Jeg *nødt* til å gjøre jobben min.” Dersom man søker på Google får man 690 treff på *å nødt*, men for meg ser det ut til det i disse tilfellene trolig dreier seg om skrivefeil, ettersom *å nødt* ofte dukker opp i konstruksjoner av typen *er nødt til å nødt*.

epistemiske setningene. Dette forsterker antagelsen om at modalkonstruksjonen *må nødt til* kan være eldre enn *har nødt til*, jamfør teorien om synkrone generasjonsstudier.

Resultatene i denne studien viser faktisk at alle informantgruppene, uavhengig av alder og geografisk område, i varierende grad godtar både de deontiske og epistemiske lesningene. Dette kan være en indikasjon på at denne språklige innovasjonen har kommet et stykke på vei. Hos de trønderske informantgruppene er det likevel den deontiske lesningen som har høyest aksept rent prosentvis i konstruksjonene *må nødt til* og *har nødt til*, og det er kun én informant (A18) som ikke godtar den deontiske lesningen i det hele tatt (se kapittel 4.1.7.2). I konstruksjonen *må nødt til* godtar *voksen Trondheim* 69% av de deontiske tilfellene, og 54% av de epistemiske, og *ungdom Trondheim* godtar 65% av de deontiske tilfellene, og 49% av de epistemiske. I konstruksjonen *har nødt til* godtar *ungdom Trondheim* de deontiske setningene i 69% av tilfellene og de epistemiske i 56% av tilfellene, mens *voksen Trondheim* godtar 59% av de deontiske setningene og 49% av de epistemiske. Det er til sammen kun fire informanter (A2, A28, B1 og B3) fra informantgruppene som representerer + geografisk område som ikke godtar den epistemiske lesningen i det hele tatt (se kapitlene 4.1.7.2 og 4.1.7.3). Det at både den deontiske og epistemiske lesningen aksepteres i relativt høy grad både hos informanter som representerer + alder og - alder, kan være en indikasjon på at modalkonstruksjonene *må nødt til* og *har nødt til* er et eldre språklig trekk enn først antatt.

Dette ser ikke nødvendigvis ut til å være tilfelle for konstruksjonen *har nødt for*. Hos begge de trønderske informantgruppene er det store forskjeller på hvor mange som godtar den deontiske setningen sammenlignet med den epistemiske. Det vil dermed være nærliggende å anta at prosessen på veien mot grammatikalisering til en fullverdig modalkonstruksjon enda ikke er fullført, og at den er på et tidligere stadium jamfør den diakroniske utviklingen til modalitet. Ut ifra disse resultatene kan det se ut til at modalkonstruksjonen *har nødt for* er en nyere språklig innovasjon sammenlignet med konstruksjonene *må nødt til* og *har nødt til*, hvis vi legger den vanligste historiske utviklingen til grunn.

På et senere stadium i språkendringsprosessen ville språkbrukerne muligens godtatt deontiske og epistemiske lesninger i like stor grad. Dersom vi ser nærmere på resultatene hos informantgruppen fra Hamar, ser vi at det er lik grad av aksept for de deontiske og epistemiske setningene som inneholder *har nødt for*, noe som skiller seg fra de trønderske informantgruppene. Likevel er disse tallene forholdsvis lave med sine 19%, mot de trønderske informantgruppene som i snitt godtar 50% av de deontiske setningene. Derfor vil det være urimelig å anta at informantgruppen fra Hamar befinner seg på et senere stadium i språkendringsprosessen sammenlignet med de trønderske informantene. Ser vi derimot på resultatene i tabellen ”Er nødt til, alle” viser dataene at *voksen Trondheim* og *ungdom Hamar* godtar de epistemiske og deontiske setningene i like stor grad, med henholdsvis 85% og 88%. Disse resultatene stemmer godt overens med tankegangen om at lik aksept for deontiske og epistemiske setninger tyder på

et eldre og relativt godt etablert språkfenomen, ettersom konstruksjonen *er nødt til* er en del av standardspråket og normert norsk.

Vi finner også enkelte eksempel på at den epistemiske lesningen blir akseptert i høyere grad sammenlignet med den deontiske. Dette kan i utgangspunktet være en indikasjon på at språkendringsprosessen har kommet et stykke på veien mot grammatikalisering til en fullverdig modalkonstruksjon. Informantgruppen *ungdom Hamar* godtar 37% av de deontiske setningene mot 41% av de epistemiske setningene som inneholder konstruksjonen *har nødt til*. Likevel er begge disse tallene lavere enn hos de trønderske informantene. Det er dermed ingenting som tyder på at modalkonstruksjonen *har nødt til* har kommet et steg videre i språkutviklingen hos *ungdom Hamar*, selv om det er høyere aksept for de epistemiske setningene sammenlignet med de deontiske. Det er også verdt å legge merke til at det bare er 4 prosentpoeng som skiller epistemisk fra deontisk, noe som i denne sammenhengen må ansees som et forholdsvis lavt tall rent prosentvis. Det kan derfor tenkes at det i dette tilfellet er snakk om tilfeldig variasjon.

Med utgangspunkt i disse resultatene kan vi slå fast at variablene +/- geografisk område er en mer relevant faktor sammenlignet med +/- alder, med tanke på akseptabilitet for deontisk og epistemisk modalitet hos denne studiens informanter.

5.3 Del 3

I denne delen vil jeg forsøke å svare på oppgavens forskningsspørsmål: I hvilken ordklasse opptrer *nødt* i modalkonstruksjonene *må nødt til/for* og *har nødt til/for*? Det er viktig å påpeke at man ikke vil ha tilgang til den syntaktiske analysen den enkelte språkbruker har. Det vil med andre ord ikke være mulig å vite helt sikkert hvilken ordklasse *nødt* vil opptre som i konstruksjonene *må nødt til/for* og *har nødt til/for*. Selv om man søker å studere den grammatiske kompetansen innenfor det generative rammeverket, vil man bare få en indirekte tilgang til denne kompetansen gjennom performansen (Eide og Busterud 2015: 45-46). Ettersom det ikke er mulig å få direkte tilgang til kompetansen hos den enkelte språkbruker, kan jeg heller ikke med sikkerhet vite hvilken ordklasse *nødt* har i hjernen til alle de forskjellige språkbrukerne. Dette handler om menneskets internaliserte grammatikk, og dermed mentale representasjoner vi ikke har tilgang til. Det er fullt mulig at *nødt* opptrer i ulike ordklasser hos forskjellige informanter, og jeg kan bare peke på noen tenkelige og mer og mindre plausible analyser for *nødt* i disse konstruksjonene.

5.3.1 Er *nødt til/for*

Før jeg forsøker å svare på oppgavens forskningsspørsmål, vil det være nyttig å se nærmere på hvilken ordklasse *nødt* opptrer som i konstruksjonen *er nødt til*. Det er denne konstruksjonen som er tillatt i normert norsk, og det kan tenkes at denne konstruksjonen er utgangspunktet for de språklige innovasjonene *må nødt til/for* og *har nødt til/for*. Et søk i Bokmålsordboka på

nettet viser at *nødt* er et adjektiv, og er avledet av et partisipp av *nøde*. Som adjektiv er likevel *nødt* spesielt, og det kan være grunn til å problematisere dette. *Nødt* kan for eksempel ikke kongruensbøyes, noe som er vanlig for adjektiver i norsk. Det heter for eksempel ”Vi er nødt til” ikke ”Vi er nødte til”. Et annet poeng er at *nødt* ikke kan brukes attributivt, og setninger som ”En nødt person.” ansees som ugrammatisk i normert norsk. En kan dermed si at *nødt* ikke kan karakteriseres som et typisk adjektiv i norsk. Videre peker *Norsk referansegrammatikk* på at ”forholdet mellom adjektiv og perfektum partisipp er komplisert og noe omstridt” (Faarlund et al. 2012: 345), og Platzack (1980) argumenterer for at man ikke kan skille mellom perfektum partisipp og adjektiver. Det at *nødt* ikke kongruensbøyes, og at *er nødt til* er en verbal konstruksjon, gjør også at *nødt* opptrer som en perfektum partisipp. Disse faktorene kan nok være en grunn til at ulike språkbrukere har omtolket *er nødt til*, noe som har åpnet for konstruksjoner som *må nødt til/for* og *har nødt til/for*.

5.3.2 Må nødt til/for

Tidligere i denne oppgaven (se kapittel 2.2.1.1) har jeg kategorisert modalverb som hjelpeverb. I det videre vil jeg prøve å finne ut om modalverbet *må* fremdeles skal analyseres som et hjelpeverb i modaluttrykkene *må nødt til/for*. I kapittel 2.2.1.1 ble det benyttet noen etterprøvbare kriterium for å finne ut om modalverbene skulle regnes til kategorien hovedverb eller hjelpeverb. Her så vi at hovedverbene ble gjentatt av proverbet *å gjøre*, mens hjelpeverbene ble gjentatt av seg selv. Dette gjaldt også i elliptiske konstruksjoner. I setningene (26)-(31) har jeg satt disse testene opp mot modaluttrykkene *må nødt til/for*²⁰:

- (26) Må du nødt til/for å dra hjem nå? Ja, jeg må nødt til/for det.
- (27) *Må du nødt til/for å dra hjem nå? Ja, jeg må det.
- (28) *Må du nødt til/for å dra hjem nå? Ja, jeg gjør det.
- (29) Simen må nødt til/for å lese og det må Hege nødt til/for også.
- (30) *Simen må nødt til/for å lese og det må Hege også.
- (31) *Simen må nødt til/for å lese og det gjør Hege også.

Ut ifra disse testene mener jeg at setning (26), hvor modaluttrykkene *må nødt til/for* blir gjentatt av seg selv, er grammatisk²¹, mens setningene (27) og (28), hvor modaluttrykkene blir gjentatt av det alenestående modalverbet *må* eller proverbet *å gjøre*, er ugrammatisk. Det samme mønsteret finner vi i de elliptiske konstruksjonene i setningene (29)-(31). Her anser jeg setning (29), hvor den elliptiske konstruksjonen blir gjentatt av modaluttrykkene *må nødt til/for*,

²⁰ I grammatikalitetsbedømmingene av setningene (26)-(31) har jeg innhentet flere vurderinger.

²¹ Det at setning (26) og (29) ansees som grammatisk forutsetter at konstruksjonene *må nødt til/for* anses som grammatisk, og vil derfor kun gjelde for de språkbrukerne som aksepterer disse konstruksjonene i sin grammatikk. For språkbrukere som ikke aksepterer *må nødt til/for* vil både setning (26), (27), (28), (29), (30) og (31) ansees som ugrammatisk.

som grammatikalsk, mens setningene (30) og (31), hvor den elliptiske konstruksjonen blir gjentatt av det alenestående modal verbet *må* eller proverbet *å gjøre*, som ugrammatikalsk.

Disse testene indikerer at *må nødt til/for* skal regnes som komplekse hjelpeverb, ettersom det er *hele* modaluttrykkene *må nødt til/for* som *må* gjentas for at setningene skal anees som grammatikalske. Dette innebærer at det er en tett forbindelse mellom *må* og *nødt*, og at disse ordene analyseres sammen som ett verb. I setningene (26) og (29) vil dermed *må nødt til/for* fungere som komplekse hjelpeverb og hovedverb vil være *å dra* i setning (26), og *å lese* i setning (29). *Må nødt til/for* vil dermed tilhøre de hjelpeverbene som ikke tar *bare infinitiver*, men infinitiver med *å* som utfylling. Det er typisk at hjelpeverb tar hovedverb med *å* som komplement i lang tid før de eventuelt går over til å ta bare infinitiver (Eide 2005: 84-85). Ettersom de komplekse hjelpeverbene *må nødt til/for* er språklige innovasjoner, kan det tenkes at de over tid vil kunne gå til å ta bare infinitiver som komplement.

Med utgangspunkt i en analyse hvor *må nødt til/for* anees som komplekse hjelpeverb, vil de kunne sammenlignes med konstruksjoner som inneholder et verb etterfulgt av en verbpartikkel, som for eksempel *kaste ut* og *få opp*. Jeg vil dermed argumentere for at *nødt* vil kunne ha funksjonen til en verbpartikkel i de komplekse hjelpeverbene *må nødt til/for*. I normert norsk vil det være mulig å ha ett eller flere ord mellom verbet og verbpartikkelen. Dette stemmer godt overens med datamaterialet i denne studien, som peker på at nesten alle informantene som anser konstruksjonene *må nødt til/for* som grammatikalske, også godtar et ord mellom *må* og *nødt*. Det er faktisk bare én informant (A13) (se kapittel 4.1.7.2) som *godtar* konstruksjonen *må nødt til*, men som *ikke godtar* et ord mellom *må* og *nødt*. Denne informanten anser trolig *må nødt* som en såkalt chunk. Dersom vi ser nærmere på setningen ”Nå må vi nødt til å fokusere på inntektene, ikke bare på kostnadene.” i diagrammet ”Må nødt til, chunk-test” (se kapittel 4.1.1), ser vi at 68% av informantene fra *ungdom Trondheim*, 69% av informantene fra *voksen Trondheim* og 27% av informantene fra *ungdom Hamar* godtar denne setningen. Disse resultatene sammenfaller i stor grad med de øvrige resultatene for modalkonstruksjonen *må nødt til*, hvor *ungdom Trondheim* godtar 65% av tilfellene, *voksen Trondheim* godtar 69% av tilfellene og *ungdom Hamar* godtar 32% av tilfellene. Det er dermed flere ting som tyder på at flertallet av språkbrukerne i denne studien anser *må nødt* som et komplekst hjelpeverb.

Siden man ikke har tilgang til den syntaktiske analysen den enkelte språkbruker har, og fordi setningene (26)-(31) ikke var inkludert i denne studiens spørreskjema, kan jeg ikke utelukke at noen informanter anser setningene (27) og (30) som grammatikalske, og dermed analyserer *må* som et modalt hjelpeverb i modaluttrykkene *må nødt til/for*. I normert norsk regnes som nevnt *nødt* til ordklassen adjektiv, og er ikke et ledd man skulle forvente at modalverb tar som utfylling. Det at modalverb tar adjektiv som utfylling finnes det ikke, så vidt meg bekjent, eksempler på i norsk, og dersom dette er tilfelle i disse konstruksjonene vil de være relativt enestående.

Dersom det er slik at *må* hos enkelte språkbrukere analyseres som et hjelpeverb i *må nødt til/for*, vil det være naturlig å se videre på hvilke ledd hjelpeverbet *må* kan ta som utfylling. Det modale hjelpeverbet *må* kan ta infinitte verb eller retningsadverbial som utfylling. Det er dermed mulig at *nødt* opptrer som et infinitt verb i disse konstruksjonene, ettersom man kan utelukke at *nødt* er et retningsadverbial. I tilfeller hvor et modalverb tar andre ledd enn infinitte verb og retningsadverbial som utfylling, kan man stort sett regne med en verb-ellipse. Likevel finner man fort ut at det ikke er naturlig å sette inn et bevegelsesverb i infinitiv som komplement til modalverbet *må*:

(32) *Jeg må *reise* nødt til/for mormor.

Setning (32) må ansees som ugrammatisk, og jeg vil derfor argumentere for at det ikke er snakk om verb-ellipse av et bevegelsesverb i infinitiv i modaluttrykkene *må nødt til/for*.

Siden det sannsynligvis ikke er snakk om verb-ellipse av et bevegelsesverb, samt det faktum at modalverb ikke tar adjektiv som utfylling, vil man kanskje kunne regne med at *nødt* har funksjonen til et infinitiv i disse modaluttrykkene, ettersom det modale hjelpeverbet *må* vil overføre trekket <infinitiv> til verbet etter via styring. I kapittel 2.2.1 så vi at modalverb styrer infinitiv uten *å*, og det vil dermed ikke være utenkelig at *må* oppfører seg som et hjelpeverb og *nødt* som et infinitiv i konstruksjonene *må nødt til/for*. Selv om modalverb styrer infinitiv uten *å*, er det likevel slik at infinitiv kjennetegnes ved at de er verbets nevneform, og markeres med infinitivmerket *å* i tilfeller hvor de ikke står som utfylling til et modalverb eller et perfektivt hjelpeverb. Gjennom flere søk på internett har jeg ikke observert at noen språkbrukere benytter seg av *å nødt* som et infinitiv, og jeg har allerede pekt på at *nødt* er avledet fra infinitivsformen *å nøde*. Dette er med på å svekke infinitivsanalysen.

I kapittel 2.2.1 så vi at norske modalverb som står i fortid kan ta verbale komplement i perfektum partisipp, for eksempel *skulle (ha) vært* eller *skulle (ha) sett*. I disse tilfellene kan man regne med en verb-ellipse i form av *ha-stryking*. Heller ikke dette vil være naturlig å regne med i konstruksjonene *må nødt til/for*, ettersom *må* er presensformen av verbet *måtte*. Setning (33) må dermed ansees som ugrammatisk.

(33) *Jeg må *ha* nødt til/for å dra til mormor.

Selv om *må* er presensformen av verbet *måtte*, og ikke preteritumsformen, kan det tenkes at enkelte språkbrukere analyserer konstruksjonene *må nødt til/for* via en analogi med konstruksjoner hvor modalverb i fortid tar perfektum partisipp som utfylling, og at *nødt* i disse konstruksjonene vil kunne fungere som perfektum partisipp. Det er også slik at konstruksjonene *må nødt til/for* kan opptre i fortid, jamfør *måtte nødt til/for*²², noe som er med på å styrke denne

---

²² Dersom man søker på ”måtte nødt til” på Google får man 985 treff per 11.04.2017.

analysen. Det er likevel ikke noe krav til at konstruksjonene *må nødt til/for* må opptre i fortid. Dette stemmer ikke overens med andre modalkonstruksjoner i norsk, hvor det er et absolutt krav til at modalverbet må stå i fortid for at det skal kunne ta perfektum partisipp som utfylling. Det kan heller ikke utelukkes at noen språkbrukere har valgt å analysere *nødt* som presens eller preteritum. Selv om det modale hjelpeverbet *må* krever infinitiv som utfylling, jamfør hjelpeverbenes kontekstkrav, kan det være at enkelte språkbrukere vil kunne bryte med disse kravene. I takt med språklige endringer og innovasjoner vil språklige normer brytes, og nye og utypiske konstruksjoner vil vokse frem. Det kan dermed ikke utelukkes at *nødt* kan fungere som perfektum partisipp, presens eller preteritum i disse konstruksjonene. Likevel vil jeg anse det som mindre sannsynlig at språkbrukere analyserer *nødt* som presens eller preteritum, ettersom det ikke finnes noen eksempler i standard norsk, så vidt meg bekjent, på at modalverbet *måtte*, uansett bøyning, tar verb i presens eller preteritum som utfylling.

5.3.3 Har nødt til/for

Tidligere i denne oppgaven (se kapittel 2.1.1.1) har jeg pekt på at *har* kan være et perfektivt hjelpeverb, men at det også har leksikalske versjoner, og vil dermed kunne fungere som et hovedverb i en del konstruksjoner. I kapittel 2.2.1.1 og 5.3.2 så vi at hjelpeverb gjerne kjenne- tegnes ved at de blir gjentatt av seg selv, mens hovedverbene ofte gjentas av proberbet *å gjøre*. Dette gjelder ikke for verbet *har*, som gjentas av seg selv både når det opptre som hovedverb og hjelpeverb (Faarlund et al. 2012: 517). Disse testene vil likevel være nyttige i uttrykkene *har nødt til/for* for å finne ut om *har* fungerer som et alenestående verb i disse konstruksjonene, eller om det er hele uttrykkene *har nødt til/for* som fungerer som komplekse verb. I setningene (34)-(37) har jeg satt disse testene opp mot modaluttrykkene *har nødt til/for*²³:

- (34) Har du nødt til/for å dra hjem nå? Ja, jeg har nødt til/for det.
- (35) ?²⁴Har du nødt til/for å dra hjem nå? Ja, jeg har det.
- (36) Simen har nødt til/for å lese og det har Hege nødt til/for også.
- (37) ?Simen har nødt til/for å lese og det har Hege også.

Ut ifra disse testene mener jeg at setningene (34) og (36), hvor modaluttrykkene *har nødt til/for* blir gjentatt av seg selv, er grammatikalske²⁵, mens setningene (35) og (37), hvor modaluttrykkene blir gjentatt av det alenestående verbet *har*, ansees som usikker med hensyn til deres grammatikalitet.

---

²³ I grammatikalitetsbedømmingene av setningene (34)-(37) har jeg innhentet flere vurderinger.

²⁴ ? viser til at man er usikker på om en setning er grammatikalsk eller ikke.

²⁵ Det at setning (34) og (37) ansees som grammatikalske forutsetter at konstruksjonene *har nødt til/for* anses som grammatikalsk, og vil derfor kun gjelde for de språkbrukerne som aksepterer disse konstruksjonene i sin grammatikk. For språkbrukere som ikke aksepterer *har nødt til/for* vil både setning (34), (35), (36) og (37) ansees som ugrammatikalsk.

Setningene (34) og (36) viser at *har nødt til/for* kan fungere som komplekse hjelpeverb, i likhet med modalkonstruksjonene *må nødt til/for*. Dersom *har nødt til/for* ansees som komplekse hjelpeverb hos en del av studiens informanter, vil de kunne godta et ord mellom *har* og *nødt*. Dette stemmer godt overens med dataresultatene i denne studien, hvor kun én informant (A4) (se kapittel 4.1.7.2) godtar konstruksjonen *har nødt til*, men godtar ikke et ord mellom *har* og *nødt*. Denne informanten anser sannsynligvis *har nødt* som en chunk. Siden dette bare gjelder for én av studiens informanter, vil jeg argumentere for at *nødt* hos de andre informantene trolig opptrer som en verbpartikkel dersom *har nødt til/for* fungerer som komplekse hjelpeverb.

Det at setningene (35) og (37) ikke ansees som ugrammatikalske, men heller markeres som usikker, viser den tvetydige statusen til disse konstruksjonene. Ettersom man ikke har tilgang til den syntaktiske analysen hos den enkelte språkbruker, og fordi setningene (34)-(37) ikke var inkludert i denne studiens spørreskjema, kan det ikke utelukkes at en del språkbrukere anser setningene (35) og (37) som grammatikalske. Noen språkbrukere vil dermed kunne analysere det alenestående *har* som et hjelpeverb. Det perfekte hjelpeverbet *har* overfører trekket <perfektum partisipp> til verbet etter via styring. Ettersom perfektum partisipp er den formen av verbet som kommer etter hjelpeverbet *har*, vil det være rimelig å anta at *nødt* i disse konstruksjonene oppfører seg som perfektum partisipp, og at *har* dermed vil være et hjelpeverb. Et annet argument for at *nødt* fungerer som et partisipp er forbindelsen mellom hjelpeverbene *være* og *ha*. Selv om vi har sett at *være* fungerer som et kopulaverb i *er nødt til*, og at *nødt* her har funksjonen til et adjektiv, har vi sett at forholdet mellom perfektum partisipp og adjektiv er komplisert. Det er dermed ikke utenkelig at *er* kan oppfattes som hjelpeverb og *nødt* kan oppfattes som partisipp i denne konstruksjonen. Vi har også sett (se kapittel 2.1.1.1) at konstruksjoner med verb som tar hjelpeverb som *være* har vist seg å være sårbare for endringer. Denne sårbarheten har ført til en diakron endring hvor verb som tradisjonelt har tatt hjelpeverb som *være*, har utviklet seg til å ta hjelpeverbet *ha*. Det vil dermed ikke være usannsynlig at dette kan ha skjedd i disse konstruksjonene, noe som styrker antagelsen om at *nødt* opptrer som perfektum partisipp.

Med utgangspunkt i at setningene (35) og (37) ansees som grammatikalske hos en del språkbrukere, kan det heller ikke utelukkes at noen av disse vil analysere *har* som et hovedverb. Dersom man skal ta utgangspunkt i at *har* i modalkonstruksjonene *har nødt til/for* fungerer som et hovedverb, vil jeg argumentere for at *nødt* trolig opptrer som et substantiv. Språkforsker Marit Julien uttrykker i språkspalta på Facebook²⁶ at *nødt* blir oppfattet som et adjektiv i konstruksjonen *er nødt*, mens i *har nødt* blir det oppfattet som et substantiv. Det finnes flere argumenter som er med på å styrke substantivanalysen. Substantiv er en åpen ordklasse, og det

---

²⁶ Hentet 10.10.2013.

norske språket får stadig nye substantiv. Substantivene kjennetegnes først og fremst ved at de har bestemthetsbøyning. Selv om bestemthetsformen av ordet *nødt*²⁷ trolig avvises av de fleste språkbrukere, betyr ikke dette at *nødt* ikke kan fungere som et substantiv i studiens aktuelle modalkonstruksjoner. Konstruksjonene *har nødt til/for* har mange semantiske likheter med en del konstruksjoner i standard norsk. For eksempel *har trang til*, *har tendens til*, *har bruk for* og *har behov for*. Etersom de semantiske likhetene med disse konstruksjonene er påfallende, vil det også være nærliggende å anta at den syntaktiske analysen vil kunne være den samme. Ordene *trang*, *tendens*, *bruk* og *behov* opptrer som substantiv i kategorien abstrakte appellativer, og det vil dermed være mulig at *nødt* analyseres som et abstrakt appellativ i ordklassen substantiv hos en del språkbrukere.

---

²⁷ Et søk på internett viser at det finnes noen språkbrukere som benytter seg av bestemthetsformen *nødten*. Det ser ut til at denne formen bare brukes i tilfeller hvor det er snakk om en lek ved navn ”nødt eller sannhet”, og benyttes i sammenhenger som for eksempel ”nødten må utføres”. Jeg finner ikke noen eksempler på at bestemthetsformen *nødten* brukes i modalkonstruksjonene *må nødt til/for* eller *har nødt til/for* (per 19.04.2017).

6. Konklusjon

Med utgangspunkt i dataresultatene i denne studien ser det ut til at hypotese 1, som innebærer at studiens aktuelle modalkonstruksjoner er geografisk betinget, i stor grad bekreftes. De aktuelle konstruksjonene som inneholder preposisjonen *til*, altså *må nødt til* og *har nødt til*, er mer akseptert hos informantene som representerer + geografisk område, sammenlignet med informantene som representerer - geografisk område. Konstruksjonene *må nødt til* og *har nødt til* har relativt høye tall rent prosentvis i kategorien *godtar* hos informanter fra + geografisk område. Med utgangspunkt i Kotsinas sin modell for spredning av nye språklige varianter, har vi sett at det er mye som tyder på at disse konstruksjonene har kommet relativt langt i den språklige utviklingen i Trondheim. I forbindelse med konstruksjonene *må nødt til* og *har nødt til* er det også tydelig ut ifra dataresultatene i denne studien at variablene +/- geografisk område er en mer relevant faktor sammenlignet med +/- alder, med tanke på akseptabilitet for deontisk og epistemisk modalitet.

Dersom man ser nærmere på resultatene for de aktuelle modalkonstruksjonene med preposisjonen *for* er ikke resultatene like entydige. Her så vi at konstruksjonen *har nødt for* er, i likhet med *må nødt til* og *har nødt til*, mest akseptert av informantene fra + geografisk område, mens konstruksjonen *må nødt for* er mest akseptert blant informantene + alder og + geografisk område, og minst akseptert blant informantene - alder og + geografisk område. Det ser dermed ut til at hypotese 1 må falsifiseres i konstruksjonen *må nødt for*. De aktuelle konstruksjonene som innehar preposisjonen *for* har også lavere aksept rent prosentvis samlet sett, sammenlignet med konstruksjonene med preposisjonen *til*. Med utgangspunkt i denne studiens dataresultater kan vi dermed slå fast at bruken av preposisjonen *for* i disse konstruksjonene ikke er like utbredt som bruken av preposisjonen *til*.

Videre må hypotese 2, som innebærer at studiens aktuelle modalkonstruksjoner er mest utbredt blant ungdom, delvis falsifiseres eller modifiseres. Dataresultatene viser at *ungdom Trondheim* er den informantgruppen som i høyest grad aksepterte modalkonstruksjonene *har nødt til* og *har nødt for*, noe som stemmer overens med hypotese 2. Derimot har vi sett at det er informantgruppen som representerer + alder som i høyest grad aksepterte konstruksjonene *må nødt til/for*. Det er også slik at informantgruppen som representerer + alder i relativt høy grad aksepterer denne studiens aktuelle modalkonstruksjoner samlet. Dette kan tyde på at disse språklige innovasjonene har kommet lengre enn først antatt, og det er tydelig at de ikke bare aksepteres av ungdommer. De høye prosentvise tallene i kategorien *godtar* hos informantene som representerer + alder, samt at det er denne informantgruppen som har høyest aksept for konstruksjonene *må nødt til/for*, gjør at denne studiens hypotese 2 delvis må falsifiseres.

Jeg har også kommet frem til at det ikke finnes noe enkelt svar på denne studiens forskningsspørsmål: I hvilken ordklasse opptrer *nødt* i modalkonstruksjonene *må nødt til/for* og *har nødt til/for*? For å svare på dette forskningsspørsmålet direkte, kreves det innsyn i språk-

brukerens internaliserte grammatikk og deres mentale representasjoner. Denne internaliserte grammatikken har vi ikke direkte tilgang til, og jeg kan dermed kun peke på noen mulige analyser.

Med utgangspunkt i noen etterprøvbare kriterium har jeg ansett det som sannsynlig at *må nødt til/for* fungerer som komplekse hjelpeverb som tar infinitiv med *å* som utfylling. Videre har jeg argumentert for at *nødt* trolig fungerer som en verbpartikkel i disse konstruksjonene. I normert norsk er det mulig å ha ett eller flere ord mellom verbet og verbpartikkelen. Dette ser også ut til å være tilfelle hos de fleste informantene som godtar konstruksjonen *må nødt til* i denne studien. Det er dermed mye som tyder på at en del språkbrukere anser *må nødt til/for* som komplekse hjelpeverb. Det kan heller ikke utelukkes at det alenestående verbet *må* fungerer som et hjelpeverb i disse konstruksjonene. Dersom dette er tilfelle vil en plausibel analyse være at *nødt* fungerer som et verb, ettersom at hjelpeverb ikke kan stå som det eneste verbet i en setning. Dersom det er slik at enkelte språkbrukere analyserer det alenestående *må* som et hjelpeverb, anser jeg det som mest sannsynlig at *nødt* opptrer som et perfektum partisipp i konstruksjonene *må nødt til/for*.

Med utgangspunkt i analysen av konstruksjonene *må nødt til/for*, så jeg nærmere på *nødt* sin funksjon i modaluttrykkene *har nødt til/for*. Ut ifra noen etterprøvbare kriterium viste det seg at konstruksjonene *har nødt til/for* har en mer tvetydig status sammenlignet med *må nødt til/for*. Det er mye som tyder på at også konstruksjonene *har nødt til/for* kan analyseres som komplekse hjelpeverb hos en del språkbrukere, og at det da er en tett forbindelse mellom *har* og *nødt*. Det kan også være at enkelte språkbrukere analyserer det alenestående verbet *har* som et hjelpeverb i konstruksjonene *har nødt til/for*. Dersom dette er tilfelle vil jeg anse det som sannsynlig at *nødt* kan analyseres som perfektum partisipp. Denne analysen styrkes ved at hjelpeverbet *har* overfører trekket <perfektum partisipp> til verbet etter via styring i standard norsk. Vi har også sett at det er en mulighet at enkelte vil analysere *har* som et hovedverb. Vi vet at verbet *ha*, i tillegg til å fungere som et hjelpeverb, også har leksikalske versjoner. Dersom *har* analyseres som et hovedverb hos en del språkbrukere, vil jeg anse det som sannsynlig at *nødt* opptrer som et substantiv i disse konstruksjonene. Modalkonstruksjonene *har nødt til/for* har mange likheter med konstruksjonene *har trang til* eller *har tendens til* og *har bruk for* eller *har behov for*, hvor verbet *har* tar et substantiv som utfylling.

Nok en gang er det viktig å påpeke at vi ikke har tilgang til den syntaktiske analysen den enkelte språkbruker har av ordet *nødt* i de forskjellige konstruksjonene. Det er heller ikke nødvendigvis slik at ordet *nødt* opptrer i samme ordklasse i alle uttrykkene hos en og samme språkbruker, og jeg har dermed pekt på flere mulige analyser. Likevel er det mye i denne studien som peker på at *nødt* trolig opptrer som en verbpartikkel, og at konstruksjonene *må nødt til/for* og *har nødt til/for* fungerer som komplekse hjelpeverb.

Litteratur

- Aa, Leiv Inge. (2015). "Talemålsforskning løftar fram morsmålet- konsekvensar for skriftspråket." <https://www.hisf.no/nn/talemålsforskning-løftar-fram-morsmålet-konsekvensar-skriftspråket#.WQHvBIK3XVo> Hentet 27.04.2017
- Andersen, Øivind. "Teori, empiri og korpus innen fagspråksforskningen; En tekstlingvistisk innfallsvinkel." <http://www.oivinandersen.com/wp-content/uploads/2011/05/Teori-empiri-og-korpus0001.pdf> Hentet 29.08.2016
- Andersen, Øyvind, Åse Lill Kimestad, Sigrun Wergeland, Unn Liestøl Larsen, Ingvild Holen (2013). *Signatur 3*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Auwers, Johan van der (1998). "The Jespersen Cycles". Elly van Gelderen (ed). *Cyclical change*. Amsterdam: Benjamins.
- Bokmålsordboka (2017). http://ordbok.uib.no/perl/ordbok.cgi?OPP=nødt&ant_bokmaal=5&ant_nynorsk=5&bege=+&ordbok=begge Universitetet i Bergen i samarbeid med Språkrådet. Hentet 19.03.2017
- Bybee, Joan, Revere Perkins and William Pagliuca (1994). *The Evolution of Grammar—Tense, Aspect, and Modality in the Languages of the World*. Chicago: The University of Chicago
- Chambers, Robert (1995). "Poverty and Livelihoods: Whose Reality Counts?" Discussion Paper 347. Brighton, UK: Institute of Development Studies.
- Chomsky, Noam (1965). *Aspect of the Theory of syntax*. Cambridge, Mass.: MIT Press.
- Cornips, Leonie og Cecilia Poletto (2005). "On standardising syntactic elicitation techniques (part 1)". *Lingua*, Volume 115, (s. 939-957)
- Crystal, David (1996). "Language Matters. Reflecting linguistic change". *The teacher trainer*, vol. 10, No. 1.
- Eckert, Penelope (2000). *Linguistic Variation as Social Practice*. Oxford: Blackwell
- Eide, Kristin Melum (2005). *Norwegian Modals*. Walter de Gruyter & Co.
- Eide, Kristin Melum (2015). Tilegnelse av verbale kategorier. I Eide, Kristin Melum. (red.). *Norsk andrespråkssyntaks* (s.135-189). Oslo: Novus
- Eide, Kristin Melum og Arnstein Hjelde (2012). "Vi va spost te å lær engelsk, da veit du. –litt om suppose(d) og modalitet i amerika-norsk." *Norsk lingvistisk tidsskrift. Årgang 30*.
- Eide, Kristin Melum og Guro Busterud. (2015). *Kompetanse og performanse: kunnskap og produksjon*. I Eide, Kristin Melum. (red.). *Norsk andrespråkssyntaks* (s.19-54). Oslo: Novus
- Faarlund, Jan Terje, Svein Lie, Kjell Ivar Vannebo (2012). *Norsk referansegrammatikk*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Fløgstad, Guro Norge, Kristin Hagemann (2016). Grammatikalisering. <https://snl.no/grammatikalisering> Hentet 19.09.2016
- Jespersen, Otto (1917). *Negation in English and other languages*. København: A. F. Høst & Søn.
- Johannessen, Janne Bondi (2003). Innsamling av språklige data: Informanter, introspeksjon og korpus. I Johannessen, J. B. (red.). *På språkjakt - problemer og utfordringer i språkvitenskapelig datainnsamling* (s.133-173). Oslo: Unipub forlag.
- Johnson, Robert W. (2008). Triangulation. <http://www.qualres.org/HomeTria-3692.html> Hentet 13.09.2016
- Kotsinas, Ulla-Britt (1994). *Ungdomsspråk*. Ord och stil. Uppsala: Hallgren & Fallgren.
- Kotsinas, Ulla-Britt, m.fl. (2000). *Ungdom, språk og identitet. Rapport fra et nettverksmøte. Nord 1999: 30*. København: Nordisk Ministerråd, (s. 7-14).

- Kristoffersen, Kristian Emil et al. (2011). "Vi skal på kino: Modalverb i norsk med og uten infinitt verb".
- Labov, William (1966). *The Social Stratification of English in New York City*. Washington, D.C.: Center for Applied Linguistics.
- Labov, William (2004). Yankee cultural imperialism and the Northern Cities Shift. Paper given at Modern Language Association Annual Meeting, Philadelphia.
- Lie, Svein (1993). "Modalverb i norsk. Spredte momenter til beskrivelse."
- Miles, Matthew B., & Huberman, A. Michael. (1984). *Qualitative data analysis: A sourcebook of new methods*.
- Milroy, James. Milroy, Lesley (1985). "Linguistic change, social network and speaker innovation". Department of linguistics University of Sheffield og Department of Speech, University of Newcastle upon Tyne.
- Mæhlum, Brit, Gunnstein Akselberg, Unn Røyneland og Helge Sandøy (2011). *Språkmøte. Innføring i sosiolingvistik*. Cappelen Damm Akademisk.
- Mæhlum, Brit og Unn Røyneland (2012). *Det norske dialektlandskapet. Innføring i studiet av dialekter*. Cappelen Damm Akademisk.
- Nygård et al. (2013). *Discourse ellipsis in spontaneously spoken Norwegian: clausal architecture and licensing conditions*. Norwegian University of Science and Technology, Faculty of Humanities, Department of Scandinavian Studies and Comparative Literature, Trondheim.
- Platzack, Christer (1980). The Swedish Past Participle: Some Arguments for a Redundancy rule. *Studia Linguistica* 34:1.
- Røyneland, Unn. Korleis studere endring i frammasj. Hentet 02.03.2017: <http://folk.uio.no/unnr/Avhandling/KAP%204.pdf>
- Schütze, Carson T. (1996). *The empirical Base of Linguistics. Grammaticality judgements and Linguistic Methodology*. Chicago & London: The University of Chicago Press.
- Sollid, Hilde (2005). *Språkdannelse og –stabilisering i møtet mellom kvensk og norsk*. Oslo: Novus forlag.
- Sorace, Antonella (2000). Gradients in Auxiliary Selection with Intransitive Verbs. *Language: Journal of the Linguistic Society of America*, 76(4), (s. 859-890).
- Sorace, Antonella (2011). Gradience in split intransitivity: the end of the unaccusative hypothesis? *Archivio glottologico italiano*, 96(1), (s. 67-86).
- Trudgill, Peter (1972). Sex and Covert Prestige: Linguistic Change in the Urban British English of Norwich. *Language in Society* 1, (s. 179–195)
- Uio (1996). "Agentivitet". Hentet 27.03.2017: <http://data.ub.uio.no/skosmos/humord/nb/page/c14277>
- Vonen, Arnfinn Muruvik (2003). Arbeid med informanter i feltarbeid med "eksotiske språk". I Johannessen, J. B. (red.). *På språkjakt - problemer og utfordringer i språkvitenskapelig datainnsamling* (s.133-173). Oslo: Unipub forlag.
- Weinreich, Uriel, William Labov, Marvin Herzog (1968). "Empirical foundations for a theory of language change." In: W. Lehmann/Y. Malkiel, eds. *Directions for historical linguistics*. Austin: University of Texas Press. (s. 95-198).
- Ziegeler, Debra (2011). "The grammaticalization of modality."
- Öhlschläger, Günther (1989). *Zur Syntax und Semantik der Modalverben des Deutschen*, Niemeyer Verlag, Tübingen.
- Åfarli, Tor A. (1986). "Some syntactic structures in a dialect of Norwegian", Working paper of linguistics. Trondheim: Univeristetet i Trondheim (s. 93-111).
- Åfarli, Tor A. Eide, Kristin M. (2008). *Norsk generativ syntaks*. Oslo: Novus forlag

Vedlegg

Vedlegg 1: Spørreskjema med akseptabilitetsvurdering

	1	2	3	4	5
Jeg har behov for litt alenetid.					
Jeg vil masse heller være hjemme enn å dra på trening.					
Jeg dro på date med en helt random fyr.					
Jeg kjører bil i går.					
Det må nødt til å jobbes hardere.					
Det ble knust en vase hjemme til mormor og morfar.					
USA bryter forhandlingene med Russland.					
Det gledes til sommerferie.					
Det ble snødd veldig mye i går.					

	1	2	3	4	5
Dette har vært en helt sykt travel uke.					
Jeg drar aldri.					
Han trives i jobben sjø.					
Det er mange barn som er på skolen klokka ett i Trondheim på mandager.					
Det er farlig å spise mye sukker i forhold til hjerte- og karsykdommer.					
Jeg har tendenser til å være litt slurvete.					
Det er svært vanlig å bruke kniv og gaffel når man spiser biff.					
Til Norge var heller ikke jeg på fredagen.					
De fleste forstod at man nå har nødt for å vri ressursene over på internetbasert kommunikasjon.					

	1	2	3	4	5
Det var salg på joggesko, så vi dro på butikken og kjøpte.					
Dette er en tøff påkjenning for kroppen.					
Det føles bra ut.					
Vi har mest sannsynlig nødt til å flytte.					
Det er jo kanskje ikke så lett å være voksen heller da.					
Det er mange masteroppgaver som skrives i løpet av ett år.					
Nå må vi nødt til å fokusere på inntektene, ikke bare på kostnadene.					
Noen ganger er det vanskelig å forstå hva læreren spør om.					
Viktig huske på ved strake armhevinger, er ikke krumme eller svaie ryggen ved utførelse.					

	1	2	3	4	5
Det kom en gutt gående forbi.					
Jeg kjøpte meg en dritkul genser i går.					
Reglene frem til nå har vært slik at enhver som har fylt 70 år må nødt til å medbringe gyldig legeattest for at førerretten skal være gyldig.					
Gir kjæresten sin en klem.					
Dette er sykdomstruslene du er nødt til å ta på alvor.					
Nå skal vi ta og se videre på saken før vi leverer den fra oss igjen.					
Hvem buss kan man ta for å komme seg til Byåsen?					
Han ga henne en bil.					
Strever litt enda med å få opp motivasjonen.					

	1	2	3	4	5
Jeg mener det er cred å være god i matte.					
Jeg er nødt for å være den mest uheldige studenten i verden.					
Jeg lot ikke frykten ta overhånd.					
Hun ville masse heller finne på noe med kjæresten.					
Det rullet en ball rett mot målet.					
Rakk dessverre ikke besøke deg i dag.					
Jeg håper det blir en morsom bursdag, man må vel nødt til å bli glad av ballonger?					
Det er viktig at vi mennesker tar ansvar overfor hverandre.					
Hun syntes det hele var innmari upolitisk korrekt.					

	1	2	3	4	5
Gjør som jeg sier!					
Hvordan liker du biffen?					
Jeg må nødt for å prioritere andre ting i denne perioden.					
Når jeg var ung hadde jeg en rosa lekebil.					
Jeg liker å skille næringslivet fra politikken.					
Henrik Ibsen inspirerer meg.					
Jeg ikke fordrar når folk ikke viser respekt.					
Jeg kan ikke heller så mye om spansk.					
Jeg hakke peiling på hva han snakka om.					

	1	2	3	4	5
Det har nødt til å bli en enighet dersom streiken skal ta slutt.					
Hver høst drar jeg til fjells.					
Det er viktig at jeg vanner plantene to ganger i uka.					
Hun var veldig klar etter treninga.					
Du må ta også roe deg ned.					
Det må nødt til å ha vært noe galt da jeg var gravid.					
Lillesøstera mi er spent på hvem som får den største pakken i år.					
På norske ungdomsskoler er det mange elever som er frosker.					
I forrige uke skal jeg på kino med mamma.					

	1	2	3	4	5
Det er nødt til å skje en forandring.					
Vi fikk servert masse forskjellige retter.					
Søndager er det beste jeg vet, fordi da kan man slappe av hele dagen.					
Jeg gir blanke i hva andre mener.					
Jeg orker ikke gjøre noe i dag.					
Det er typ blitt slik at det er akseptert med nettmobbing.					
Da jeg var fem år fant jeg ut at julenissen ikke eksisterer.					
Jeg tror at det er ikke så store forskjeller mellom Norge og Sverige.					
Jeg nødt til å gjøre jobben min.					

	1	2	3	4	5
Hvem bok var det du lånte på biblioteket?					
Dette er seriøst slitsomt ass.					
Hun må nødt for å være gravid.					
Seg liker hun å ordne før hun drar på fest.					
Det er mange nyhetssaker som interesserer meg.					
Til helga skal jeg stå på ski.					
Jeg har nødt til å ha blitt solbrent uten at jeg merka det.					
Det står et glass på bordet.					
Jeg tror at røyking er ikke bra for voksen eller barn.					

	1	2	3	4	5
Noen ganger sliter jeg veldig med konsentrasjonen.					
Det er jo nødt til å være en uforsiktig person som har gjort dette.					
Jeg har tvunget til å spise opp all maten på tallerkenen.					
Vi hygget oss masse på hyttetur denne helga.					
Jeg ikke liker når folk er uvenner.					
Vi er nødt for å se på praksisen umiddelbart.					
Han skal være her nå.					
I hverandre er familiemedlemmer ofte glad i.					
Jeg er tvunget til å selge huset.					

	1	2	3	4	5
Hver gang da jeg går til skolen kommer jeg alltid for sent.					
For å kunne gå på langrennsski er man avhengig av snø.					
Siv, eller hennes etterfølger, har nødt til å begynne på slankekur.					
Det er fornuftig å bruke regnjakke når det regner.					
Jeg har tendenser til å komme samboeren min i forkjøpet.					
Nå skal vi ta og dra på butikken.					
Det føles fint ut at noen bryr seg.					
I dag har det nødt til å være glatt ute, det er jo is på bakken.					
Tove og Jon har vært samboere i over 40 år.					

	1	2	3	4	5
Jeg har behov for å sette meg ned.					
Jeg sliter konsentrere meg med lekser når det er fint vær ute.					
Jeg må ha lesebriller for å kunne lese i avisa.					
TBA har nødt til å være det bandet som varmer opp for flest band i verden.					
Han var skikkelig forelska i dama på postkontoret.					
Dro hjem skal jeg gjøre i morgen.					
Sin parfyme liker hun best.					
For å kunne være mattelærer er det viktig at man er god i matematikk.					
Jeg har nødt for å ha vært bevisstløs i over én time.					

	1	2	3	4	5
Det var saiko skummelt.					
Jeg har behov for å spise middag.					
Det er åtte dager siden jeg skal reise til Italia.					
Jeg har trang til å være best.					
Dere må jo nødt til å være slitne etter dagens fjelltur.					
Kan henne bli med hjem etter skolen?					
Det er veldig mange som spiser sjokoladepålegg og kaviar på brødiskiva.					
Jeg må tvunget til å ta medisiner hver dag.					
Hun svarer ikke på telefonen, så hun er nødt til å være død.					

Vedlegg 2: Tilleggsskjema

ALDER:

OPPVEKSTSTED:

BOSTED:

1. Snakker du trøndersk?

Ja

Nei, min dialekt er .....

2. Hva er din høyeste fullførte utdanning?

Ungdomsskole

Videregående skole

Universitet/høyskole 1-2 år

Universitet/høyskole 3 år eller mer

SAMTYKKEERKLÆRING:

Jeg er informert om formålet med undersøkelsen, at alle opplysninger som blir gitt er anonyme, og at jeg når som helst kan trekke meg. Jeg vil delta i undersøkelsen og samtykker i at mine svar kan bli gjengitt og brukt i forskning.

Ja

Nei

Vedlegg 3: Kalibreringstest

Prøvesetninger

	1	2	3	4	5
Tina liker sjokoladecake.					
Jeg aldri har spiser kjøttkaker.					

Vedlegg 4: Svar fra spørreskjemaet voksen Trondheim

	Testsetninger	B1	B2	B3	B4	B5	B6	B7	B8	B9	B10	B11	B12	B13	Godtar ikke	Usikker	Godtar
T1	Det må nødt til å jobbes hardere.	4	4	3	5	4	5	4	2	5	4	5	5	5	1	1	11
T2	De fleste forstod at man nå har nødt for å vri ressursene over på internettbasert kommunikasjon.	1	4	3	5	5	4	3	2	3	4	2	5	3	3	4	6
T3	Vi har mest sannsynlig nødt til å flytte.	2	5	1	4	5	4	5	3	3	2	4	4	4	3	2	8
T4	Nå må vi nødt til å fokusere på inntektene, ikke bare kostnadene.	4	5	1	4	5	1	4	2	3	4	4	5	5	3	1	9
T5	Reglene frem til nå har vært slik at enhver som har fylt 70 år må nødt til å medbringe gyldig legeattest for at førerretten skal være gyldig.	2	4	3	3	5	3	4	2	2	5	4	4	5	3	3	7
T6	Dette er sykdomstruslene du er nødt til å ta på alvor.	5	4	4	5	3	5	5	3	5	5	2	5	5	1	2	10
T7	Jeg er nødt for å være den mest uheldige studenten i verden.	2	3	3	5	3	3	5	3	3	4	2	3	4	2	7	4
T8	Jeg håper det blir en morsom bursdag, man må vel nødt til å bli glad av ballonger?	2	4	2	1	1	2	5	2	5	5	4	4	4	6	0	7
T9	Jeg må nødt for å prioritere andre ting i denne perioden.	1	4	1	5	5	2	2	4	2	4	4	5	4	5	0	8
T10	Det har nødt til å bli en enighet dersom streiken skal ta slutt.	1	5	4	5	5	1	4	4	5	4	4	5	4	2	0	11
T11	Det må nødt til å ha vært noe galt da jeg var gravid.	1	4	2	4	4	2	2	3	5	4	4	5	4	4	1	8
T12	Det er nødt til å skje en forandring.	1	5	4	5	5	5	5	5	5	4	4	5	4	1	0	12
T13	Jeg nødt til å gjøre jobben min.	3	5	2	5	5	5	1	5	1	2	5	3	4	4	2	7
T14	Hun må nødt for å være gravid.	1	4	2	3	4	3	1	1	5	3	2	3	4	5	4	4
T15	Jeg har nødt til å ha blitt solbrent uten at jeg merka det.	1	4	3	5	4	4	5	5	4	5	1	5	4	2	1	10
T16	Det er jo nødt til å være en uforsiktig person som har gjort dette.	2	4	4	4	4	5	5	4	4	5	3	4	4	1	1	11
T17	Vi er nødt for å se på praksisen umiddelbart.	1	4	4	5	5	4	2	4	5	2	4	5	4	3	0	10
T18	Siv, eller hennes etterfølger, har nødt til å begynne på slankekur.	1	4	1	1	5	2	3	3	3	5	4	3	3	4	5	4
T19	I dag har det nødt til å være glatt ute, det er jo is på bakken.	1	2	1	1	2	4	4	3	1	4	1	4	2	8	1	4
T20	TBA har nødt til å være det bandet som varmer opp for flest band i verden.	1	3	1	4	5	4	4	2	3	3	2	5	3	4	4	5
T21	Jeg har nødt for å ha vært bevisstløs i over én time.	1	2	1	2	2	1	4	2	1	1	1	3	3	10	2	1
T22	Dere må jo nødt til å være slitne etter dagens fjelltur.	2	2	3	5	5	3	2	5	5	4	5	3	3	3	4	6
T23	Hun svarer ikke på telefonen, så hun er nødt til å være død.	4	4	1	5	5	5	5	5	5	5	2	4	5	2	0	11

Vedlegg 5: Svar fra spørreskjemaet ungdom Trondheim

Testsetninger	A1	A2	A3	A4	A5	A6	A7	A8	A9	A10	A11	A12	A13	A14	A15	A16	A17	A18	A19	A20	A21	A22	A23	A24	A25	A26	A27	A28	Godtar ikke	Usikker	Godtar
T1 Det må nødt til å jobbes hardere.	5	4	1	1	3	4	5	4	2	4	4	2	3	2	5	2	4	1	4	1	4	4	5	3	4	3	1	2	10	4	14
T2 De fleste forstod at man nå har nødt for å vri ressursene over på internettbasert kommunikasjon.	3	3	4	4	3	5	4	4	4	1	2	4	2	2	2	2	4	3	3	4	4	4	5	4	3	3	5	5	6	7	15
T3 Vi har mest sannsynlig nødt til å flytte.	5	2	3	2	4	5	5	2	5	4	5	5	4	4	5	5	5	3	3	3	5	2	5	4	4	5	5	4	4	4	20
T4 Nå må vi nødt til å fokusere på inntektene, ikke bare kostnadene.	2	4	5	3	4	5	5	2	5	5	5	5	1	1	5	5	5	1	4	5	5	3	4	5	2	4	5	3	6	3	19
T5 Reglene frem til nå har vært slik at enhver som har fylt 70 år må nødt til å medbringe gyldig legeattest for at førerretten skal være gyldig.	4	3	4	4	4	5	5	5	5	4	5	5	5	1	5	5	5	1	4	4	5	3	5	4	2	4	5	3	3	3	22
T6 Dette er sykdomstruslene du er nødt til å ta på alvor.	5	4	5	5	4	5	5	5	5	5	5	5	5	4	5	5	5	2	4	2	3	5	5	4	4	5	5	5	2	1	25
T7 Jeg er nødt for å være den mest uheldige studenten i verden.	2	2	1	5	3	2	5	1	2	4	2	5	4	1	1	1	3	2	2	1	3	5	4	2	2	1	2	2	18	3	7
T8 Jeg håper det blir en morsom bursdag, man må vel nødt til å bli glad av ballonger?	4	2	3	3	4	5	3	1	5	3	5	2	2	1	1	1	5	2	3	4	2	4	4	2	2	4	2	2	13	5	10
T9 Jeg må nødt for å prioritere andre ting i denne perioden.	1	3	2	2	3	5	5	1	5	4	5	5	2	1	1	1	3	2	3	2	2	5	5	2	2	4	1	2	15	4	9
T10 Det har nødt til å bli en enighet dersom streiken skal ta slutt.	5	2	4	3	4	5	5	2	5	4	5	5	3	1	3	4	5	3	4	2	3	5	5	4	5	4	5	5	4	5	19
T11 Det må nødt til å ha vært noe galt da jeg var gravid.	4	2	4	4	4	5	5	2	5	4	5	4	1	1	1	2	4	3	3	3	4	2	5	4	1	3	5	2	9	4	15
T12 Det er nødt til å skje en forandring.	5	4	2	5	4	5	5	4	5	5	5	5	5	3	5	5	5	4	4	5	4	5	5	4	4	5	5	5	1	1	26
T13 Jeg nødt til å gjøre jobben min.	5	4	5	1	3	5	1	5	5	4	5	1	5	1	2	5	5	4	5	5	1	1	5	1	5	5	5	5	8	1	19
T14 Hun må nødt for å være gravid.	1	2	1	1	2	1	3	1	2	2	4	3	1	1	1	1	2	1	4	1	2	3	1	1	2	3	1	2	22	4	2
T15 Jeg har nødt til å ha blitt solbrent uten at jeg merka det.	3	2	2	3	2	5	5	2	4	5	5	4	4	1	3	3	5	3	3	2	3	5	4	2	2	5	5	2	9	7	12
T16 Det er jo nødt til å være en uforsiktig person som har gjort dette.	3	2	2	3	3	5	5	4	5	5	4	5	5	5	3	4	5	1	3	2	4	5	5	3	3	3	5	3	4	9	15
T17 Vi er nødt for å se på praksisen umiddelbart.	1	4	3	5	2	1	3	2	5	4	3	4	1	1	2	2	3	2	4	1	2	4	5	2	1	4	1	2	15	4	9
T18 Siv, eller hennes etterfølger, har nødt til å begynne på slankekur.	5	3	3	5	4	5	5	2	5	3	5	5	4	2	4	4	2	1	4	1	5	4	5	5	4	4	5	2	6	3	19
T19 I dag har det nødt til å være glatt ute, det er jo is på bakken.	5	2	1	2	3	1	5	3	5	4	5	5	3	5	4	5	5	4	1	1	4	4	5	5	3	5	5	2	7	4	17
T20 TBA har nødt til å være det bandet som varmer opp for flest band i verden.	5	3	4	1	2	4	5	3	4	4	5	5	5	3	1	5	5	4	3	1	5	2	4	4	4	5	5	2	6	4	18
T21 Jeg har nødt for å ha vært bevisstløs i over én time.	1	1	1	1	2	1	1	1	4	2	5	5	1	2	1	1	1	2	1	1	1	4	1	1	1	2	2	2	24	0	4
T22 Dere må jo nødt til å være slitne etter dagens fjelltur.	5	2	3	3	2	5	5	5	5	4	5	5	1	1	1	5	4	2	4	2	3	5	4	2	4	4	5	2	9	3	16
T23 Hun svarer ikke på telefonen, så hun er nødt til å være død.	5	4	5	5	3	5	5	4	5	4	5	5	5	5	2	5	5	4	5	5	5	5	5	4	5	3	5	5	1	2	25

Vedlegg 6: Svar fra spørreskjemaet ungdom Hamar

Testsetninger	C1	C2	C3	C4	C5	C6	C7	C8	C9	C10	C11	C12	C13	C14	C15	C16	C17	C18	C19	C20	C21	C22	C23	C24	C25	C26	Godtar ikke	Usikker	Godtar	
T1 Det må nødt til å jobbes hardere.	5	1	2	2	1	1	1	3	1	2	3	1	4	1	2	1	4	1	1	5	2	2	1	1	4	1	19	2	5	
T2 De fleste forstod at man nå har nødt for å vri ressursene over på internetbasert kommunikasjon.	4	5	3	1	1	3	4	3	1	4	4	3	3	2	2	4	5	4	2	1	2	3	2	5	5	1	19	2	5	
T3 Vi har mest sannsynlig nødt til å flytte.	4	2	3	1	1	1	1	3	1	2	2	1	5	2	1	3	5	2	1	2	1	5	2	1	1	1	19	3	4	
T4 Nå må vi nødt til å fokusere på inntektene, ikke bare kostnadene.	5	2	2	2	1	2	5	5	1	4	2	1	5	1	1	4	5	3	1	2	2	2	1	1	2	1	18	1	7	
T5 Reglene frem til nå har vært slik at enhver som har fylt 70 år må nødt til å medbringe gyldig legeattest for at førerretten skal være gyldig.	4	4	2	4	2	1	5	4	3	4	5	1	5	2	2	5	5	4	2	5	4	2	2	1	2	1	12	1	13	
T6 Dette er sykdomstruslene du er nødt til å ta på alvor.	3	5	5	4	5	2	5	4	4	5	3	5	3	5	5	4	5	4	5	5	4	3	5	4	4	5	1	4	21	
T7 Jeg er nødt for å være den mest uheldige studenten i verden.	4	5	2	4	1	2	5	4	1	4	4	2	4	4	1	3	5	3	5	5	2	2	2	2	1	1	12	2	12	
T8 Jeg håper det blir en morsom bursdag, man må vel nødt til å bli glad av ballonger?	3	2	1	2	1	1	4	4	1	2	3	1	4	2	1	5	4	3	1	2	3	2	1	1	2	1	17	4	5	
T9 Jeg må nødt for å prioritere andre ting i denne perioden.	5	3	2	2	2	2	5	4	1	3	3	1	2	2	2	4	5	2	3	5	2	2	2	1	1	1	16	4	6	
T10 Det har nødt til å bli en enighet dersom streiken skal ta slutt.	5	4	2	2	5	5	5	4	1	4	4	1	4	2	2	5	5	2	4	5	2	5	3	1	4	1	10	1	15	
T11 Det må nødt til å ha vært noe galt da jeg var gravid.	4	2	2	2	4	1	2	4	1	3	2	1	4	4	1	5	5	2	3	5	3	4	1	1	2	1	14	3	9	
T12 Det er nødt til å skje en forandring.	5	5	5	5	5	5	5	5	3	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	0	1	25	
T13 Jeg nødt til å gjøre jobben min.	4	5	1	3	1	5	5	5	1	5	5	1	5	5	1	5	5	1	5	5	5	5	5	5	5	5	1	7	1	18
T14 Hun må nødt for å være gravid.	5	1	2	2	3	1	4	3	1	2	2	1	1	3	1	5	5	2	5	1	3	4	1	1	1	1	16	4	6	
T15 Jeg har nødt til å ha blitt solbrent uten at jeg merka det.	5	3	1	1	3	3	4	4	3	4	5	1	5	3	1	5	5	3	5	5	2	4	1	1	1	1	9	6	11	
T16 Det er jo nødt til å være en uforsiktig person som har gjort dette.	4	3	4	2	5	2	5	4	4	4	4	5	5	5	4	5	5	5	5	4	5	5	5	4	4	5	2	0	24	
T17 Vi er nødt for å se på praksisen umiddelbart.	4	3	2	3	4	2	5	4	1	3	3	1	1	5	5	5	5	3	5	3	5	1	4	2	3	5	7	7	12	
T18 Siv, eller hennes etterfølger, har nødt til å begynne på slankekur.	4	3	2	2	2	5	2	3	1	3	5	2	5	1	2	5	5	3	5	4	2	5	2	2	4	1	12	4	10	
T19 I dag har det nødt til å være glatt ute, det er jo is på bakken.	5	2	2	2	5	3	2	4	1	4	3	1	4	1	2	5	5	2	5	5	2	5	1	1	4	1	13	2	11	
T20 TBA har nødt til å være det bandet som varmer opp for flest band i verden.	4	5	2	2	4	2	2	3	1	4	4	1	5	3	4	5	5	2	5	2	2	3	3	1	3	1	11	5	10	
T21 Jeg har nødt for å ha vært bevisstløs i over én time.	3	2	2	1	3	2	4	3	1	4	2	1	3	4	2	1	3	2	5	2	2	5	1	1	1	1	16	5	5	
T22 Dere må jo nødt til å være slitne etter dagens fjelltur.	5	3	2	2	2	1	2	2	1	3	5	1	1	3	1	5	5	2	5	2	2	5	1	1	2	1	17	3	6	
T23 Hun svarer ikke på telefonen, så hun er nødt til å være død.	5	3	5	3	5	2	5	5	4	4	5	4	5	5	5	4	5	5	5	5	5	5	4	5	2	5	2	2	22	

Sammendrag

I denne masteravhandlingen har jeg sett på modalitet og språklig innovasjon, nærmere bestemt modaluttrykkene *må nødt til/for* og *har nødt til/for*. Oppgavens hypoteser innebærer at disse modaluttrykkene er geografisk betinget, og at de er mest akseptert blant ungdom. Datamaterialet i denne studien er innhentet fra et spørreskjema med grammatikalitetsvurdering. For at oppgavens hypoteser skulle kunne bekreftes eller falsifiseres, krevde det at minst tre informantgrupper gjennomførte spørreundersøkelsen. Dette resulterte i tre informantgrupper som skulle representere forskjellige variabler²⁸ med hensyn til +/- geografisk område og +/- alder. Den ene informantgruppen representerte + geografisk område og + alder, den andre informantgruppen representerte + geografisk område og - alder og den siste informantgruppen representerte - geografisk område og - alder.

Med utgangspunkt i datamaterialet fra spørreskjemaet kom jeg frem til at variablene +/- geografisk område er viktigere enn variablene +/- alder med tanke på om informantene godtok eller ikke godtok de aktuelle modalkonstruksjonene. Dette ser man også i forbindelse med aksept for deontisk og epistemisk modalitet, hvor informantgruppene som representerte + geografisk område i høyere grad aksepterte både de deontiske og epistemiske setningene, sammenlignet med informantgruppen som representerte - geografisk område. Det at de aktuelle modalkonstruksjonene godtas i relativt høy grad av de informantene som representerte + alder, kan være en indikasjon på at denne språklige innovasjonen har eksistert lenger enn jeg først hadde antatt.

Videre har jeg undersøkt hvilken ordklasse *nødt* opptrer som studiens aktuelle modalkonstruksjoner. For å kunne finne ut av dette kreves direkte innsyn i språkbrukernes internaliserte grammatikk, noe vi ikke har tilgang til. Jeg har derfor pekt på noen plausible analyser for ordet *nødt*. Jeg kom frem til at modaluttrykkene *må nødt til/for* mest sannsynlig fungerer som komplekse hjelpeverb, og at *nødt* trolig opptrer som en verbpartikkel i disse konstruksjonene. Dette pekte jeg også på som en sannsynlig analyse for modalkonstruksjonene *har nødt til/for*. Likevel ser det ut til at de sistnevnte konstruksjonene har en mer tvetydig status. Ordet *nødt* vil også kunne fungere som perfektum partisipp dersom språkbrukere analyserer *har* som et hjelpeverb, eller det vil kunne fungere som et substantiv dersom språkbrukere analyserer *har* som et hovedverb.

---

²⁸ + Geografisk område representerer områder hvor jeg forventer at de aktuelle modalkonstruksjonene vil godtas, mens - geografisk område representerer områder hvor jeg ikke forventer at de aktuelle modalkonstruksjonene godtas. + alder representerer voksne mellom 40-55 år, mens - alder representerer ungdom 16 år.

Relevans for virket som lektor

I arbeidet med denne masteravhandlingen har jeg tilegnet meg mye kunnskap som vil være nyttig å ha med seg inn i yrket som lektor. På en generell basis har arbeidet med en så omfattende og tidkrevende oppgave lært meg å strukturere arbeidet mitt og tidsbruken min. Arbeid med informanter, analyse av datamateriale og bruk av kilder har gjort meg flinkere til å arbeide på en strukturert og effektiv måte. Dette er egenskaper som er nyttig å ha med seg inn i en travel og omfattende arbeidshverdag som nyutdannet lektor.

På et mer spesifikt nivå er kunnskap om språk svært viktig for virket som norsklektor. Forskning viser at god grammatisk kunnskap vil blant annet være nyttig for å kunne veilede elevene i tekstarbeid på best mulig måte. Det vil også være viktig i forbindelse med grammatikkundervisningen i klasserommet. Jeg tror at dersom elevene oppnår en dypere forståelse for hvordan språket fungerer, vil de også kunne bli bedre skrivere. Slik sett mener jeg at en dypere grammatisk forståelse kommer godt med i yrket som norsklektor.

Flere av kompetansemålene i norsk, både på ungdomsskolen og i den videregående skolen, stiller krav til gode språkferdigheter, både når det kommer til ordforråd og det å mestre språklige formkrav. Det er også enkelte kompetansemål som stiller krav til at elevene skal kunne vurdere hvordan man benytter seg av språket i ulike sosiale sammenhenger. Disse kompetansemålene er direkte tilknyttet denne masteroppgaven, som blant annet ser nærmere på hvordan modalkonstruksjonene *er nødt til/for*, *må nødt til/for* og *har nødt til/for* kan tenkes å benyttes i ulike språklige sammenhenger hos en og samme person. Jeg vil dermed ha et godt grunnlag til å kunne videreføre den kunnskapen jeg innehar om ulike språklige registre til mine elever.

Til slutt håper jeg at elever i rollen som språklige innovatører vil kunne bidra til mange gode og faglige diskusjoner i klasserommet, og jeg håper at min entusiasme for språk vil skinne gjennom.